

ΠΑΝΤΕΙΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

PANTEION UNIVERSITY OF SOCIAL AND POLITICAL SCIENCES

ΣΧΟΛΗ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ, ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ
ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ, ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
«ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ»

Η ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΟΥ ΦΡ. ΡΟΥΣΒΕΛΤ ΣΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΖΗΤΗΜΑ ΚΑΤΑ ΤΟΝ Β΄
ΠΑΓΚΟΣΜΙΟ ΠΟΛΕΜΟ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Ηλίας Ζωγράφος

Αθήνα, 2024

Τριμελής Επιτροπή

Παπασωτηρίου Χαράλαμπος, Καθηγητής Παντείου Πανεπιστημίου (Επιβλέπων)

Αρβανιτόπουλος Κωνσταντίνος, Καθηγητής Παντείου Πανεπιστημίου

Υφαντής Κωνσταντίνος, Καθηγητής Παντείου πανεπιστημίου

Copyright © Ηλίας Ζωγράφος, 2024

All rights reserved. Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας διπλωματικής εργασίας εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της διπλωματικής εργασίας για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς τον συγγραφέα.

Η έγκριση της διπλωματικής εργασίας από το Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών δεν δηλώνει αποδοχή των απόψεων του συγγραφέα.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Ευχαριστώ θερμά τον Νομικό - Διεθνολόγο και Διδάκτορα του Πανεπιστημίου Αθηνών κ. Ιωάννη Σ. Παπαφλωράτο, καθώς και την επιβλέπουσα επιτροπή εκ μέρους του Μεταπτυχιακού Προγράμματος, για την αμέριστη υποστήριξη και την καθοδήγησή τους, τις εύστοχες και καταληκτικής σημασίας επισημάνσεις τους στην περίοδο σύνταξης του παρόντος πονήματος.

Σελίδα Σκόπιμα Κενή

Περιεχόμενα

Εισαγωγή	11
Κεφάλαιο πρώτο	
Θεωρητικό Πλαίσιο	14
1.1 Ο Αμερικανικός Απομονωτισμός στη Δεκαετία Του 1930	14
1.2 Χάρτης του Ατλαντικού (1941)	15
Κεφάλαιο δεύτερο	
Ιστορική Αναδρομή στην Εποχή Του Φρανκλίνου Ρούσβελτ	16
2.1 Οι Δομές Της Αμερικανικής Εσωτερικής Πολιτικής Στην Εποχή του Φρανκλίνου Ρούσβελτ	16
2.2 Οι ΗΠΑ και ο Κόσμος : Γεωπολιτικές και Ιδεολογικές Παράμετροι	17
Κεφάλαιο τρίτο	
Η Αμερικανική Επίδραση στην Ελλάδα σε Πολιτικό Επίπεδο	20
3.1 Γενικά	20
3.2 Η Στάση των Αμερικάνων Απέναντι στην Ελλάδα	21
3.3 Η Αμερικανική Άποψη επί της Αρχικής Βρετανικής Πολιτικής	22
3.4 Η Αμερικανική Αντίδραση στην Τροποποιημένη Βρετανική Πολιτική	24
3.5 Η Έκκληση του Βασιλιά προς τον Τσόρτσιλ και τον Ρούσβελτ	25
3.6 Οι Διασκέψεις στο Καιρό και ο Νέος Αμερικανός Πρέσβης	26
3.7 Προετοιμασία των Τσόρτσιλ, Μακβέιγ και Ρούσβελτ για το Νέο Βρετανικό Σχέδιο	27
3.8 Η Επίσκεψη του Βασιλιά στον Ρούσβελτ	28
3.9 Αναποφάσιτος Σχεδιασμός (Δεκέμβριος 1943 - Οκτώβριος 1944)	31
3.10 Στρατιωτικές Προετοιμασίες για την Απελευθέρωση της Ελλάδας	33
3.11 Η Αμερικανική Στάση Απέναντι στις Βρετανικές Ενέργειες	35
3.12 Η Συνεισφορά του Μακβέιγ Κατά τους Τελευταίους Μήνες Διακυβέρνησης Ρούσβελτ	37
3.13 Η Αμερικανική Πολιτική Κατά τους Τελευταίους Μήνες Διακυβέρνησης Ρούσβελτ	38
Κεφάλαιο τέταρτο	
Η Αμερικανική Επίδραση στην Ελλάδα σε Επίπεδο Εξωτερικής Πολιτικής	39
4.1 Γενικά	39

4.2	Αμερικανική Αντίδραση στην Κατάληψη της Αλβανίας	39
4.3	Η Ενεργοποίηση της Ουάσιγκτον	41
4.4	Η Αμερικανική Στάση στο Μακεδονικό Ζήτημα	42
Κεφάλαιο πέμπτο		
	Η Αμερικανική Επίδραση στην Ελλάδα σε Οικονομικό και Εμπορικό Επίπεδο	44
5.1	Δάνειο - Μίσθωση και Στρατιωτική Βοήθεια στους Συμμάχους στα Πρώτα Χρόνια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου	44
5.2	Προετοιμασίες Πριν την Απελευθέρωση της Ελλάδος.....	44
5.3	Η Οικονομική Κατάσταση της Ελλάδος.....	45
5.4	Περιορισμένη Αμερικανική Βοήθεια.....	46
	Συμπεράσματα.....	48
	Προτάσεις.....	51
	Επίλογος.....	52
	Πηγές - Βιβλιογραφία	53
	Παράρτημα «Α» Βιογραφικά Στοιχεία για τον Φρανκλίνο Ρούσβελτ	59
	Παράρτημα «Β» Σύντομη Περιγραφή του Χάρτη του Ατλαντικού	63
	Παράρτημα «Γ» Δάνειο - Μίσθωση και Στρατιωτική Βοήθεια στους Συμμάχους στα Πρώτα Χρόνια του Β' Παγκόσμιου Πολέμου	67
	Παράρτημα «Δ» Διασκέψεις Κατά τη Διάρκεια του Πολέμου 1941 -1945	71
	Παράρτημα «Ε» Διάσκεψη του Bretton Woods - Gatt (1941–1947)	73
	Παράρτημα «ΣΤ» Δήλωση της 4 ^{ης} Ιουλίου 1943	77

Εικόνες

Εικόνα 1.	The George Marshall Foundation.....	65
Εικόνα 2.	Ο απόηχος του Χάρτη του Ατλαντικού στις ΗΠΑ.....	65
Εικόνα 3.	Ο απόηχος του Χάρτη του Ατλαντικού στη Βρετανία	66
Εικόνα 4.	Ο Χάρτης του Ατλαντικού	66
Εικόνα 5.	FDR Υπογραφή του προγράμματος Lend-Lease	69
Εικόνα 6.	Ο Πρόεδρος Φρανκλίνος Ρούσβελτ και ο Βρετανός Πρωθυπουργός Ουίνστον Τσόρτσιλ σε διάσκεψη κατά τη διάρκεια του πολέμου.....	72

Η Προσέγγιση του Φρ. Ρούσβελτ στο Ελληνικό Ζήτημα κατά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο

Ηλίας Ζωγράφος

Περίληψη

Μέχρι τα τέλη της δεκαετίας του 1930, οι Ηνωμένες Πολιτείες συνέχισαν τις προσπάθειές τους να μείνουν μακριά από τους πολέμους στην Ευρώπη και την Ασία. Το Κογκρέσο ψήφισε μια σειρά πράξεων ουδετερότητας που αποσκοπούσαν να αποτρέψουν την έλξη των Ηνωμένων Πολιτειών στην εκτεταμένη διεθνή σύγκρουση, για την οποία όμως η κυβέρνηση των ΗΠΑ πίστευε ότι ήταν αναπόφευκτη.

Το 1940, η πολιτική των ΗΠΑ άρχισε σιγά-σιγά να μετατοπίζεται από την ουδετερότητα στη μη πολεμική παρέχοντας βοήθεια στα έθνη που βρίσκονταν σε πόλεμο με τις Δυνάμεις του Άξονα. Ως απάντηση στην αυξανόμενη έκτακτη ανάγκη, ο Πρόεδρος Φρανκλίνος Ρούσβελτ (Franklin Delano Roosevelt) κάλεσε τον αμερικανικό λαό να προετοιμαστεί για πόλεμο. Στις 7 Δεκεμβρίου 1941, οι Ιάπωνες επιτέθηκαν στη ναυτική εγκατάσταση των ΗΠΑ στο Περλ Χάρμπορ και οι Ηνωμένες Πολιτείες εισήλθαν επίσημα στον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο. Οι συναντήσεις μεταξύ εκείνων των δυνάμεων που συμμετείχαν στον πόλεμο κατά των δυνάμεων του Άξονα παρείχαν το πλαίσιο για τον μεταπολεμικό κόσμο.

Κατά τη διάρκεια του πολέμου, οι Ηνωμένες Πολιτείες εξακολουθούσαν να αντιμετωπίζουν έναν πόλεμο με δύο σκέλη, χωρίς καν να σκέφτονται τη συμμετοχή τους στο κέντρο των επιχειρήσεων στη Μεσόγειο. Με μικρή ανάμειξη στην Ελλάδα, οι Ηνωμένες Πολιτείες αρκέστηκαν στο να παίξουν έναν υποστηρικτικό ρόλο εκεί ενώ αποδέχονταν την ευθύνη των Βρετανών για την περιοχή. Ωστόσο, αυτό δεν σήμαινε ότι δεν υπήρχαν και διαφωνίες μεταξύ των δύο Συμμάχων σε ορισμένα θέματα.

Ειδικότερα, οι ΗΠΑ ακολούθησαν σε μεγάλο βαθμό τη Βρετανία στην πολιτική τους, έναντι της Ελλάδας. Ο Ρούσβελτ ήταν κατά της επιστροφής του Βασιλιά χωρίς δημοψήφισμα, ιδιαίτερα κατά του εξαναγκασμού των Συμμαχικών Ενόπλων Δυνάμεων, αλλά παρόλα αυτά υποστήριξε τη θέση του Βασιλιά Γεωργίου Β' σε βασικά σημεία. Οι ΗΠΑ αποδέχθηκαν τον βρετανικό τρόπο αντιμετώπισης των ελληνικών στρατευμάτων στη Μέση Ανατολή, αναγνώρισαν τον Παπανδρέου ως Πρωθυπουργό, ενέκριναν τη συμφωνία του Λιβάνου και, έστω και προσωρινά, ο Ρούσβελτ αναγκάστηκε να αποδεχθεί τη βρετανοσοβιετική συμφωνία για τη διαίρεση των Βαλκανίων σε «σφαίρες επιρροής». Επιπλέον, αποδέχθηκαν την αποστολή βρετανικών στρατευμάτων στην Ελλάδα και βοήθησαν στη μεταφορά τους τον Οκτώβριο του 1944, αλλά δεν συμμετείχαν στη σύγκρουση του Δεκεμβρίου και δεν αναμείχθηκαν σε άλλα πολιτικά ζητήματα, αλλά περιορίστηκαν στο καθήκον της φροντίδας του πληθυσμού. Οι «άτυπες» συναντήσεις επικράτησαν παρά την ήπια παρότρυνση της Βρετανίας προς τις ΗΠΑ να εμπλακούν

περισσότερο στην Ελλάδα. Ο φόβος του Ρούσβελτ για πιθανή εμπλοκή των Ηνωμένων Πολιτειών σε μια μακρόχρονη κατοχή, καθόρισε την επίσημη πολιτική της Ουάσιγκτον περί μη ανάμειξης στις εσωτερικές υποθέσεις των Βαλκανίων και καμίας ανάμειξης σε πιθανή στρατιωτική δράση. Αν οι Αμερικανοί έβλεπαν τους εαυτούς τους ως εταίρους της Βρετανίας στην Ανατολική Μεσόγειο και βοηθούσαν στην πολιτική και οικονομική αποκατάσταση της χώρας ως τα μέσα του 1946, πιθανόν να μην υπήρχε ελληνικό πρόβλημα.

Εκείνη την εποχή, ο Ρούσβελτ ήταν μάλιστα της άποψης ότι η συνεργασία μεταξύ Βρετανίας, ΗΠΑ και ΕΣΣΔ ήταν δυνατή για την επίλυση των μεταφίλελεύθερων προβλημάτων των ευρωπαϊκών χωρών και ότι η Ελλάδα θα έπρεπε να είναι η πρώτη χώρα στην οποία θα δοκιμαζόταν αυτή η αρχή. Σε γενικές γραμμές, πάντως, η πολιτική των ΗΠΑ έναντι της Ελλάδας ήταν λίγο πολύ σύμφωνη με τη βρετανική πολιτική έως και τον θάνατο του Ρούσβελτ (12 Απριλίου 1945).

The Approach of Fr. Roosevelt on the Greek Question During World War II

Ilias Zografos

Abstract

Until the late 1930s, the United States continued its efforts to stay out of the wars in Europe and Asia. Congress passed a series of neutrality acts intended to prevent the United States from being drawn into the wider international conflict that the US government believed was inevitable.

In 1940, US policy began to slowly shift from neutrality to non-belligerence by providing aid to nations at war with the Axis Powers. In response to the growing emergency, President Franklin Delano Roosevelt called on the American people to prepare for war. On December 7, 1941, the Japanese attacked the US naval facility at Pearl Harbor and the United States officially entered World War II. The encounters between those powers allied in the war against the Axis powers provided the framework for the post-war world.

During the war, the United States was still facing a two-pronged war without even thinking about its involvement in the center of operations in the Mediterranean. With little involvement in Greece, the United States was content to play a supporting role there while accepting British responsibility for the region. However, this did not mean that there were not also disagreements between the two Allies on certain issues.

In particular, the USA largely followed Britain in its policy towards Greece. Roosevelt was against the return of the King without a referendum, particularly against the coercion of the Allied Armed Forces, but nevertheless supported King George II's position on key points. The US accepted the British way of dealing with Greek troops in the Middle East, recognized Papandreou as Prime Minister, approved the Lebanon agreement and, albeit temporarily, Roosevelt was forced to accept the Anglo-Soviet agreement to divide the Balkans into "spheres of influence". In addition, they accepted the sending of British troops to Greece and helped to transport them in October 1944, but did not participate in the December conflict and did not interfere in other political matters but limited themselves to the task of caring for the population. The "informal" meetings prevailed despite Britain's gentle urging of the US to get more involved in Greece. Roosevelt's fear of possible involvement of the United States in a prolonged occupation determined Washington's official policy of non-interference in the internal affairs of the Balkans and no involvement in possible military action. If the Americans had seen themselves as Britain's partners in the Eastern Mediterranean and assisted in the political and economic rehabilitation of the country by mid-1946, there probably would not have been a Greek problem.

At that time, Roosevelt was even of the opinion that cooperation between Britain, the USA and the USSR was possible to solve the post-liberal problems of European countries and that Greece should be the first country in which this principle would be tested. In general, however, US policy towards Greece was more or less in line with British policy until Roosevelt's death (April 12, 1945).

Σελίδα Σκόπιμα Κενή

Εισαγωγή

Μέχρι τα τέλη της δεκαετίας του 1930, οι Ηνωμένες Πολιτείες συνέχισαν τις προσπάθειές τους να μείνουν μακριά από τους πολέμους στην Ευρώπη και την Ασία.¹ Καθώς η αποτυχία του αφοπλισμού, το κίνημα της ειρήνης και το δόγμα του κατευνασμού έγιναν σαφή, το Κογκρέσο ψήφισε μια σειρά πράξεων ουδετερότητας που αποσκοπούσαν να αποτρέψουν την έλξη των Ηνωμένων Πολιτειών στην εκτεταμένη διεθνή σύγκρουση, που η κυβέρνηση των ΗΠΑ πίστευε ότι ήταν αναπόφευκτη.

Το 1940, η πολιτική των ΗΠΑ άρχισε σιγά-σιγά να μετατοπίζεται από την ουδετερότητα στη μη πολεμική, παρέχοντας βοήθεια στα έθνη που βρίσκονταν σε πόλεμο με τις Δυνάμεις του Άξονα (τη Γερμανία, την Ιταλία και την Ιαπωνία). Ως απάντηση στην αυξανόμενη έκτακτη ανάγκη, ο Πρόεδρος Φρανκλίνος Ρούσβελτ (Franklin Delano Roosevelt)² κάλεσε τον αμερικανικό λαό να προετοιμαστεί για πόλεμο. Στις 7 Δεκεμβρίου 1941, οι Ιάπωνες επιτέθηκαν στη ναυτική εγκατάσταση των ΗΠΑ στο Περλ Χάρμπορ και οι Ηνωμένες Πολιτείες εισήλθαν επίσημα στον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο. Οι συναντήσεις μεταξύ εκείνων των δυνάμεων που συμμάχησαν στον πόλεμο κατά των δυνάμεων του Άξονα παρείχαν το πλαίσιο για τον μεταπολεμικό κόσμο. Δύο μεγάλα ζητήματα θα αποκτούσαν μεγάλη σημασία για τη μεταπολεμική εξωτερική πολιτική, η αποτροπή μιας άλλης παγκόσμιας σύγκρουσης και η επιρροή των πυρηνικών όπλων στη διεθνή ισορροπία δυνάμεων.

Ο Β' Παγκόσμιος Πόλεμος μεταμόρφωσε τη γεωπολιτική θέση της Αμερικής.³ Οι Ηνωμένες Πολιτείες βγήκαν από αυτή τη σύγκρουση με τη μισή παγκόσμια μεταποιητική ικανότητα και μια οικονομία περίπου πέντε φορές μεγαλύτερη από τους πλησιέστερους ανταγωνιστές τους. Η στρατιωτική θέση των ΗΠΑ δεν ήταν λιγότερο επιβλητική. Η Αμερική αντιπροσώπευε σχεδόν τα τρία τέταρτα των παγκόσμιων στρατιωτικών δαπανών το 1945 και διέθετε μόνη της την ατομική βόμβα, μια αεροπορία με παγκόσμια δύναμη κρούσης και ένα ναυτικό που υπερείχε όλων των ομολόγων της μαζί. Το 1941, ο Henry Luce⁴ είχε προβλέψει την αυγή ενός «Αμερικανικού Αιώνα», αλλά ούτε ο ίδιος δεν μπορούσε να προβλέψει την έκταση της αμερικανικής ισχύος στο τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου.

Κατά τη διάρκεια του πολέμου, οι Ηνωμένες Πολιτείες εξακολουθούσαν να αντιμετωπίζουν έναν πόλεμο με δύο σκέλη χωρίς καν να σκέφτονται τη συμμετοχή τους στο κέντρο των επιχειρήσεων στη Μεσόγειο. Με μικρή ανάμειξη στην Ελλάδα, οι Ηνωμένες Πολιτείες αρκέστηκαν στο να παίζουν έναν υποστηρικτικό ρόλο εκεί, ενώ αποδέχονταν την ευθύνη των Βρετανών για την περιοχή.

¹ Παπαφλωράτος, Ι., Η Εξωτερική Πολιτική και η Υψηλή Στρατηγική των Μεγάλων Δυνάμεων και των Βαλκανικών Κρατών, (Αθήνα: Εκδόσεις Λειμών, 2021), σ.39

² Παράρτημα «Α», σ. 59

³ Παπαφλωράτος, Ι., *op.cit*, σ.42

⁴ Henry Robinson Luce, (1898-1967), Αμερικανός εκδότης περιοδικών (ενδεικτικά Time, Fortune, και Life) που έκτισε μια εκδοτική αυτοκρατορία και αποτέλεσε μια από τις πιο εμβληματικές φιγούρες στην ιστορία της αμερικανικής δημοσιογραφίας.

Η κατάσταση ήταν αρκετά διαφορετική στην Ελλάδα, η οποία βρισκόταν στο χείλος της κατάρρευσης μέχρι το 1945. Λόγω έλλειψης υποστήριξης, προμηθειών και ανεπαρκούς ανταπόκρισης από το Ηνωμένο Βασίλειο, η Ελληνική Κυβέρνηση υπέβαλε το πρώτο επίσημο αίτημα για αμερικανική βοήθεια. Κέρδισε τη συμπάθεια και τον θαυμασμό των Αμερικανών (συμπεριλαμβανομένου του προέδρου τους), καθώς και την ευαισθησία για τη δυσοίωνα κατάσταση στα Βαλκάνια, γεγονότα που ώθησαν το Κογκρέσο να εγκρίνει το νομοσχέδιο στήριξης. Αμέσως μετά την υπογραφή του Lend-Lease⁵, ο Ρούσβελτ επέλεξε να εκφράσει την ανησυχία του για τις εξελίξεις στα Βαλκάνια δηλώνοντας ότι, η υπεράσπιση της Ελληνικής Κυβέρνησης ήταν απαραίτητη για την υπεράσπιση των Ηνωμένων Πολιτειών.⁶

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι να αναλυθεί η επίδραση των ΗΠΑ στην Ελλάδα και ειδικότερα η προσέγγιση του Φρανκλίνου Ρούσβελτ στο ελληνικό ζήτημα κατά το Β' παγκόσμιο πόλεμο. Η καλυπτόμενη χρονική περίοδος ξεκινά με την έναρξη του πολέμου έως και τον Απρίλιο του 1945, με τον θάνατο του Ρούσβελτ.

Πριν από την ανάλυση του κυρίου θέματος που πραγματεύεται η παρούσα διατριβή κρίνεται σκόπιμο να αναλυθεί ποια ήταν η κατάσταση στο εσωτερικό των ΗΠΑ, πριν από την είσοδο της χώρας στον πόλεμο και πώς αυτή μεταβλήθηκε σταδιακά. Παρουσιάζεται ο αμερικανικός απομονωτισμός στη δεκαετία του 1930 και ο Χάρτης του Ατλαντικού (1941), που παρείχε μια ευρεία δήλωση των πολεμικών στόχων των ΗΠΑ και της Βρετανίας.

Στο 2ο Κεφάλαιο, λαμβάνει χώρα μια ιστορική αναδρομή στην εποχή του Φρανκλίνου Ρούσβελτ, με παρουσίαση των συγκεκριμένων δομών της αμερικανικής εσωτερικής πολιτικής στην εποχή του Προέδρου αλλά και των γεωπολιτικών και ιδεολογικών παραμέτρων στο πλαίσιο των ΗΠΑ και του υπόλοιπου κόσμου.

Στα στάδια της ανάλυσης (Κεφάλαια 3 έως και 5), κύριο αντικείμενο της εστίασης αποτελεί, ο προσδιορισμός της αμερικανικής επίδρασης στην Ελλάδα σε πολιτικό (εσωτερικό) επίπεδο, σε επίπεδο εξωτερικής πολιτικής και τέλος σε οικονομικό - εμπορικό επίπεδο.

Μέσω των παραπάνω κεφαλαίων, εξάγονται συμπεράσματα για την αμερικανική επίδραση στην Ελλάδα αλλά και τη «σχέση» ΗΠΑ - Μεγάλης Βρετανίας, ενώ στο τέλος της εργασίας υποβάλλονται προτάσεις σχετικά με τη γενικότερη πολιτική που θα πρέπει να ακολουθήσει η Ελλάδα, στο σύγχρονο και διαρκώς μεταβαλλόμενο γεωπολιτικό περιβάλλον.

Για τη σύνταξη της παρούσας διατριβής έχουν ληφθεί υπόψη οι παρακάτω προϋποθέσεις:

⁵ Παπαφλωράτος, Ι., Φρανκλίνος Ρούσβελτ (1882-1945), (Αθήνα: Εκδόσεις Πελασγός, 2022), σ. 88

⁶ Miller, J. E., The United States and the making of modern Greece: History and power, 1950-1974, (University of North Carolina Press, 2009)

α. Οι Ηνωμένες Πολιτείες είχαν εκφράσει σε γενικές γραμμές τις προθέσεις τους σχετικά με τα ιδανικά και τις αρχές, αλλά απέτυχαν να καθορίσουν συγκεκριμένα τους στόχους ή τα συμφέροντά τους στην εξωτερική πολιτική. Μέχρι το 1945, η κυβέρνηση των ΗΠΑ είχε ελάχιστο ενδιαφέρον για την Ελλάδα. Έβλεπε την Ελλάδα ως μια χώρα στη βρετανική σφαίρα επιρροής που έπρεπε να γίνει σεβαστή σε διπλωματικό επίπεδο⁷.

β. Η ουδετερότητα παρέμενε ένα δημοφιλές σύνθημα που συνδέονταν με την Ελλάδα. Πέρα από κάποιες κοινές αποστολές για να βοηθήσουν την Ελλάδα ή απλώς να μελετήσουν την κατάσταση, η κυβέρνηση επιδίωξε να διατηρήσει μια πολιτική «αποφυγής εμπλοκής» (hands-off). Οι «άτυπες» συναντήσεις επικράτησαν, παρά την ήπια παρότρυνση της Βρετανίας προς τις ΗΠΑ να εμπλακούν περισσότερο στην Ελλάδα. Η επίσημη πολιτική της Ουάσινγκτον παρέμεινε η μη ανάμειξη στις εσωτερικές υποθέσεις των Βαλκανίων και καμία ανάμειξη σε πιθανή στρατιωτική δράση, εκτός από δράσεις που αποσκοπούσαν στην ανακούφιση του πληθυσμού και στην ανοικοδόμηση.

γ. Ιδιαίτερη σημασία για την τύχη της Ελλάδας είχε η βρετανική πολιτική. Οι ΗΠΑ ακολούθησαν σε μεγάλο βαθμό τη βρετανική πολιτική έναντι της Ελλάδας, επειδή το ενδιαφέρον τους για την Ελλάδα εκείνη την εποχή ήταν μικρό και επειδή αναγνώριζαν ότι, όσον αφορά στις στρατιωτικές επιχειρήσεις, η Μέση Ανατολή και τα Βαλκάνια ήταν βρετανική αρμοδιότητα. Ωστόσο, αυτό δεν σήμαινε ότι δεν υπήρχαν διαφωνίες μεταξύ των δύο Συμμάχων σε ορισμένα θέματα⁸.

Τρεις βασικούς άξονες ακολουθούσε η εξωτερική πολιτική των ΗΠΑ⁹:

α. Εξακολουθούσε να είναι ως επί το πλείστον έκφραση κανόνων που δημιουργούνταν στο εσωτερικό της χώρας.

β. Η ευημερία των ΗΠΑ εξαρτιόταν από την επέκταση του αμερικανικού οικονομικού μοντέλου.

γ. Η παγκόσμια κυριαρχία των ΗΠΑ θα προήγαγε την ειρήνη και την ασφάλεια.

Ως αποτέλεσμα, η Ουάσινγκτον έπρεπε να υπερασπιστεί τα συμφέροντα των ΗΠΑ διεθνώς, συμμαχώντας με δυνάμεις κατά του Άξονα. Χάρη στην αφθονία πρώτων υλών, το φθηνό εργατικό δυναμικό και τις δυναμικές επιχειρήσεις, τον 20ό αιώνα οι ΗΠΑ έγιναν η πλουσιότερη κοινωνία στον κόσμο, μια σημαντική βιομηχανική χώρα και το μεγαλύτερο κράτος-πιστωτής.

⁷ Frazier, R., Anglo-American relations with Greece: the coming of the Cold War 1942-47, (Springer 2016)

⁸ Παπαδόπουλου, Σ., Εισήγηση στο Β' Διεθνές Συνέδριο Σπουδών Νοτιοανατολικής Ευρώπης, (Βελιγράδι, 1984), σ. 252

⁹ Σφήκας Θ. Δ., «Το διεθνές πλαίσιο του ελληνικού Εμφύλιου Πολέμου» στο Χρήστος Χατζηιωσήφ (επιμ.), Ιστορία της Ελλάδας του 20ού αιώνα. Ανασυγκρότηση – Εμφύλιος – Παλινόρθωση 1945-1952, τ. Δ2. (Αθήνα: Βιβλιόραμα, 2009), σ. 241

Κεφάλαιο πρώτο

Θεωρητικό Πλαίσιο

1.1 Ο Αμερικανικός Απομονωτισμός στη Δεκαετία του 1930

Το 1931, μετά την ιαπωνική εισβολή στη Μαντζουρία και τις επακόλουθες προσπάθειες επέκτασης του ελέγχου της βορειοανατολικής Κίνας, ο πρόεδρος Χούβερ και ο υπουργός Εξωτερικών Χένρι Στίμσον υιοθέτησαν το Δόγμα Στίμσον, το οποίο ανέφερε ότι οι ΗΠΑ δεν θα αναγνώριζαν εδάφη που αποκτήθηκαν μέσω εισβολής ή παραβίασης διεθνών συμφωνιών. Μέσω του Δόγματος Στίμσον, οι ΗΠΑ εξέφραζαν την ανησυχία τους για την επιθετικότητα, χωρίς να δεσμεύονται για άμεση εμπλοκή ή επέμβαση. Σε άλλες συγκρούσεις, όπως η ιταλική εισβολή στην Αιθιοπία και ο ισπανικός εμφύλιος πόλεμος, η κυβέρνηση των ΗΠΑ ανέλαβε ελάχιστες επίσημες δεσμεύσεις ή δράσεις.

Μετά την ανάληψη των καθηκόντων του, ο πρόεδρος Ρούσβελτ είδε την ανάγκη για έναν πιο ενεργό ρόλο των ΗΠΑ στις διεθνείς υποθέσεις, αλλά η ισχύς των απομονωτικών αισθημάτων στο αμερικανικό Κογκρέσο περιόρισε τη δυνατότητά του να φέρει την προσωπική του οπτική στην εξωτερική πολιτική. Το 1933, ο Ρούσβελτ εισήγαγε στο Κογκρέσο ένα νομοσχέδιο που του έδινε το δικαίωμα να διαβουλευτεί με άλλες χώρες για να ασκεί πίεση στους επιτιθέμενους σε διεθνείς συγκρούσεις. Το νομοσχέδιο αντιμετώπισε σθεναρή αντίδραση από σημαντικούς απομονωτιστές στο Κογκρέσο, συμπεριλαμβανομένων προοδευτικών πολιτικών, όπως οι γερουσιαστές Χάιραμ Τζόνσον από την Καλιφόρνια, Γουίλιαμ Μπόρα από το Αϊντάχο και Ρόμπερτ Λαφολέτ από το Ουισκόνσιν. Το έτος 1935, σηματοδεύτηκε από την εμπλοκή των ΗΠΑ στο Παγκόσμιο Δικαστήριο, η οποία οδήγησε σε ανάλογες αντιδράσεις. Ο Νόμος περί Ουδετερότητας, είχε ως στόχο να αποτρέψει την εμπλοκή αμερικανικών πλοίων και πολιτών σε ξένες συγκρούσεις. Ο Ρούσβελτ ήταν δυσανεκτικός με τον περιοριστικό χαρακτήρα του Νόμου, αλλά τον ψήφισε απρόθυμα, επειδή οι εσωτερικές πολιτικές του New Deal¹⁰ απαιτούσαν την υποστήριξη του Κογκρέσου.

Οι Απομονωτιστές ήταν μια διαφορετική ομάδα προοδευτικών, συντηρητικών, βιομηχάνων και ακτιβιστών της ειρήνης, αλλά οι ιδέες τους επικράτησαν πολλές φορές επειδή δεν αντιμετώπισαν τη συνεπή και συστηματική αντίθεση των Διεθνιστών. Μέχρι το 1937, ο Ρούσβελτ φαινόταν να έχει συμβιβαστεί με τη δύναμη των απομονωτιστών στο Κογκρέσο. Εκείνη τη χρονιά, καθώς η κατάσταση στην Ευρώπη συνέχιζε να επιδεινώνεται και ο σινοϊαπωνικός πόλεμος ετοιμαζόταν στην Ασία, ο πρόεδρος εκφώνησε μια ομιλία στην οποία παρομοίαζε τη διεθνή επιθετικότητα με ασθένεια και έλεγε ότι οι άλλες χώρες θα έπρεπε να ακολουθήσουν τον "απομονωτισμό". Όμως οι Αμερικανοί εκείνη την εποχή δεν ήταν ακόμη έτοιμοι να διακινδυνεύσουν τη ζωή και την υγεία τους για χάρη της ειρήνης στο εξωτερικό και το ξέσπασμα του πολέμου στην Ευρώπη το 1939 δεν διέλυσε ξαφνικά τη λαϊκή επιθυμία, να αποφεύγονται οι διεθνείς συγκρούσεις. Αντίθετα, η κοινή γνώμη μετατοπίστηκε υπέρ της πλήρους ουδετερότητας και υπέρ της περιορισμένης

¹⁰ Παπαφλωράτος, Ι, op.cit, σ. 33

βοήθειας προς τους Συμμάχους, εκτός από την πραγματική επέμβαση στον πόλεμο. Η αιφνίδια ιαπωνική επίθεση στον αμερικανικό στόλο στο Περλ Χάρμπορ τον Δεκέμβριο του 1941 έπεισε τους περισσότερους Αμερικανούς ότι, οι ΗΠΑ έπρεπε να συμμετάσχουν στην πολεμική προσπάθεια στο πλευρό των Συμμάχων.

1.2 Χάρτης του Ατλαντικού (1941)¹¹

Ο Χάρτης του Ατλαντικού, ήταν μια κοινή διακήρυξη που εκδόθηκε στις 14 Αυγούστου 1941, κατά τη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, από τον Βρετανό Πρωθυπουργό Ουίνστον Τσόρτσιλ και τον Πρόεδρο Φραγκλίνο Ρούσβελτ, των μη εμπόλεμων ακόμη Ηνωμένων Πολιτειών, μετά από τετραήμερες διασκέψεις επί πολεμικών πλοίων που ήταν αγκυροβολημένα στον κόλπο Πλακεντία, στα ανοικτά των ακτών του Νιουφάουντλαντ.

Ως δήλωση¹² κοινών στόχων, ο χάρτης ανέφερε ότι:

- α. Κανένα έθνος δεν επιδίωκε οποιαδήποτε μεγέθυνση.
- β. Δεν επιθυμούσαν εδαφικές αλλαγές, χωρίς την ελεύθερη συγκατάθεση των ενδιαφερόμενων λαών.
- γ. Σέβονταν το δικαίωμα κάθε λαού, να επιλέγει τη δική του μορφή διακυβέρνησης και ήθελαν να αποκατασταθούν τα κυριαρχικά δικαιώματα και η αυτοδιοίκηση σε όσους τα είχαν στερηθεί βίαια.
- δ. Θα προσπαθούσαν να προωθήσουν την ισότιμη πρόσβαση όλων των κρατών στο εμπόριο και στις πρώτες ύλες.
- ε. Ήλπιζαν να προωθήσουν την παγκόσμια συνεργασία, ώστε να βελτιωθούν τα εργασιακά πρότυπα, η οικονομική πρόοδος και η κοινωνική ασφάλεια.
- στ. Μετά την καταστροφή της «ναζιστικής τυραννίας», θα αναζητούσαν μια ειρήνη, υπό την οποία όλα τα έθνη θα μπορούσαν να ζουν με ασφάλεια εντός των συνόρων τους, χωρίς φόβο και ανέχεια.
- ζ. Υπό μια τέτοια ειρήνη, οι θάλασσες θα έπρεπε να είναι ελεύθερες.
- η. Εν αναμονή μιας γενικής ασφάλειας μέσω της παραίτησης από τη βία, οι πιθανοί επιτιθέμενοι πρέπει να αποπλιστούν.

Ο Χάρτης του Ατλαντικού ενσωματώθηκε στη συνέχεια, με παραπομπή στη Διακήρυξη των Ηνωμένων Εθνών (1η Ιανουαρίου 1942).

¹¹ Παράρτημα «Β», σ. 64

¹² Παπαφλωράτος, Ι, *op.cit*, σ. 93-94

Κεφάλαιο δεύτερο

Ιστορική Αναδρομή στην Εποχή του Φρανκλίνου Ρούσβελτ

2.1 Οι Δομές της Αμερικανικής Εσωτερικής Πολιτικής στην Εποχή του Φρανκλίνου Ρούσβελτ

Στα μέσα του 20ου αιώνα υπήρχαν κάποιες διαχωριστικές γραμμές που αντικατόπτριζαν τις ιστορικές, οικονομικές, κοινωνικές και ιδεολογικές τάσεις της αμερικανικής κοινωνίας. Αυτές ήταν:

α. Βορράς Έναντι Νότου¹³ (θεσμός δουλείας – Αμερικανικός Εμφύλιος).

β. Οφειλέτες Έναντι Πιστωτών.¹⁴ Αποκορύφωμα αποτελούν οι εκλογές του 1896, έχοντας από τη μια πλευρά αγρότες και μικροεπιχειρήσεις των αγροτικών κεντρικών, νοτίων και δυτικών πολιτειών και από την άλλη πλευρά τα βιομηχανικά και χρηματοπιστωτικά κέντρα των βιομηχανικών κεντρικών και βορειοανατολικών πολιτειών.

γ. Εργοδότες Έναντι Εργατών.¹⁵ Η διαχωριστική γραμμή μεταξύ εργοδοτών και εργατών, προέκυψε από τη ραγδαία βιομηχανική ανάπτυξη των ΗΠΑ. Η άνοδος των βιομηχανικών κολοσσών δημιούργησε τον φόβο για απειλή των παραδοσιακών δημοκρατικών αμερικανικών ιδανικών.

δ. Μεταρρυθμιστές Έναντι Πελατειακών Μηχανισμών.¹⁶ Το πελατειακό σύστημα συνέχιζε να έχει σημαντική θέση στην αμερικανική πολιτική. Οι μάχες των μεταρρυθμιστών κατά των διεφθαρμένων πελατειακών μηχανισμών στις αρχές του 20^{ου} αιώνα, οδήγησαν στη θεσμοθέτηση της αξιοκρατίας στο επίπεδο της ομοσπονδιακής δημόσιας διοίκησης.

ε. Λευκοί Προτεστάντες Έναντι Νεοτέρων Μεταναστευτικών Ομάδων.¹⁷ Το 1940 από τα 140 εκατομμύρια Αμερικανών τα 11,5 είχαν γεννηθεί σε άλλες χώρες. Αυτές οι μεταναστευτικές ομάδες ήταν συγκεντρωμένες στις πόλεις του Βορρά, ζώντας σε «εθνικές γειτονιές», οι οποίες όμως εξασθένησαν κατά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο.

στ. Συντηρητικοί έναντι κεντροαριστερών φιλελευθέρων.¹⁸ Η διαμάχη των δυο αυτών κύριων ιδεολογικών ρευμάτων περιστρέφονταν γύρω από το ρόλο του κράτους στην αμερικανική οικονομία και κοινωνία.

Η διακυβέρνηση των ετερόμορφων ΗΠΑ βασίζεται σε δύο ισοζύγια εξουσίας:¹⁹

¹³ Παπασωτηρίου, Χ., Η Αμερικανική Πολιτική από τον Φράνκλιν Ρούζβελτ στον Ντόναλντ Τράμπ, (Αθήνα: Ποιότητα, 2018), σ. 25

¹⁴ Παπασωτηρίου, Χ., op.cit., σ. 26

¹⁵ Παπασωτηρίου, Χ., op.cit., σ. 27

¹⁶ Παπασωτηρίου, Χ., op.cit., σ. 28

¹⁷ Παπασωτηρίου, Χ., op.cit., σ. 30

¹⁸ Παπασωτηρίου, Χ., op.cit., σ. 31

α. Πολλές εξουσίες στις Πολιτείες, των οποίων η πολιτική και διακυβέρνηση αντικατοπτρίζει τις τοπικές κοινωνίες και ιδιομορφίες.

β. Ομοσπονδιακή κυβέρνηση, βασιζόμενη στον διαχωρισμό εκτελεστικής, νομοθετικής και δικαστικής εξουσίας.

Αυτή η δομή δημιουργεί ένα σύστημα διακυβέρνησης που στηρίζεται στη διαπραγμάτευση και στους συμβιβασμούς μεταξύ διαφορετικών κέντρων επιρροής και ισχύος. Ήταν κατάλληλο για περιόδους ομαλότητας αλλά λιγότερο αποτελεσματικό σε περιόδους μεγάλων εθνικών κρίσεων όπου απαιτείται ισχυρή και αποφασιστική ηγεσία.

Ο Ρούσβελτ με την κυρίαρχη προσωπικότητά του ξεπέρασε δύο μεγάλες κρίσεις (οικονομική της δεκαετίας του '30 και Β' Π.Π.) και με τις πρωτοβουλίες του άλλαξε τις θεσμικές ισορροπίες του πολιτικού συστήματος, με μετατόπιση ισχύος και εξουσιών από τις πολιτείες στην ομοσπονδιακή κυβέρνηση και επιπλέον στα πλαίσια της ομοσπονδιακής κυβέρνησης, μετατόπιση ισχύος και εξουσιών υπέρ της εκτελεστικής εξουσίας. Επιπρόσθετα, με ένα μεγάλο πολιτικό αγώνα ενάντια στους απομονωτιστές το 1940-41, οι συνθήκες έκτακτης ανάγκης του Β' Π.Π. μετέτρεψαν πρόσκαιρα την οικονομία των ΗΠΑ σε κρατικοποιημένη, όσον αφορά στην κατανομή και αξιοποίηση των παραγωγικών πόρων. Η εξέλιξη αυτή αποτελεί κλασικό παράδειγμα προσαρμογής των εσωτερικών θεσμών και πρακτικών ενός κράτους στις επιταγές της διεθνούς πολιτικής, όταν οι διεθνείς ανταγωνισμοί απειλούν τα ζωτικά του συμφέροντα.²⁰

2.2 Οι ΗΠΑ και ο Κόσμος : Γεωπολιτικές και Ιδεολογικές Παράμετροι

Οι ΗΠΑ τη μια στιγμή ήταν σχεδόν παντελώς απύσυχες από τις κεντρικές παγκόσμιες εξελίξεις και την επομένη στιγμή βρέθηκαν να πρωταγωνιστούν σε όλους τους ωκεανούς και τις ηπείρους της υφηγίου.

Στην αρχή της διαδρομής τους είχαν αποφασιστικά πλεονεκτήματα, όπως τη μεγαλύτερη βιομηχανική βάση, το ισχυρότερο πολεμικό ναυτικό και την ισχυρότερη πολεμική αεροπορία, καθώς και το μονοπώλιο της ατομικής βόμβας από το 1945 μέχρι το 1949.²¹

Το 1951, ο Τζορτζ Κέναν (πολιτικός και διπλωμάτης) διατύπωσε τα εξής: «Ήταν ζωτικής σημασίας για εμάς, όπως και για τη Βρετανία, να μην κυριαρχήσει μια ηπειρωτική χερσαία δύναμη στην ευρασιατική ηπειρωτική μάζα. Το συμφέρον μας έγκειτο στη διατήρηση κάποιας σταθερής ισορροπίας μεταξύ των δυνάμεων της ενδοχώρας, ώστε καμία από αυτές να μην επιφέρει την καθυπόταξη των υπολοίπων, να κατακτήσει τα θαλάσσια άκρα της χερσαίας μάζας, να διαλύσει τη θέση της Αγγλίας και να προχωρήσει

¹⁹ Παπασωτηρίου, Χ., op.cit., σ. 32

²⁰ Παπασωτηρίου, Χ., op.cit., σ. 35-39

²¹ Παπασωτηρίου, Χ., op.cit., σ. 43

σε υπερπόντιο επεκτατισμό, εχθρικό προς εμάς και υποστηριζόμενο από τους τεράστιους πόρους του εσωτερικού της Ευρώπης και της Ασίας».²²

Η απομόνωση των ΗΠΑ τον 19ο αιώνα ενίσχυσε την αντίληψη της «αμερικανικής μοναδικότητας»²³, που ερμήνευε τη γένεση και ανάπτυξη των ΗΠΑ με έντονα ιδεολογικούς και ηθικοπλαστικούς όρους. Σύμφωνα με αυτήν την αντίληψη, ο ρόλος των ΗΠΑ ήταν να καθοδηγήσουν την ανθρωπότητα προς τις υπέρτατες αξίες της ελευθερίας και της δημοκρατίας. Αξίζει να σημειωθεί ότι, η έλλειψη φεουδαρχικού παρελθόντος στις ΗΠΑ οδήγησε στην έλλειψη όχι μόνο ενός συντηρητικού/αντιδραστικού ιδεολογικού ρεύματος στα δεξιά του φιλελευθερισμού αλλά και ενός αντίρροπου σοσιαλιστικού ιδεολογικού ρεύματος στα αριστερά του φιλελευθερισμού. Αναδύθηκε εξ αρχής μια μονοκρατορία του φιλελευθερισμού.

Η ιστορία της αμερικανικής κοινωνίας και πολιτικής παρουσιάζει μια παλινδρόμηση του εκκρεμούς από τον ακραίο απομονωτισμό στον ακραίο παρεμβατισμό. Η παλινδρόμηση αυτή δείχνει μια έντονα ιδεολογική κοινωνία που πιστεύει στη μοναδικότητα της και που θεωρεί ότι είτε πρέπει να είναι απομονωμένη από τις «αθλιότητες» του Παλαιού Κόσμου, για να μην «μολυνθεί» και διαφθαρεί η ίδια, είτε πρέπει να αλλάξει τον υπόλοιπο κόσμο κατ' εικόνα και ομοίωση της.²⁴

Οι ΗΠΑ καθυστέρησαν να εισέλθουν στη λογική της μοιραίας και αναπόφευκτης αντιπαράθεσης με τη Σοβιετική Ένωση, σε σύγκριση με τις σοβιετικές και τις βρετανικές ηγεσίες. Ο Τσόρτσιλ και ο Στάλιν γνώριζαν ότι μετά την καταστροφή της Γερμανίας, θα προέκυπτε αναπόφευκτα κάποιου είδους γεωπολιτικός αλλά και ιδεολογικός ανταγωνισμός μεταξύ των νικητών του Β' Π.Π., για την κάλυψη του κενού ισχύος στο κέντρο της ευρωπαϊκής ηπείρου. Ως εκ τούτου, κατά τη διάρκεια του Πολέμου έκαναν γεωπολιτικές κινήσεις, που αποσκοπούσαν στη διαμόρφωση της μεταπολεμικής κατάστασης. Ο Ρούσβελτ ήταν αναγκασμένος να λειτουργήσει με διαφορετικό τρόπο.²⁵ Γνώριζε πολύ καλά ότι η αμερικανική κοινωνία απαρνιόταν όλες τις έννοιες (όπως ρεαλιστικές και γεωπολιτικές αντιλήψεις, ισορροπίας δυνάμεως και σφαιρών επιρροής) και υπήρχε ο φόβος επιστροφής στον απομονωτισμό. Γι' αυτό το λόγο, οι κινήσεις του έπρεπε να είναι καλυμμένες από φιλελεύθερα και ιδεαλιστικά ιδεολογήματα. Ήταν όμως σε θέση σε κάποιο βαθμό, να επιβάλει στους συμμάχους του, τους αμερικανικούς οραματισμούς για τον μεταπολεμικό κόσμο. Μια πρώτη ένδειξη της ισχύος αυτής ήταν ο Χάρτης του Ατλαντικού που υπέγραψε με τον Τσόρτσιλ τον Αύγουστο του 1941. Μια δεύτερη ένδειξη ήταν η συμμετοχή της Κίνας μαζί με τις ΗΠΑ, τη Σοβιετική Ένωση και τη Μεγάλη Βρετανία στο σχήμα του Ρούσβελτ, περί των «τεσσάρων αστυνόμων», που επρόκειτο να αποτελέσουν τη βάση για την μεταπολεμική διεθνή τάξη. Τέλος, μια τρίτη ένδειξη ήταν η ίδια η σύσταση του ΟΗΕ ως παγκοσμίου οργάνου ασφαλείας, υπό την

²² Kennan F. G., American Diplomacy, Expanded Edition, (Chicago: The University of Chicago Press, 1985), σ. 4-5

²³ Παπασωτηρίου, Χ., op.cit., σ. 46

²⁴ Παπασωτηρίου, Χ., op.cit., σ. 48

²⁵ Παπασωτηρίου, Χ., op.cit., σ. 49

ηγεσία των «τεσσάρων αστυνόμων» ενάντια στις απόψεις τόσο του Στάλιν όσο και του Τσόρτσιλ. Αν και ο Τσόρτσιλ κατόρθωσε να συμπεριλάβει τη Γαλλία στα μόνιμα μέλη, ως αντίβαρο στη σοβιετική ισχύ στην Ευρώπη, με αποτέλεσμα οι «αστυνόμοι» του Ρούσβελτ να γίνουν πέντε.²⁶

²⁶ Παπασωτηρίου, Χ., op.cit., σ. 51-54

Κεφάλαιο τρίτο

Η Αμερικανική Επίδραση στην Ελλάδα σε Πολιτικό Επίπεδο

3.1 Γενικά

Ο Ρούσβελτ ήταν πραγματιστής και μπόρεσε να κάνει παραχωρήσεις όσον αφορά στην ύπαρξη μεταπολεμικών σφαιρών επιρροής προκειμένου να διατηρήσει τη μεταπολεμική συμμαχία. Χαρακτηριστικό παράδειγμα ήταν οι προτεινόμενες από αυτόν "τέσσερις δυνάμεις". Πράγματι, ήταν άνθρωπος της δράσης, λαμβάνοντας συχνά αποφάσεις για σημαντικά ζητήματα με δική του πρωτοβουλία, χωρίς να συμβουλευτεί τον Χαλ (Hull Cordell)²⁷ ή το Στέιτ Ντιπάρτμεντ, προς μεγάλη ενόχληση των αμερικανών διπλωματών.²⁸

Σε αυτό το πλαίσιο, οι ΗΠΑ αρνήθηκαν να συμφωνήσουν στην κατανομή μιας νέας σφαίρας επιρροής στα Βαλκάνια. Ομοίως, το Γενικό Επιτελείο των ΗΠΑ δεν αποδέχθηκε το αίτημα του βρετανικού Γενικού Επιτελείου για περιορισμένες στρατιωτικές επιχειρήσεις στην ανατολική Μεσόγειο, όπως στα Δωδεκάνησα. Αντί να εισβάλει στα Βαλκάνια και να διασκορπίσει τις πολύτιμες δυνάμεις του, προτίμησε να δημιουργήσει ένα μέτωπο στη Δυτική Ευρώπη αναζητώντας μια αποφασιστική νίκη. Η Μεσόγειος μπορεί να ήταν σημαντική για τους βρετανούς, αλλά όχι για τους αμερικανούς. Οι ΗΠΑ δεν κατανοούσαν την αδυναμία της Βρετανίας να διακρίνει μεταξύ πολιτικών και στρατιωτικών ζητημάτων στα Βαλκάνια και έδειχναν απρόθυμες να υπερασπιστούν τα βρετανικά αυτοκρατορικά συμφέροντα, τα οποία απαιτούσαν ελεύθερη πρόσβαση στη Μεσόγειο και προστασία της Αιγύπτου²⁹.

Καθώς τα εγχώρια αποθέματα πετρελαίου μειώνονταν, οι ΗΠΑ προσπάθησαν να εξασφαλίσουν προμήθειες πετρελαίου από την υπανάπτυκτη Μέση Ανατολή. Ως εκ τούτου, οι υπεύθυνοι χάραξης πολιτικής των ΗΠΑ υιοθέτησαν τη βρετανική αυτοκρατορική πολιτική στην περιοχή, ακολουθώντας το βρετανικό μοντέλο του 19ου αιώνα και εμπόδισαν τη Ρωσία να επεκταθεί προς νότο μέσω των «κρατών-θαλάμων» της Ελλάδας, της Τουρκίας και του Ιράν³⁰.

²⁷ Hull Cordell, (1871-1955), Υπουργός Εξωτερικών των ΗΠΑ (1933-1944).

²⁸ Smith, R. J., The United States and the Anglo-Soviet Balkan Agreement of October, 1944: A Study in Wartime Diplomacy, διδακτορική διατριβή, (Political Science, international law and relations, Clark University, 1973), σ. 16-19. Σχετικά με το αξίωμα του αμερικανού προέδρου και την άσκηση της εξωτερικής πολιτικής και το υπουργείο Εξωτερικών έως τη δεκαετία του 1940, βλ. Chamberlain L. H. -Snyder R. C. (επιμ.), American Foreign Policy, (New York: Rinehart & Company, Inc, 1948), σ. 29-87, 139-167.

²⁹ Κόντης, Β., Η Αγγλοαμερικανική Πολιτική και το Ελληνικό Πρόβλημα: 1945-1949, (Θεσσαλονίκη: Παρατηρητής, 1986), σ. 33

³⁰ Όπως ανέφερε ο Χέντερσον: «Θεωρούμε σημαντικό για την ασφάλεια και ευημερία του κόσμου, καθώς και της Εγγύς και Μέσης Ανατολής ότι το δόγμα των «ανοικτών θυρών» πρέπει να εφαρμοσθεί σε εκείνο το τμήμα του κόσμου. Γι' αυτό θα αντιτεθούμε σε κάθε ρεύμα που κατευθύνεται για να εμποδίσει αυτή την περιοχή από το να απολαμβάνει απεριόριστες οικονομικές σχέσεις με τον υπόλοιπο κόσμο». Όσον αφορά στη σημασία του πετρελαίου της Νοτιο-Δυτικής Ασίας για την Ουάσιγκτον. Το Ιράν, η Τουρκία και η Ελλάδα έφεραν την ονομασία «Βόρειο Κρηπίδωμα» και μεταπολεμικά λειτούργησαν ως ανάχωμα σε

3.2 Η Στάση των Αμερικανών Απέναντι στην Ελλάδα

Από τη στιγμή που η βρετανική κυβέρνηση εκκένωσε τον Βασιλιά Γεώργιο Β' και το υπουργικό του συμβούλιο από την Ελλάδα το 1941, βρέθηκε αντιμέτωπη με το πρόβλημα να καταστήσει την εξόριστη κυβέρνησή του σημείο συσπείρωσης των Ελλήνων στο εσωτερικό και στο εξωτερικό για την προώθηση της πολεμικής προσπάθειας, καθώς και ως όργανο να διατηρήσει τους στόχους της πολιτικής του στον μεταπολεμικό κόσμο. Στα πρώτα χρόνια, ήταν ο μόνος αντιπροσωπευτικός θεσμός της κατεχόμενης Ελλάδας.

Οι Ηνωμένες Πολιτείες δεν είχαν καμία σημαντική ανάμειξη με την Ελληνική Κυβέρνηση της εξορίας μέχρι εκείνη τη στιγμή. Η Ελλάδα και τα Βαλκάνια γενικότερα θεωρούνταν από τους Αμερικανούς ότι ήταν εκτός του πεδίου ενδιαφέροντός τους, μια πολιτική που βασιζόταν εν μέρει στην παραδοχή ότι οι Ηνωμένες Πολιτείες δεν είχαν μακροπρόθεσμα σημαντικά συμφέροντα στην περιοχή και εν μέρει επειδή οι Αμερικανοί αποδέχονταν ότι τα Βαλκάνια αποτελούσαν βρετανική σφαίρα συμφερόντων. Μία από τις ανεξήγητες πτυχές της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής κατά την περίοδο αυτή, είναι η αντίφαση μεταξύ της αποστροφής για τις σφαίρες επιρροής και της προθυμίας να παραχωρηθεί στους Βρετανούς όλη η επιρροή στην Ελλάδα.

Η αμερικανική στάση απέναντι στα ελληνικά πράγματα ήταν αυτή της φιλίας, με μια χώρα που είχε δώσει μάχη εναντίον της Γερμανίας και από πλευράς στρατιωτικού ενδιαφέροντος, στο βαθμό που η Ελλάδα θα μπορούσε να αποτελέσει κέντρο αντίστασης στους γερμανούς ή ως πηγή πληροφοριών. Οι αμερικανοί αναγνώρισαν την Ελληνική Κυβέρνηση ως νόμιμη κυβέρνηση, αλλά χωρίς να αναφέρονται στο θέμα της μοναρχίας, όχι εξαιτίας κάποιας συγκεκριμένης αντίρρησης για τον Γεώργιο Β', αλλά από την άποψη της γενικής αμερικανικής πίστης στον δημοκρατισμό, ως μια πιο αποτελεσματική μορφή διακυβέρνησης.

Οι Ηνωμένες Πολιτείες διατηρούσαν διπλωματικές σχέσεις με την ελληνική εξόριστη κυβέρνηση στο Λονδίνο μέσω του Anthony Drexel Biddle³¹, ο οποίος ήταν διαπιστευμένος σε αυτήν ως Υπουργός και αργότερα ως πρέσβης. Οι περισσότερες συζητήσεις μεταξύ των δύο κυβερνήσεων λάμβαναν χώρα μεταξύ της ελληνικής πρεσβείας (αργότερα πρεσβείας στην Ουάσιγκτον) και του Στέιτ Ντιπάρτμεντ. Η αποστασιοποίηση των αμερικανών είναι εμφανής από την έλλειψη διπλωματικής αλληλογραφίας ή υπηρεσιακών σημειωμάτων στα αρχεία του 1942. Οι Αμερικανοί το 1942, αρκούσαν στο να αφήσουν τους Βρετανούς να είναι υπεύθυνοι για το μέλλον της Ελλάδας, κοιτάζοντας και παρακολουθώντας μόνο ως αποστασιοποιημένοι παρατηρητές.

Οι Αμερικανοί στηρίχθηκαν σχεδόν ολοκληρωτικά σε βρετανικές πηγές για τις γνώσεις τους σχετικά με το τι συνέβαινε στην Ελλάδα και τις σχέσεις μεταξύ των

ενδεχόμενη σοβιετική κάθοδο προς τη Νοτιο-Δυτική Ασία. Για μια ευρύτερη επισκόπηση στο Bruce Robellet Kuniholm, The Origins of the Cold War in the Near East. Great Power Conflict and Diplomacy in Iran, Turkey, and Greece, (Princeton – New Jersey: Princeton University Press, 1980)

³¹ Anthony Joseph Drexel Biddle Jr. (1897 - 1961) ήταν Αμερικανός διπλωμάτης που υπηρέτησε ως πρεσβευτής σε πολλές χώρες μεταξύ της δεκαετίας του 1930 και του 1961.

βρετανών και των εξόριστων ελλήνων. Ένα από τα λίγα έγγραφα για την Ελλάδα στα αρχεία του Στέιτ Ντιπάρτμεντ για το 1942, είναι μια έκθεση του Φόι Κόλερ (Foy Kohler)³², ο οποίος είχε διατελέσει τρίτος γραμματέας της αμερικανικής πρεσβείας στην Αθήνα, πριν να κλείσει αυτή το 1941. Η έκθεση αυτή συνοψίζει τις πληροφορίες που έλαβε κατά την επίσκεψή του στο Κάιρο τον Ιανουάριο του 1942, πιθανώς από αξιωματούχους είτε της βρετανικής πρεσβείας είτε του βρετανού Υπουργού Εξωτερικών, Oliver Lyttleton³³. Ο Κόλερ σημείωσε ότι οι τοπικοί βρετανοί αξιωματούχοι τόνιζαν τη δυσарέσκεια του ελληνικού λαού με τον βασιλιά και τους υπουργούς που παρέμεναν από το καθεστώς Μεταξά, αλλά και ότι το Λονδίνο αγνοούσε τις απόψεις τους.

Τα συμπεράσματα του Κόλερ ήταν ότι, μια φιλοσυμμαχική κυβέρνηση θα σχηματιζόταν στην Ελλάδα στο μεσοδιάστημα μεταξύ της γερμανικής υποχώρησης και της συμμαχικής απόβασης και ότι η κυβέρνηση αυτή θα ανακήρυττε τη δημοκρατία. Περίμενε ότι η δημοκρατία θα είχε την πλήρη υποστήριξη του ελληνικού λαού, ο οποίος θα απαιτούσε από τους Συμμάχους να σεβαστούν αυτή την εξέλιξη, σύμφωνα με το Χάρτη του Ατλαντικού. Η σύστασή του ήταν ότι, οι Σύμμαχοι θα έπρεπε να αποφύγουν να υπονοήσουν ή να αναλάβουν δεσμεύσεις σχετικά με τη συνέχιση του υφιστάμενου καθεστώτος μετά την απελευθέρωση. Η επίσημη πολιτική του Στέιτ Ντιπάρτμεντ, όσον αφορά στη διατήρηση του Βασιλιά στο θρόνο μετά τον πόλεμο, ήταν να προτρέπει σε δημοψήφισμα ή άλλα μέσα με τα οποία ο ελληνικός λαός θα μπορούσε να γνωστοποιήσει τις επιθυμίες του. Αυτή φαίνεται ότι ήταν και η πολιτική του Προέδρου Ρούσβελτ στην αρχή, ενώ στη συνέχεια ήρθε να υπερασπιστεί τον Γεώργιο Β', σε ένα κρίσιμο σημείο των αγγλοελληνικών σχέσεων.

3.3 Η Αμερικανική Άποψη επί της Αρχικής Βρετανικής Πολιτικής

Τον Οκτώβριο του 1942, το Βρετανικό Υπουργείο Εξωτερικών ανέπτυξε μια νέα δήλωση πολιτικής απέναντι στην Ελλάδα. Σύμφωνα με αυτήν τη δήλωση, η Βρετανική Κυβέρνηση δεν σκόπευε να αποκαταστήσει τον βασιλιά με τη βία, αλλά εξέφρασε την άποψη ότι οι Βρετανοί θεωρούσαν πως ένα μοναρχικό καθεστώς ήταν πιο πιθανό να προσφέρει στην Ελλάδα μια σταθερή κυβέρνηση στον μεταπολεμικό κόσμο, παρά ένα δημοκρατικό καθεστώς που στο παρελθόν απέτυχε να δημιουργήσει οτιδήποτε άλλο εκτός από αδύναμες και αναξιόπιστες κυβερνήσεις στην Ελλάδα³⁴.

Ένα αντίγραφο αυτής της δήλωσης μεταφέρθηκε στην Ουάσιγκτον το φθινόπωρο του 1942 από τον Χένρι Χόπκινσον (Henry Lennox D'Aubigne Hopkinson)³⁵, τον ειδικό στα ελληνικά θέματα στο γραφείο του Βρετανού Υπουργού Εξωτερικών στο Κάιρο. Η επίσκεψη αυτή φαίνεται ότι παρείχε στο Στέιτ Ντιπάρτμεντ την πρώτη ενημέρωση για τη

³² Foy David Kohler (1908 - 1990) ήταν Αμερικανός διπλωμάτης και μετέπειτα πρεσβευτής των Ηνωμένων Πολιτειών στη Σοβιετική Ένωση κατά τη διάρκεια της Κρίσης των Πυραύλων της Κούβας.

³³ Oliver Lyttelton (1893 - 1972) ήταν Βρετανός επιχειρηματίας που κατείχε μια σειρά από υπουργικές θέσεις κατά τη διάρκεια του Δεύτερου Παγκόσμιου Πολέμου.

³⁴ Foreign Office, Statement 12, (F0371/37222/R230, October 1942)

³⁵ Henry Lennox D' Aubigne Hopkinson (1902 - 1996), ήταν Βρετανός διπλωμάτης και συντηρητικός πολιτικός.

βρετανική πολιτική έναντι της Ελλάδας και οδήγησε σε λεπτομερή μελέτη από το Τμήμα Εγγύς Ανατολής. Σε ένα υπόμνημα της 28ης Δεκεμβρίου 1942, η βρετανική δήλωση κρίθηκε ότι γενικά ήταν σε συμφωνία με τις αμερικανικές επίσημες θέσεις, όσον αφορά στη συνεχή υποστήριξη του Βασιλιά και της εξόριστης κυβέρνησης ως νόμιμης κυβέρνησης και τη δήλωση ότι ο ελληνικός λαός θα μπορούσε ελεύθερα να καθορίσει το πολιτικό του μέλλον μετά τον πόλεμο.

Οι Αμερικανοί ωστόσο υιοθέτησαν μια αυστηρή γραμμή όσον αφορά στη βρετανική προτίμηση για μια μοναρχική αντί για μια δημοκρατική μορφή διακυβέρνησης για την απελευθερωμένη Ελλάδα. Θεωρούσαν ότι η δήλωση δέσμευε τους Βρετανούς σε μια αποκατάσταση του Έλληνα Βασιλιά με κάθε μέσο εκτός από τη βία, μια στάση που θα αρνιόταν στην πράξη στον ελληνικό λαό την ελεύθερη επιλογή του πολιτικού τους συστήματος. Συγκεκριμένα, το γεγονός αυτό θεωρήθηκε ότι παραβίαζε τον Χάρτη του Ατλαντικού.

Το υπόμνημα συνέχιζε να ισχυρίζεται ότι τα συμπεράσματα των βρετανών βασιζόνταν σε μια σειρά από λανθασμένες παραδοχές. Πρώτα απ' όλα, υπήρχαν αμφιβολίες ότι οι Βρετανοί καταλάβαιναν πόσο λίγη υποστήριξη είχε ο Βασιλιάς στην Ελλάδα. Το Στέιτ Ντιπάρτμεντ είχε την άποψη ότι, ο Βασιλιάς είχε κερδίσει ελάχιστης διάρκειας κύρος για την ηγεσία του κατά της ιταλικής εκστρατείας, ενώ είχε χάσει δύο ευκαιρίες για να βελτιώσει την κατάστασή του (με την αποτυχία του στο θάνατο του Μεταξά και στην αυτοκτονία του Κορυζή) και να εδραιώσει ισχυρές και αντιπροσωπευτικές κυβερνήσεις. Αντί αυτού, είχε διατηρήσει έναν αριθμό από τους μισητούς υπουργούς του Μεταξά, συμπληρωμένους από ορισμένους δικούς του οπαδούς. Ενώ οι οπαδοί του Μεταξά είχαν εκκαθαριστεί, ένας φιλελεύθερος πολιτικός (Κανελλόπουλος) ανέλαβε και μόνο με κάποιες δηλώσεις που έγιναν για την αποκήρυξη του δικτατορίας, δεν φάνηκε να υπάρχει μεγάλη αλλαγή στην πραγματική στάση έναντι του βασιλιά.

Συγκεκριμένα, οι αμερικανοί αμφέβαλλαν ότι ο ελληνικός λαός θα εμπιστευόταν τις υποσχέσεις του Γεωργίου Β' ότι, θα λειτουργούσε ως δημοκρατικός συνταγματικός μονάρχης. Είχε δώσει τις πιο κατηγορηματικές διαβεβαιώσεις για να βασιλεύσει με αυτόν τον τρόπο όταν θα επέστρεφε στην Ελλάδα το 1935 και σχεδόν αμέσως εγκατέστησε δικτατορία. Περαιτέρω, εξέφρασαν την αντίθεσή τους στη βρετανική άποψη ότι, ένα μοναρχικό καθεστώς ήταν πιο πιθανό να παρέχει στη μεταπολεμική Ελλάδα μια σταθερή κυβέρνηση από ότι θα ήταν ένα δημοκρατικό. Οι Αμερικανοί επεσήμαναν την αδυναμία από προηγούμενα μοναρχικά καθεστώτα, σε αντιδιαστολή με τα σημαντικά επιτεύγματα της περιόδου του Βενιζέλου 1924-1935.

Επίσης, θεώρησαν ότι η προσπάθεια να «πουλήσουν» τον Βασιλιά στον ελληνικό λαό δεν ήταν μόνο απίθανο να έχει επιτυχία, αλλά και θα κατέστρεφε κάθε ελπίδα για την εγκαθίδρυση της ελληνικής ενότητας, την οποία οι Βρετανοί επιθυμούσαν απεγνωσμένα. Ο σχολιασμός έδειχνε σαφή κατανόηση του σημείου που είχε εκπροσωπήσει το Στέμμα, τα τελευταία είκοσι πέντε χρόνια, όχι την ενότητα αλλά τον πικρό κομματισμό στην

ελληνική πολιτική. Επιπλέον γράφτηκε ότι η Ελλάδα είχε επιτύχει την ενότητα μόνο δύο φορές κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου, στην αντιπαράθεση με τους Ιταλούς το 1940 και στην αντιπολίτευση κατά του Βασιλιά, μετά τα γεγονότα της άνοιξης του 1941.

Το υπόμνημα κατέληγε με τη σύσταση ότι η στάση των ΗΠΑ θα πρέπει να βασίζεται στην αρχή ότι, ο ελληνικός λαός θα πρέπει να έχει την ευκαιρία μετά τον πόλεμο, να εκφράσει ελεύθερα τη δική του πολιτική βούληση. Αυτό δεν θα ήταν μόνο σύμφωνο με τις γενικές αμερικανικές πολιτικές, αλλά θα ήταν σύμφωνο με το αμερικανικό συμφέρον για τα βαθιά ριζωμένα φιλοαμερικανικά και φιλοβρετανικά αισθήματα ενός ολόκληρου λαού, που θα επιβεβαιώνονταν έτσι και θα αποτελούσαν για το μέλλον σίγουρα μια πιο σταθερή εγγύηση για μια Ελλάδα φιλική και πιστή στις δημοκρατίες της Ευρώπης, από ότι θα ήταν οι υποσχέσεις μιας «δυναστείας». Το υπόμνημα διανεμήθηκε και σε άλλα στελέχη του Στέιτ Ντιπάρτμεντ και γενικά εγκρίθηκε, αν και σημαντικό μέρος του επισήμανε την ανάγκη υποστήριξης των υφιστάμενων εξόριστων κυβερνήσεων μέχρι την απελευθέρωση.

3.4 Η Αμερικανική Αντίδραση στην Τροποποιημένη Βρετανική Πολιτική

Ο Μάρτιος του 1943 ήταν μια περίοδος αλλαγών και αναταραχών στις ελληνικές υποθέσεις, καθώς έγινε φανερό ότι ο Βασιλιάς είχε ελάχιστους οπαδούς μέσα ή έξω από την Ελλάδα. Υπήρχε επίσης η περίπτωση, τα στοιχεία της αντίστασης να δημιουργήσουν μια αντιβασιλική κυβέρνηση στην Ελλάδα κατά την απελευθέρωση, πριν οι Βρετανοί μπορέσουν να εγκαταστήσουν τον Βασιλιά και την κυβέρνησή του. Αυτό από μόνο του θα ήταν ανεπιθύμητο, αλλά θα ήταν ακόμη χειρότερα αν το αποτέλεσμα ήταν μια έντονα αντι-βρετανική κυβέρνηση. Για το λόγο αυτό, η δήλωση πολιτικής του Μαρτίου³⁶ στάλθηκε από τον Τσόρτσιλ στη Βρετανική Πρεσβεία στην Ουάσινγκτον για διαβίβαση στο Στέιτ Ντιπάρτμεντ. Η ουσία της νέας πολιτικής τόνιζε ότι, η τελική μορφή της κυβέρνησης για την Ελλάδα ήταν θέμα του ελληνικού λαού για να αποφασίσει, με την επισήμανση³⁷ όμως ότι, ο μόνος πυρήνας που ήταν διαθέσιμος εκείνη τη δεδομένη χρονική περίοδο για μια σταθερή κυβέρνηση, αμέσως μετά την απελευθέρωση, ήταν αυτός που παρείχε ο Βασιλιάς.

Το Στέιτ Ντιπάρτμεντ σκέφτηκε την τροποποιημένη βρετανική πολιτική για αρκετό καιρό πριν απαντήσει. Στις 2 Ιουλίου παρέδωσαν στη Βρετανική Πρεσβεία ένα υπόμνημα που χαιρέτιζε όλα τα σημεία στα οποία θα μπορούσαν να συμφωνήσουν. Ταυτόχρονα, εξέφραζε σαφή ανησυχία για την επιστροφή του Βασιλιά, χωρίς την έγκριση του ελληνικού λαού, διότι θα μπορούσε να οδηγήσει σε πολιτικές αναταραχές που θα απαιτούσαν παρέμβαση από τα συμμαχικά στρατεύματα. Συνέχιζε δε λέγοντας ότι, η Κυβέρνηση των ΗΠΑ δεν ήταν διατεθειμένη να αναλάβει, ή να συμμετάσχει ενεργά σε μέτρα που αποσκοπούσαν στο να επιτρέψουν στον Βασιλιά και την κυβέρνησή του να

³⁶ Η δήλωση του Μαρτίου δρομολογεί μια ολοκληρωμένη καμπάνια για να ξεπεραστεί η αντιπολίτευση με λεπτομερείς οδηγίες σχετικά με τις τεχνικές προπαγάνδας και τον τρόπο με τον οποίο η Special Operations Executive (SOE) θα πρέπει να αντιμετωπίσει ομάδες αντίστασης που αντιτίθενται στον Βασιλιά. Δεν υπήρχε πλέον καμία υπόνοια ότι ο Βασιλιάς ή η κυβέρνησή του θα έπρεπε να εγκαταλειφθεί. Εν ολίγοις, ο Βασιλιάς έπρεπε να υποστηριχθεί ανεξάρτητα.

³⁷ Washington telegram, 1590, 4 April; Foreign Office telegram 2300, 8 April, F0371/37195/R3093.

αποκτήσουν την υποστήριξη του ελληνικού λαού και να ενισχύσουν την εξουσία τους επί των ελληνικών ενόπλων δυνάμεων.

3.5 Η Έκκληση του Βασιλιά προς τον Τσόρτσιλ και τον Ρούσβελτ

Στις 18 Αυγούστου, ο Βασιλιάς Γεώργιος Β' έστειλε πανομοιότυπα μηνύματα στον Τσόρτσιλ και τον Ρούσβελτ. Ζητούσε τις συμβουλές τους, για το εάν ήταν επαρκές για να καλύψει τα προβλήματα, το μήνυμά του της 4ης Ιουλίου. Συγκεκριμένα, ζήτησε να του επιτραπεί να συνοδεύσει τα στρατεύματά του πίσω στην Ελλάδα.³⁸

Στις 31 Αυγούστου, ο Τσόρτσιλ με ένα δεύτερο μήνυμα του στον Γεώργιο Β', στο οποίο του ευχόταν να είχε αναρρώσει από μια πρόσφατη ασθένεια, ανέφερε χαρακτηριστικά: «Όλοι προσβλέπουμε στην επιστροφή σας στην Ελλάδα επικεφαλής του στρατού σας και στην παραμονή σας εκεί μέχρι η θέληση του ελληνικού λαού να εκφραστεί υπό συνθήκες ηρεμίας»³⁹.

Οι Αμερικανοί δυσκολεύτηκαν πολύ να διαμορφώσουν την απάντησή τους στον Γεώργιο Β'. Την επομένη της άφιξης του αιτήματος του Βασιλιά στο Στέιτ Ντιπάρτμεντ, ο Γουάλας Μάρεϊ (Wallace Smith Murray)⁴⁰, σύμβουλος για τις πολιτικές σχέσεις, έστειλε υπόμνημα στον υπουργό Εξωτερικών, στο οποίο συνιστούσε στις Ηνωμένες Πολιτείες να μην ενθαρρύνουν τον Γεώργιο Β' να επιστρέψει με την εισβολή, εισηγούμενος πως πρόκειται για «μια απόφαση στην οποία δεν συμμετέχουμε σε καμία περίπτωση». Στο σημείωμα του Μάρεϊ, μια τέτοια ενέργεια θα αποτελούσε παραβίαση του Χάρτη του Ατλαντικού. Αντί αυτού, ο Βασιλιάς θα έπρεπε να διαπραγματευτεί με τους αντιπροσώπους από την Ελλάδα και να δώσει περαιτέρω διαβεβαιώσεις ότι παρέμενε στη δήλωση της 4ης Ιουλίου.⁴¹ Επιπρόσθετα, οι Ηνωμένες Πολιτείες διατηρούσαν επιφυλάξεις γιατί θα μπορούσαν να εμπλακούν στις ελληνικές υποθέσεις με τέτοιο τρόπο, που θα έπρεπε να αναλάβουν κάποιο μέρος ευθύνης για τις βρετανικές ενέργειες, αν αυτές αποτύγχαναν.⁴²

Τελικώς, σύμφωνα με την άποψη του Στέιτ Ντιπάρτμεντ, θα ήταν προτιμότερο να συσταθεί μια μικρή επιτροπή Ελλήνων, που θα εκπροσωπούσε την εξόριστη κυβέρνηση και τα άλλα κόμματα ή ομάδες. Η επιτροπή αυτή θα εισερχόταν στην Ελλάδα μετά την απελευθέρωση, ενώ ο Βασιλιάς θα παρέμενε στο εξωτερικό μέχρι να διεξαχθούν οι εκλογές.⁴³ Την 1η Σεπτεμβρίου, το Στέιτ Ντιπάρτμεντ υπέβαλε απάντηση προς έγκριση από τον Πρόεδρο και εν συνεχεία παραδόθηκε στην ελληνική πλευρά στις 8 Σεπτεμβρίου. Στην απάντηση αναφέρονταν μόνο ότι, ο Πρόεδρος ήλπιζε ότι όλοι οι Έλληνες θα δεχτούν τη δήλωση του Βασιλιά της 4ης Ιουλίου, ως εγγύηση της ευκαιρίας να εκφράσουν την

³⁸ Full text of the King's message in Foreign Office telegram CONCRETE 374,19 August 1943; that to Roosevelt, FRUS, The Conferences at Washington and Quebec (hereinafter FRUS, Quebec), 1943, p. 915.

³⁹ Telegram WELFARE 490, 31 August 1943, PREM3 211/5.

⁴⁰ Wallace Smith Murray (1887–1965) Στέλεχος Υπουργείου Εξωτερικών.

⁴¹ Memorandum, 19 August 1943, NARS 868.00/1274-1/5.

⁴² Kirk's telegrams 40, 44, 45, 47, of 17, 19, 20, 22 August, FRUS, 1943, IV, 141-147.

⁴³ Memorandum, 25 August 1943, NARS 868.01/379

πολιτική τους βούληση το συντομότερο δυνατό και ότι εν τω μεταξύ θα αφοσιωθούν στη νίκη στον πόλεμο.

Οι απαντήσεις του Τσόρτσιλ και του Ρούσβελτ έγιναν γνωστές στο ελληνικό υπουργικό συμβούλιο και στους απεσταλμένους από την Ελλάδα (που δεν είχαν ακόμη αναχωρήσει από το Κάιρο). Σύμφωνα με τον Τσουδερό, αυτό είχε ευεργετική επίδραση στην εξόριστη κυβέρνηση.⁴⁴

3.6 Οι Διασκέψεις στο Κάιρο και ο Νέος Αμερικανός Πρέσβης

Για τον Δεκέμβριο του 1943, η ελληνική πολιτική επρόκειτο να εξεταστεί και, σε περιορισμένο βαθμό θα αποφασίζόταν στο Κάιρο, κατά τη διάρκεια που οι Τσόρτσιλ, Ίντεν⁴⁵ και Ρούσβελτ πραγματοποιούσαν εκεί συναντήσεις πριν και μετά τη σύσκεψη της Τεχεράνης⁴⁶.

Αυτή ήταν η πρώτη φορά που οι Αμερικανοί ήταν σε θέση να ασκήσουν κάποια επιρροή στις ελληνικές υποθέσεις, εκτός από τη μάλλον συγκεχυμένη συζήτηση στο Κεμπέκ το προηγούμενο καλοκαίρι. Δυστυχώς, δεν είχαν καταλήξει σε μια συγκεκριμένη πολιτική. Ενώ οι επιτελικοί αξιωματούχοι του Στέιτ Ντιπάρτμεντ που ασχολούνταν με τις ελληνικές υποθέσεις είχαν συγκεκριμένες απόψεις, αυτές δεν είχαν υιοθετηθεί ως επίσημες θέσεις. Επίσης, ο Ρούσβελτ δεν πήρε μαζί του κανέναν εκπρόσωπο του Στέιτ Ντιπάρτμεντ στο Κάιρο και την Τεχεράνη, βασιζόμενος μόνο σε μια ομάδα αμερικανών πρέσβων και στον Χάρι Χόπκινς⁴⁷ από το προσωπικό του επιτελείου για διπλωματικές συμβουλές. Στους πρεσβευτές περιλαμβάνονταν ο John Gilbert Winant⁴⁸ -- (Δικαστήριο του Αγίου Ιακώβου), ο Averell Harriman⁴⁹ (Σοβιετική Ένωση), ο Lawrence Steinhardt (Τουρκία) και ο Alexander Kirk⁵⁰ (Κερκ), ο οποίος ήταν Υπουργός στην Αίγυπτο και Πρεσβευτής στις εξόριστες κυβερνήσεις της Ελλάδας και της Γιουγκοσλαβίας.

Ο Κερκ είχε αναπτύξει σχέσεις με τον Βασιλιά και τον Τσουδερό από την εγκαθίδρυση της εξόριστης κυβέρνησης στο Κάιρο τον Μάρτιο, αλλά είχε ενεργήσει κυρίως ως παρατηρητής. Η στάση του φαίνεται ότι βασιζόταν στην πεποίθηση ότι οι ελληνικές υποθέσεις κυριαρχούνταν τόσο πολύ από τη βρετανική επιρροή, που δεν υπήρχε

⁴⁴ Kirk's telegram 63,10 September, FRUS, 1943, IV, 152.

⁴⁵ Sir Robert Anthony Eden, (1897 - 1977) ήταν Βρετανός πολιτικός και διπλωμάτης, που υπό την Κυβέρνηση του Ουίνστον Τσόρτσιλ, υπηρέτησε ως Αναπληρωτής Πρωθυπουργός του Ηνωμένου Βασιλείου (1951-1955).

⁴⁶ Παράρτημα «Δ», σ. 72

⁴⁷ Harry Hopkins (1890-1946), social worker and Roosevelt's administrator of major relief programmes during the Depression, special advisor and assistant to the President on Foreign Affairs, 1939-1945.

⁴⁸ J. G. Winant (1889-1947), Ambassador to London, 1941 - 1946.

⁴⁹ W. Averell Harriman (1891-1986), special representative of Roosevelt in London, 1941 - 1942; Ambassador to Russia, 1943-1946; Ambassador to London, 1946 Μετάφραση ελληνικά καλύτερα

⁵⁰ Alexander Kirk (1888-1979), Minister to Egypt, 1941-1944; Ambassador to Greek and Yugoslav Governments, 1943-1944; Political Advisor to the Supreme Allied Commander, Mediterranean Theatre, 1944-1946.

λόγος να εμπλακεί⁵¹. Ο Κερκ αντικαταστάθηκε ως Πρεσβευτής της Ελλάδας και της Γιουγκοσλαβίας κατά τη διάρκεια της Διάσκεψης του Καΐρου από τον Λίνκολν ΜακΒέιγ (Lincoln MacVeagh)⁵², ο οποίος ήταν ο Αμερικανός Υπουργός στην Ελλάδα από το 1933 έως το 1941. Ο ΜακΒέιγ έφερε μαζί του μια μακρά γνώση και κατανόηση των ελληνικών υποθέσεων και προσωπικοτήτων, ενώ μετέβη στο Κάιρο κατευθείαν από τη Νότια Αφρική όπου υπηρετούσε, με αποτέλεσμα να μην έχει την ευκαιρία να συζητήσει για την ελληνική πολιτική με το Στέιτ Ντιπάρτμεντ.

Γραπτές οδηγίες δεν υπήρχαν για τον ΜακΒέιγ από την Ουάσινγκτον, εκτός από μια προσωπική επιστολή του Μάρεϊ του Στέιτ Ντιπάρτμεντ. Ο Μάρεϊ δήλωνε ότι, οι ιδέες του Τμήματος είχαν βασιστεί κυρίως στις εισηγήσεις που είχε στείλει ο ίδιος στην Ουάσινγκτον από όταν έφυγε από την Ελλάδα τον Ιούνιο του 1941 και πρόσθεσε ένα αντίγραφο της ξεπερασμένης βρετανικής δήλωσης πολιτικής του Οκτωβρίου 1942 και μια συγκεχυμένη σειρά εγγράφων που ετοιμάστηκαν από το Υπουργείο, κατά τη διάρκεια της διάσκεψης του Κεμπέκ. Ανέφερε επίσης στον ΜακΒέιγ ότι, ένα μεγάλο μέρος της σύγχυσης στο Κεμπέκ προκλήθηκε από το γεγονός ότι το Υπουργείο Εξωτερικών δεν είχε καταφέρει να μεταφέρει εγκαίρως τις ιδέες του στον Πρόεδρο. Το μόνο σαφές σημείο που θα μπορούσε ο ΜακΒέιγ να εξάγει από αυτήν την επιστολή ήταν η δήλωση αντίρρησης του Στέιτ Ντιπάρτμεντ στην επιστροφή του βασιλιά με τις απελευθερωτικές δυνάμεις.⁵³ Τέλος, ο ΜακΒέιγ αντιμετώπισε ένα ακόμη πρόβλημα, καθώς δεν είχε φτάσει στο Κάιρο μέχρι τις 28 Νοεμβρίου, ημερομηνία κατά την οποία τόσο οι βρετανοί όσο και οι αμερικανοί είχαν αναχωρήσει για την Τεχεράνη. Ως εκ τούτου, δεν είχε την ευκαιρία να συζητήσει τις ελληνικές υποθέσεις με τον Ρούσβελτ ή το οποιοδήποτε μέλος της συνοδείας του.

3.7 Προετοιμασία των Τσόρτσιλ, ΜακΒέιγ και Ρούσβελτ για το Νέο Βρετανικό Σχέδιο

Ο νέος Αμερικανός Πρέσβης απέκτησε το μεγαλύτερο μέρος της πληροφόρησής του από τον Έλληνα Πρωθυπουργό, τον Υπουργό των Ανακτόρων του Γεωργίου Β', τον Βρετανό Πρέσβη και τον Βρετανό Υπουργό Εξωτερικών. Οι δύο τελευταίοι έδωσαν στον

⁵¹ Kirk's telegram 1079, 5 June 1943, NARS 868.00/1238.

⁵² Lincoln MacVeagh (1890-1972), member of an old New England family which included an Ambassador to Japan, a Minister to Turkey and Italy, a Secretary of the Treasury and an Attorney-General; after an early career as publisher, Minister to Greece, 1933-1941; Minister to Iceland, 1941-1942; Minister to South Africa, 1942-1943; Ambassador to the Greek Government, 1943-1948; Ambassador to Portugal, 1948-1952; Ambassador to Spain, 1952-1953.

⁵³ Letter, 15 November, NARS 868.00/1304A. Undoubtedly without MacVeagh's knowledge, the State Department told Roosevelt that MacVeagh would have full background on Greek problems, "particularly the Greek King, when the President visited Cairo (FRUS, Cairo and Tehran, 1943, p.129). Leeper reported to Eden on 7 December that MacVeagh had just received a letter from the State Department dated 15 November -strongly urging our line-(F0371/37231/R13507). Assuming this is the Murray letter, it would seem that Leeper was guilty of exaggeration, since the British "line- had not been adopted even tentatively until 22 November. However, since the critical action in Cairo took place on 6 December, Leeper's report cannot have had any significant effect, i. e., it could not have induced Eden to think that Roosevelt approved the new British policy. The suggestion that this letter was the only indication MacVeagh had of State Department policy is borne out by his diary entry of 17 December (Iatrides, MacVeagh, p. 410).

ΜακΒέιγ λεπτομερή ενημέρωση για τη νέα βρετανική πρόταση και του παρέδωσαν λεπτομερές υπόμνημά της. Ο ΜακΒέιγ είπε στον Ρέτζιναλντ Λίπερ (Reginald Leeper)⁵⁴ ότι εντυπωσιάστηκε πολύ θετικά και ότι θα υποστηρίξει το σχέδιο αν του δινόταν η ευκαιρία να μιλήσει με τον Ρούσβελτ.⁵⁵

Ο ΜακΒέιγ αγνοούσε ότι ο Πρόεδρος είχε ήδη εμπλακεί στις ελληνικές υποθέσεις. Το απόγευμα της 24ης Νοεμβρίου, πριν από την αναχώρησή του για την Τεχεράνη, ο Ρούσβελτ υποδέχτηκε τον Γεώργιο Β' και τον Τσουδερό. Σύμφωνα με τα αμερικανικά αρχεία, επρόκειτο για μια σύντομη επίσκεψη ευγένειας⁵⁶, αλλά ο Λίπερ μετέφερε μια διαφορετική ιστορία στον Ίντεν, κατά την επιστροφή του στο Κάιρο. Σύμφωνα με τα λεγόμενά του, ο Πρόεδρος είπε στον Βασιλιά ότι είχε ακούσει πως κάποιοι Έλληνες τον παρότρυναν να μην επιστρέψει αμέσως στη χώρα του, αλλά εκείνος συμβούλεψε έντονα τον Βασιλιά να μην τους ακούσει και να επιστρέψει με τα στρατεύματά του. Ο Ίντεν συμφώνησε με τον Λίπερ ότι, αυτό ούτε έγκυρη ούτε χρήσιμη πρόταση ήταν, αλλά δεν υπάρχει και καμία ένδειξη ότι ο Ίντεν προέβη σε οποιαδήποτε ενέργεια, όπως η προειδοποίηση του Τσόρτσιλ για τη στάση του Προέδρου. Επιπρόσθετα, το Υπουργείο Εξωτερικών δεν θορυβήθηκε από την παραπάνω είδηση.

Πριν οι πολιτικοί άνδρες αναχωρήσουν για την Τεχεράνη, ο Λίπερ έδωσε ένα αντίγραφο της αναφοράς του για τον Ίντεν στον πρέσβη Γουάιναντ (John Gilbert Winant)⁵⁷, ο οποίος φαίνεται ότι θεωρούνταν ο ανώτερος διπλωματικός αξιωματούχος στο κόμμα του Ρούσβελτ. Εξήγησε τη σημασία του σχεδίου στον Γουάιναντ, αν και δεν ήταν σίγουρος ότι ο τελευταίος το κατάλαβε⁵⁸. Κάποια στιγμή πριν από τις 3 Δεκεμβρίου και πιθανότατα πριν από τη μετακίνηση στην Τεχεράνη, ο Ίντεν συζήτησε εκτενώς το νέο σχέδιο με τον Γουάιναντ και τον Χάρι Χόπκινς, παρέχοντάς τους με άλλο ένα αντίγραφο της ενημέρωσης. Ο Χόπκινς εξέφρασε την άποψη ότι το σχέδιο αντιπροσώπευε τη σωστή πολιτική και υποσχέθηκε να το παρουσιάσει στον Πρόεδρο.⁵⁹

3.8 Η Επίσκεψη του Βασιλιά στον Ρούσβελτ

Στις 6 Δεκεμβρίου, ο Βασιλιάς επισκέφθηκε τον Ρούσβελτ, πριν δει τον Τσόρτσιλ. Τα μόνα αρχεία αυτής της συνάντησης είναι από εκδοχές που προέρχονται από τον βασιλιά και μια αναφορά που γράφτηκε έξι εβδομάδες αργότερα από τον Πρόεδρο, ο οποίος δεν ήταν σε πολύ κατάσταση, όπως αποκαλύφθηκε μετέπειτα από βρετανικές πληροφορίες. Ο Τσουδερός, αναφέροντας τι του είπε ο Βασιλιάς για τη συνάντηση,

⁵⁴ Sir Reginald "Rex" Wilding Allen Leeper (1888 - 1968), ήταν Βρετανός δημόσιος υπάλληλος και διπλωμάτης. Ήταν ο ιδρυτής του Βρετανικού Συμβουλίου.

⁵⁵ Iatrides, John O, Ambassador MacVeagh Reports: Greece, 1933-1947. Leeper's letter, 4 December, F0800/276, (Princeton: Princeton University Press, 1980), p. 388-394

⁵⁶ Roosevelt Conversations, FRUS, Cairo and Tehran, 1943, pp. 297, 345.

⁵⁷ John Gilbert Winant (1889 - 1947) ήταν Αμερικανός διπλωμάτης και υπηρέτησε ως πρεσβευτής των ΗΠΑ στο Ηνωμένο Βασίλειο κατά το μεγαλύτερο μέρος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου.

⁵⁸ Letter, 27 November, P0800/276

⁵⁹ Morton to Churchill, 2 December, and Eden to Churchill, 7 December, PREM3 211/15; Hopkins- copy of the brief in FRUS, Cairo and Tehran, 1943, pp. 850-852.

δήλωσε ότι ο ίδιος ο Ρούσβελτ είχε θέσει το ζήτημα της επιστροφής του Βασιλιά. Ο Ρούσβελτ φέρεται να είπε ότι ο πόλεμος δεν είχε τελειώσει ακόμα και θα ήταν μεγάλο λάθος για τον Βασιλιά να προβεί στην προτεινόμενη δήλωση. Υποσχέθηκε να συζητήσει το θέμα με τον Τσόρτσιλ στο δρόμο του προς το αεροδρόμιο, αποχωρώντας από το Κάιρο. Ο Τσουδερός πίστευε ότι ο Βασιλιάς θα είχε συμφωνήσει να κάνει τη δήλωση με την παραμικρή ενθάρρυνση από τον Ρούσβελτ, αλλά θα έπρεπε να τον πείσει γι' αυτό ο Τσόρτσιλ.⁶⁰

Ο Στρατάρχης Σμουτς (Jan Christian Smuts)⁶¹, ο οποίος είχε μια μακρά γνωριμία με τον Γεώργιο Β', είδε τον Βασιλιά την ίδια μέρα. Ο Σμουτς έδωσε στον Λίπερ έναν απολογισμό παρόμοιο με αυτόν του Τσουδερού, προσθέτοντας ότι ο Βασιλιάς κατηγόρησε τους Βρετανούς ότι προσπαθούσαν να τον ξεφορτωθούν και ότι ο Ρούσβελτ είχε δηλώσει ότι δεν είχε ερωτηθεί από τους Βρετανούς για την αλλαγή πολιτικής.⁶²

Ο Ίντεν έφτασε στη βίλα του Ρούσβελτ, ενώ ο Βασιλιάς και ο Πρόεδρος μιλούσαν ακόμα, για να του πει ο Χόπκινς ότι «Η βρετανική πολιτική δεν πήγαινε καλά». Όταν ο Πρόεδρος βγήκε από τη συνομιλία του με τον Βασιλιά, είπε στον Ίντεν ότι δεν ήταν ευχαριστημένος με τον τρόπο που ο Υπουργός Εξωτερικών αντιμετώπιζε τον Βασιλιά. Το επόμενο πρωί, ο Ρούσβελτ πηγαίνοντας στο αεροδρόμιο, είπε στον Τσόρτσιλ με κάποια σφοδρότητα ότι ο Ίντεν προσπαθούσε να στερήσει από τον Γεώργιο Β' το στέμμα του⁶³. Αναφέροντας τις συναντήσεις του Καΐρου και της Τεχεράνης σε ανώτερους βρετανούς υπουργούς, δύο εβδομάδες αργότερα, ο Ίντεν δήλωσε ότι ο Πρόεδρος άνοιξε τη συζήτηση με τον Βασιλιά λέγοντας: «Μην αφήσετε κανέναν να σας αναγκάσει να δεσμευτείτε ότι δεν θα επιστρέψετε στη χώρα σας. Είμαι βέβαιος ότι όλοι θα χαρούν πάρα πολύ να σας ξαναδούν»⁶⁴.

⁶⁰ Leeper' s minute to Eden, 7 December, F0371/37231/R12837, Eden that same day noted on the margin that someone (name or title illegible) had already told him of the meeting. According to his informant, the King had said that the British were blackmailing him into resigning his crown. Eden continued: «But this may only be the President's gloss!» which may mean that Eden received his information from Hopkins or some other American source.

⁶¹ Jan Christian Smuts, (1870 - 1950) ήταν Νοτιοαφρικανός πολιτικός, στρατιωτικός ηγέτης και φιλόσοφος.

⁶² Leeper' s minute to Eden, 7 December, PREM3 211/15 (there are two Leeper minutes to Eden dated 7 December). In Leeper' s account to the Foreign Office of the King's meetings with the President and Smuts, he indicates that Smuts assured the King that the British were still his friends, but that Smuts feared that the King might abdicate (F0371/37231/R12837). Some weeks later, Leeper suggested that Smuts' attitude at this meeting with the King was almost as much to blame for the King's refusal as was Roosevelt's (Leeper's letter to Eden, 24 January 1944, F0371/43677/R1860). While Smuts was certainly a strong supporter of the Greek Royal Family, and had opposed a Greek plebiscite at the time of Quebec (supra, p. 60), there is no other evidence of any interference by Smuts at Cairo. The Foreign Office refused to circulate Leeper's letter (intended by Leeper to be his formal report on his activities since 1 July 1943) to the Dominions, partially because of this comment on Smuts.

⁶³ Eden, A. (1965). *The Eden Memoirs: The Reckoning*. (p. 498-499). London: Cassell It is not understood how Hopkins knew British policy was not going well, unless Hopkins had been in the President's room and left temporarily.

⁶⁴ Pimlott, B. (1985). *The Second World War Diary of Hugh Dalton 1940-45*, (p. 686). London: Jonathan Cape. Sir David Hunt in a private communication relates a story emanating from Cairo at the time to the

Ο Ρούσβελτ έδωσε τη δική του εκδοχή της συνομιλίας σε μια επιστολή προς τον ΜακΒέιγ στις 15 Ιανουαρίου 1944, αλλά αναφέρθηκε μόνο στο σημείο που ο Γεώργιος Β΄ αισθανόταν ότι "εκβιαζόταν" από τους Βρετανούς. Στην ίδια επιστολή αποκάλυψε μία σημαντική αφέλεια όσον αφορά στην ελληνική πολιτική και τους θεσμούς. Ο ίδιος συνιστούσε μια συνταγματική μοναρχία, που δεν θα είχε καμία πολιτική εξουσία, με έναν εκλεγμένο πρωθυπουργό με σταθερή θητεία και περιορισμούς στον αριθμό των πολιτικών κομμάτων. Γενικά, ένα σύνολο προτάσεων που ρίχνει αρκετό φως στο πόσο απροετοίμαστος ήταν ο Πρόεδρος για να σχολιάσει το βρετανικό σχέδιο.⁶⁵

Ο Τσόρτσιλ και ο Ίντεν συζήτησαν το πρόβλημα του Έλληνα Βασιλιά στις 7 Δεκεμβρίου, υπό το φως της έκθεσης του Λίπερ για τη συνομιλία του Σμουτς με τον Βασιλιά και πιθανώς της εκδοχής που παρείχε ο Τσουδερός.⁶⁶ Λίγο αργότερα φιλοξένησαν τον Βασιλιά σε γεύμα, αλλά η μόνη καταγραφή της συζήτησης που έχει εντοπιστεί είναι μια σύντομη αλλά ασαφής αναφορά του Ίντεν, η οποία αναφέρει ότι ο Βασιλιάς αρνήθηκε να υποσχεθεί πως θα αναβάλει την επιστροφή του, μέχρι να διεξαχθεί δημοψήφισμα.⁶⁷ Σύμφωνα με μια έκθεση που έφθασε στον ΜακΒέιγ, ο Τσόρτσιλ είπε στον Βασιλιά σε αυτή τη συνάντηση: «Είμαι Βασιλικός»⁶⁸, το οποίο ήταν από μόνο του πιθανότατα αρκετό για να ενθαρρύνει τον Γεώργιο Β' να αρνηθεί το αίτημα σε κάθε περίπτωση. Ο Ίντεν και το Υπουργείο Εξωτερικών για πάντα τόνιζαν ότι ο Πρόεδρος είχε καταστρέψει ολόκληρο το σχέδιο, καθώς χωρίς μια σταθερή και οριστική δήλωση του Βασιλιά, δεν υπήρχε καμία πιθανότητα να μειωθεί η επιρροή του ΕΑΜ.⁶⁹ Η πρόταση για ένα συμβούλιο αντιβασιλείας, πάνω στην οποία τόση βαρύτητα είχε δοθεί, δεν θα μπορούσε να εφαρμοστεί χωρίς τη δήλωση του Βασιλιά. Στην περίπτωση αυτή, θα χρειαζόταν άλλος ένας χρόνος και άλλος ένας εμφύλιος πόλεμος στην Ελλάδα, προτού ο Γεώργιος Β' συμφωνήσει με οποιοδήποτε είδος αντιβασιλείας.

Υπό αυτές τις συνθήκες, είναι εύκολο να φανταστεί κανείς γιατί ο Ρούσβελτ αντέδρασε στα παράπονα του Γεωργίου Β' για την μεταχείριση του από τους Βρετανούς, λέγοντας στον Βασιλιά να υπερασπιστεί τα δικαιώματά του. Η πρόταση αυτή ενισχύεται επίσης από τη δήλωση του Ρούσβελτ στον ΜακΒέιγ, μέσω του Γουάιναντ, κατά της

effect that what Roosevelt actually said was closer to: «You don't want to listen to that - Winston and Anthony have been giving you; you just get on your white horse and ride into Athens at the head of your troops and everyone will cheer». The original source of this was Colonel Levidis, the Master of Ceremonies of the Greek Royal Household, who claimed to have been present. [The official record of the meeting of Roosevelt and the King do not show either Hopkins or Levidis as being present (FRUS, Cairo and Tehran, 1943, pp. 660, 740)]. While one may not be sure of the actual words, the sense is completely consistent with Eden's remarks to the British ministers; Eden would probably not have reflected Roosevelt's opinion of the merit of the British proposal.

⁶⁵ Latrides, J. O, op.cit, σ. 444-445

⁶⁶ Eden's minute, 7 December, PREM3 211/15

⁶⁷ Eden, A. (1965), (p. 499). To an extent confirmed by Eden's telegram of 17 August 1944, PREM 212/1.

⁶⁸ FRUS, 1943, IV, 160.

⁶⁹ In reporting the discussions with the King to the War Cabinet on 13 December, Eden was restrained; he only expressed the fear that the President's intervention would have a very injurious effect on the general plan [WM(43)169th, CAB65/40]. FREZIER, 1989

εναρμόνισής του με τα βρετανικά σχέδια για τον Βασιλιά, αλλά και από τα παράπονά του προς τον Ίντεν σχετικά με τη συμπεριφορά του απέναντι στον μονάρχη.

Παρ' όλα αυτά, το σχέδιο του Νοεμβρίου του 1943 ήταν για όλους η δράση που αναλήφθηκε στα τέλη Δεκεμβρίου 1944. Ο Βασιλιάς έδωσε τελικά την οριστική υπόσχεση να μην επιστρέψει πριν από το δημοψήφισμα και διόρισε ως αντιβασιλέα τον Δαμασκηνό.

3.9 Αναποφάσιτος Σχεδιασμός (Δεκέμβριος 1943 - Οκτώβριος 1944)

Στο τέλος της Δεύτερης Διάσκεψης του Καΐρου, ο Τσουδερός και οι Βρετανοί έμειναν με το καθήκον να διορθώσουν την κατάσταση. Η πρώτη ενέργεια έγινε από τον Έλληνα Πρωθυπουργό. Στις 10 Δεκεμβρίου 1943, ενημέρωσε τον Τσόρτσιλ ότι είχε πείσει τον Βασιλιά να προβεί σε αναδρομική τροποποίηση της επιστολής του της 8ης Νοεμβρίου. Η επιστολή της 8ης Νοεμβρίου, μαζί με τη δήλωση της 4ης Ιουλίου 1943⁷⁰, επρόκειτο να αποτελέσουν τα βασικά σημεία των βρετανικών προσπαθειών να αποδείξουν ότι ο Βασιλιάς δεν θα επιβληθεί αναγκαστικά στους Έλληνες. Η επιστολή, η οποία μέχρι τότε ήταν εμπιστευτική, δημοσιεύθηκε και διανεμήθηκε ευρέως σε μια προσπάθεια να μειωθεί η υποστήριξη του ΕΑΜ στην Ελλάδα. Ο Βασιλιάς επεσήμανε στον ΜακΒέιγ ότι δεν θεωρούσε την επιστολή ως νέα δήλωση και επέμεινε όπως ο ΜακΒέιγ να ενημερώσει τον Ρούσβελτ ότι δεν παραβίαζε τις συμβουλές που του είχε δώσει ο Πρόεδρος στο Κάιρο.

Ο Τσουδερός κατάφερε επίσης να πείσει τον Βασιλιά να συμφωνήσει ότι ο Δαμασκηνός θα έπρεπε να εκπροσωπήσει την εξόριστη κυβέρνηση στην Αθήνα. Με αυτό και την τροποποιημένη επιστολή ως βάση, ο Τσουδερός και ο Λίπερ ετοίμασαν ένα νέο σχέδιο, το οποίο στηριζόταν σε ένα σημαντικό βαθμό στην προσδοκία ότι ο Δαμασκηνός θα ήταν σε θέση να συσπειρώσει τους μετριοπαθείς Έλληνες πολιτικούς ηγέτες στο πλευρό της κυβέρνησης του Καΐρου και του Βασιλιά. Ένα δεύτερο στοιχείο του σχεδίου ήταν μια έκκληση προς τους Ζέρβα και Σαράφη, τους στρατιωτικούς ηγέτες του ΕΑΜ, να συνάψουν ανακωχή, που στη συνέχεια θα οδηγούσε σε μια συμφωνία για ενοποίηση όλων των αντιστασιακών στοιχείων υπό τον έλεγχο του Βρετανού Αρχιστράτηγου.

Ο Τσουδερός απηύθυνε έκκληση προς τους αντάρτες για ενότητα σε ραδιοφωνική εκπομπή στις 21 Δεκεμβρίου 1943. Την επόμενη ημέρα η βρετανική πρεσβεία στην Ουάσινγκτον παρουσίασε λεπτομέρειες του σχεδίου στο Στέιτ Ντιπάρτμεντ. Οι Αμερικανοί υποστήριζαν την έκκληση του Τσουδερού και παρέδωσαν μήνυμα στον Έλληνα Πρωθυπουργό για δημοσίευση. Αυτό μεταδόθηκε από τους Έλληνες στις 31 Δεκεμβρίου, μαζί με ένα παρόμοιο μήνυμα από την βρετανική Κυβέρνηση.⁷¹

Οι Λίπερ και Τσουδερός ήλπιζαν ότι η τροποποιημένη επιστολή της 8 Νοεμβρίου θα κατευνάσει την αντιπολίτευση, τουλάχιστον μεταξύ των πολιτικών, αλλά η αισιοδοξία τους σύντομα εξανεμίστηκε. Στις αρχές Μαρτίου 1944, ο Δαμασκηνός και οι πολιτικοί άλλαξαν στάση όταν μετά από απαίτηση κάποιων κομμάτων, συμπεριλαμβανομένων των σοσιαλιστών και των κομμουνιστών, αξίωσαν από τον Βασιλιά να υπογράψει αμέσως μια

⁷⁰ Παράρτημα «Ε», σ. 74

⁷¹ F0371/43677/R1860; FRUS, 1943, IV, 160-166

μυστική συνταγματική πράξη που θα διόριζε τον Δαμασκηνό Αντιβασιλέα μέχρι να διεξαχθεί δημοψήφισμα.⁷² Ο Τσόρτσιλ έμαθε για την πρόταση και έγραψε στον Ίντεν ότι ο Βασιλιάς δεν έπρεπε να πιεστεί να υπογράψει και θα έπρεπε να παραμείνει στην επιστολή της 8ης Νοεμβρίου.

Στο Λονδίνο, ο Βασιλιάς επιβεβαίωσε στο Υπουργείο Εξωτερικών ότι αρνήθηκε να υπογράψει τη συνταγματική πράξη. Θα δεχόταν τον Δαμασκηνό ως αντιπρόσωπό του στην Ελλάδα και ως μέλος της κυβέρνησής του, αλλά όχι ως Αντιβασιλέα.⁷³

Ο Τσόρτσιλ, προσωρινά επικεφαλής του Foreign Office, προέβη σε μια δήλωση της προσωπικής του πολιτικής για την Ελλάδα, προκειμένου να τη γνωστοποιήσει στους Έλληνες πολιτικούς και στασιαστές. Τόνισε ότι, ο Βασιλιάς δεν μπορεί να απορριφθεί για να εξυπηρετήσει ένα στιγμιαίο κύμα αντίστασης εκφραζόμενο από «φιλόδοξους μη εμικρέδες» (προφανώς αναφερόμενος στους πολιτικούς του Καΐρου που είχαν ανατρέψει τον Τσουδερό) και αρνήθηκε ότι οι Έλληνες θα μπορούσαν να «βρουν συνταγματική έκφραση σε συγκεκριμένα σύνολα αποτελούμενα από αντάρτες, που σε πολλές περιπτώσεις δεν διακρίνονται από τους ληστές και οι οποίοι μεταμφιέζονται σε σωτήρες της πατρίδας τους».

Ο Τσόρτσιλ έστειλε αντίγραφο αυτής της δήλωσης στον Ρούσβελτ, μαζί με πληροφορίες σχετικά με την ανταρσία. Ο Ρούσβελτ απάντησε με ένα μήνυμα που θα μπορούσε να δοθεί και στους Έλληνες στο Κάιρο. Χωρίς να αναφερθεί στο Βασιλιά, εξέφρασε την ελπίδα ότι η βρετανική δράση «θα επιτύχει να επαναφέρει τους Έλληνες στο στρατόπεδο του συμμάχων» και καλούσε όλους τους Έλληνες να επιδείξουν «προσωπική ανιδιοτέλεια» για να κατευνάσουν τις ταραχές. Φαίνεται ότι ο Πρόεδρος δεν συμβουλευτήκε το Στέιτ Ντιπάρτμεντ κατά την προετοιμασία αυτού του μηνύματος, το οποίο δημοσιεύθηκε στον Τύπο του Καΐρου την 1 Μαΐου. Ο Έλληνας πρέσβης στην Ουάσιγκτον διαμαρτυρήθηκε στο Στέιτ Ντιπάρτμεντ ότι ο Ρούσβελτ ήταν πολύ σκληρός υπονοώντας ότι οι Έλληνες είχαν εγκαταλείψει το «στρατόπεδο των Συμμάχων» λόγω της ανταρσίας.⁷⁴ Ωστόσο, ούτε οι εκκλήσεις του Τσόρτσιλ ούτε του Ρούσβελτ φαίνεται να είχαν μεγάλη επίδραση στους στασιαστές ή στους πολιτικούς. Επιπλέον, όταν ο Βασιλιάς έφυγε από το Κάιρο για το Λονδίνο λίγες εβδομάδες αργότερα, ξεκαθάρισε στον Λίπερ ότι δεν αισθανόταν δεσμευμένος από τη δήλωση του Παπανδρέου (ο οποίος αντικατέστησε τον Τσουδερό) για διακήρυξη συντάγματος και θα συμμορφωνόταν μόνο με την επιστολή Τσουδερού της 8ης Νοεμβρίου.⁷⁵

⁷² Iatrides, John O, op.cit., σ. 464, 472-475, Leeper's telegrams 96 and 146, 11 February and 7 March, FO371/43678/R2263 and 43681/R3700.

⁷³ The King stated that he had received advice from Smuts and the Prime Ministers of Canada, Australia, and New Zealand recommending him not to sign. On Eden's orders, Smuts and the three Prime Ministers were queried, but all stated that they had had no message from the King, and had not made such a comment (FO371/43684/R5084, R5402),

⁷⁴ Letter, 16 April, FRUS, 1944, V, pp. 106. Hull seems to have had to ask the White House for a copy of Roosevelt's message which he received one week later.

⁷⁵ Leeper's telegram 634, 31 August, PREM3 212/1.

Μετά από πάρα πολλές διαβουλεύσεις και ανταλλαγές επιστολών μεταξύ Ελλήνων και Βρετανών, τελικώς η απελευθέρωση πραγματοποιήθηκε χωρίς καμία διευθέτηση για αντιβασιλεία και χωρίς καμία ξεκάθαρη απόφαση για το πότε ο Βασιλιάς θα επιτρεπόταν να επιστρέψει.

Εν τω μεταξύ, οι στρατιωτικές εξελίξεις στο Ανατολικό Μέτωπο άρχισαν να απασχολούν όσους ήταν επιφορτισμένοι με τις ελληνικές υποθέσεις. Από τις αρχές του 1944 ήταν προφανές ότι οι σοβιετικές στρατιές σύντομα θα κινούνταν δυτικά και νότια προς τα Βαλκάνια. Μόλις οι Σοβιετικοί εισέρχονταν στη Βουλγαρία, θα μπορούσαν να συνεχίσουν στην Ελλάδα, είτε καταδιώκοντας τους Γερμανούς, είτε, σε περίπτωση που οι Γερμανοί είχαν αποχωρήσει, απλά ως απελευθερωτική δύναμη. Τον Μάιο, ο Τσόρτσιλ επεσήμανε στον Ίντεν τον κίνδυνο της κομμουνιστικής “διείσδυσης και εισβολής” στα Βαλκάνια. Ο ίδιος ο Ρούσβελτ δεν φαίνεται να είχε ιδιαίτερες αντιρρήσεις και γι’ αυτό η στάση του ήταν αδιάφορη. Τον Οκτώβριο, όταν ζητήθηκε από τον Τσόρτσιλ η έγκρισή του για τις επικείμενες συνομιλίες με τον Στάλιν για τα Βαλκάνια, συνέταξε μία απάντηση στην οποία φαινόταν ότι δεν τον ενδιέφεραν οι διευθετήσεις μεταξύ του Τσόρτσιλ και του Στάλιν για τα Βαλκάνια. Μόνο η ταχεία δράση του Χόπκινς είχε ως αποτέλεσμα, οι Ηνωμένες Πολιτείες να διατηρήσουν μια μερική επιτήρηση κατά τη διάρκεια της συνάντησης της Μόσχας, μαζί με μια υπόδειξη του Ρούσβελτ ότι οποιαδήποτε απόφαση θα ήταν προαπαιτούμενο για μια σύνοδο κορυφής των τριών δυνάμεων.⁷⁶ Στην αλληλογραφία του, ο Πρόεδρος δεν έκανε καμία συγκεκριμένη αναφορά στην Ελλάδα, πολύ περισσότερο για τα πιθανά πλεονεκτήματα της πρότασης για την Ελλάδα ή για τη Δύση.⁷⁷

Η συμφωνία ήταν αντίθετη με τις αρχές του Στέιτ Ντιπάρτμεντ και πιθανότατα ενίσχυσε την άποψη του ότι οι Βρετανοί σκόπευαν να συνεχίσουν την ιμπεριαλιστική τους πορεία στην Εγγύς Ανατολή. Οι αντιρρήσεις τους είχαν μικρή βαρύτητα όταν η αμερικανική διπλωματία διεξαγόταν από τον Πρόεδρο και τους προσωπικούς του συμβούλους. Η αδιαφορία του Ρούσβελτ για το θέμα ήταν χαρακτηριστική της έλλειψης ενδιαφέροντος για την Ελλάδα. Ενώ η τρίμηνη έγκρισή του παρατάθηκε επ’ αόριστον με την αποδοχή της συμφωνίας του Οκτωβρίου, είναι πιθανό ότι έβλεπε τη ρύθμιση αυτή ως κάποια η οποία θα αντικατασταθεί από την ενδεχόμενη ειρηνευτική διευθέτηση. Σε τελική ανάλυση, η ποσοστιαία συμφωνία είχε μικρή σημασία όσον αφορά στην Ελλάδα, εκτός του γεγονότος ότι απέτρεψε την είσοδο του Κόκκινου Στρατού.

3.10 Στρατιωτικές Προετοιμασίες για την Απελευθέρωση της Ελλάδος

Εκτός από τα προβλήματα των σφαιρών επιρροής και των χρονοδιαγραμμάτων της επιστροφής του Βασιλιά, θα έπρεπε να υπάρξει κάποια σκέψη για το πώς θα

⁷⁶ Hopkins Papers, ed. Robert E. Sherwood (London: Eyre and Spottiswoode, 1949), pp. 825-826; original draft and final version of Roosevelt's reply, Kimball, Roosevelt-Churchill Correspondence, III, 343-344.

⁷⁷ Kimball, Roosevelt-Churchill Correspondence, III, 344 and 365-366; Stalin's Correspondence with Roosevelt and Truman, ed. Ministry of Foreign Affairs of the U.S.S.R. (New York: Capricorn, 1965) pp. 164 and 166-167.

αποκατασταθεί η ελληνική κυβέρνηση στην πατρίδα. Μέχρι τη διάσκεψη του Κεμπέκ⁷⁸ τον Αύγουστο 1943, είχε θεωρηθεί ότι η Ελλάδα θα απελευθερωνόταν από μια στρατιωτική και ναυτική επίθεση που θα περιελάμβανε πραγματική μάχη με τους Γερμανούς. Οι περιοχές που θα καταλαμβάνονταν, θα τοποθετούνταν αρχικά υπό στρατιωτικό έλεγχο, με την ελληνική κυβέρνηση να εγκαθίσταται σταδιακά στις οπίσθιες περιοχές και να επεκτείνει την εξουσία της, καθώς οι γραμμές μάχης θα προχωρούσαν προς τα εμπρός. Η απόφαση που ελήφθη στο Κεμπέκ, περί μη εμπλοκής σε μεγάλες στρατιωτικές επιχειρήσεις στα Βαλκάνια, σήμαινε ότι η απελευθέρωση θα περίμενε μια γερμανική απόσυρση ή παράδοση.

Ωστόσο, το βρετανικό υπουργικό συμβούλιο πολέμου συμφώνησε να στείλει στην Ελλάδα δύναμη δέκα χιλιάδων ανδρών. Στα συμπεράσματά του, συμπεριέλαβε ότι η αποστολή θα συνδυαστεί με επιχειρήσεις «υποστήριξης και ανακούφισης του πληθυσμού».⁷⁹ Ο Τσόρτσιλ σημείωσε ότι οι Αμερικανοί θα πρέπει να ενημερωθούν για την απόφαση για τα στρατεύματα πριν την πληροφορηθούν μέσω του Συνδυασμένου Επιτελείου⁸⁰. Η ανάγκη να συζητηθεί η απελευθέρωση της Ελλάδας με τους Αμερικανούς έθεσε μια σειρά από ζητήματα. Υπήρχαν σημαντικά πλεονεκτήματα από την εμπλοκή των Ηνωμένων Πολιτειών στη στρατιωτική επιχείρηση. Το Υπουργείο Εξωτερικών και το υπουργικό συμβούλιο φοβόντουσαν ότι η αποστολή στρατευμάτων στην Ελλάδα θα θεωρούνταν ως αποκατάσταση του Βασιλιά με τα βρετανικά όπλα. Ακόμη και ένας συμβολικός αριθμός Αμερικανών στρατιωτών υπό τα όπλα θα καθιστούσε τη δράση μια συμμαχική επιχείρηση και θα έκανε πολλά για να αποτρέψει τις κατηγορίες για νεοαποικιοκρατία από τον αμερικανικό τύπο, καθώς και από τον βρετανικό φιλελεύθερο και αριστερό κύκλο.

Ο ΜακΒέιγ εξέφρασε την άποψη ότι θα ήταν προς όφελος όλων των ενδιαφερομένων αν ολόκληρη η απελευθέρωση τοποθετούνταν σε αμερικανικά χέρια. Αυτό θα εξασφάλιζε ότι η επιχείρηση δεν θα κινδύνευε από αυτό που ονόμασε «πικρία, καχυποψία και δυσπιστία που τα βρετανικά λάθη σε αυτόν τον πόλεμο έχουν προκαλέσει». Μια τέτοια ρύθμιση, θα μπορούσε επίσης να χρησιμεύσει για να κρατήσει την ειρήνη στα Βαλκάνια, δίνοντας εκεί το προβάδισμα στην δύναμη που δεν είχε συμφέροντα στην περιοχή, αντί να επιτρέψει να αποτελέσει αρένα σύγκρουσης μεταξύ της Βρετανίας και της Ρωσίας. Στα τέλη Φεβρουαρίου 1944, συνέστησε αυτή την πολιτική στο Στέιτ Ντιπάρτμεντ και, με προσωπική επιστολή στον Ρούσβελτ, ο οποίος την αγνόησε. Ο ΜακΒέιγ έμαθε ότι το σχέδιό του είχε κυκλοφορήσει σε ανώτερους αξιωματικούς του Στέιτ Ντιπάρτμεντ και θεωρήθηκε "αριστούργημα", αλλά αυτό ήταν και το τελευταίο που άκουσε για την πρότασή του⁸¹.

⁷⁸ Παράρτημα «Δ», σ. 72

⁷⁹ COS(44)233, COS(44)242, and COS(44)640, 6 and 20 July, F0371/43715/R11755 and R12005; minute, 24 July, *ibid.*, R12086; WM(44)103rd, 9 August, CAB65/47.

⁸⁰ Telegram CHAIN 56, 16 August, PREM3 210.

⁸¹ *latrides, J. O, op.cit.*, σ. 449-596, 449-456, 465, 507,

Ο ΜακΒέιγ δεν γνώριζε ότι, τέσσερις ημέρες μετά την αποστολή της επιστολής του προς τον Πρόεδρο (αναμφίβολα πριν από την άφιξή της στην Ουάσινγκτον), ο Ρούσβελτ είχε ήδη στείλει επιστολή στον Υπουργό Εξωτερικών σχετικά με τις πολιτικές υποθέσεις στα Βαλκάνια (η Ελλάδα αναφερόταν συγκεκριμένα). Η συμμετοχή των ΗΠΑ θα περιοριζόταν στην παροχή βοήθειας και διανομή προμηθειών και δεν θα χρησιμοποιούνταν αμερικανικά στρατεύματα ως δυνάμεις κατοχής⁸². Ο ΜακΒέιγ έμαθε ότι αυτό ήταν το σχέδιο του Υπουργείου Πολέμου, από έναν αξιωματούχο της UNRRA, ο οποίος έφτασε από τις Ηνωμένες Πολιτείες, περίπου τέσσερις μήνες πριν φτάσει σε αυτόν μία επίσημη δήλωση. Η αιτιολόγηση αυτής της πολιτικής ήταν ότι «η βαλκανική επιχείρηση δεν είναι στρατιωτική και δεν θα βοηθήσει να κερδηθεί ο πόλεμος». Από το πλαίσιο της δήλωσης του Ρούσβελτ, ήταν εμφανής ο φόβος του για την αναγκαιότητα μιας μακροχρόνιας κατοχής. Αυτό συνέβη σε μια εποχή που ο Πρόεδρος αρνιόταν να εξετάσει τη συμμετοχή των ΗΠΑ ακόμη και στην κατοχή της Αυστρίας. Το σύνολο και η ουσία του θέματος ήταν ότι οι Αμερικανοί θα συμμετείχαν στην ανακατάληψη της Ελλάδας, μόνο με το ρόλο των διαχειριστών της βοήθειας προς τον πληθυσμό.

Παρ' όλα αυτά, ο Τσόρτσιλ επίμονα ζήτησε συμφωνία για τη χρήση δέκα χιλιάδων Βρετανών, συμπεριλαμβανομένων Αμερικανών αλεξιπτωτιστών για τους οποίους θα χρειάζονταν αεροπορικά μέσα.⁸³ Τελικά, ο Ρούσβελτ απάντησε αρκετά ψυχρά ότι δεν είχε καμία αντίρρηση στη χρήση βρετανικών δυνάμεων για τη διατήρηση της τάξης, ούτε στη χρήση αμερικανικών αεροσκαφών, αν μπορούσαν να εξασφαλιστούν από άλλες επιχειρήσεις⁸⁴. Τόνισε όμως για άλλη μία φορά ότι «οι Αμερικανοί στρατιωτικοί θα μπορούσαν να συμμετάσχουν μόνο στη δύναμη που θα διαχειρίζονταν τις προμήθειες ανακούφισης»⁸⁵.

Με αυτά τα προβλήματα λυμένα, η βρετανική δύναμη απελευθέρωσης συγκεντρώθηκε, μαζί με την κατάλληλη ναυτική και αεροπορική υποστήριξη από το Βασιλικό Ναυτικό και τη Βασιλική Αεροπορία, και τα Αμερικανικά αεροσκάφη. Καθώς οι Γερμανοί αποσύρονταν, οι βρετανικές δυνάμεις αποβιβάστηκαν, η Αθήνα καταλήφθηκε και εγκαταστάθηκε η ελληνική κυβέρνηση. Οι απελευθερωτές καλωσορίστηκαν, ακόμη και από το ΕΑΜ.⁸⁶

3.11 Η Αμερικανική Στάση Απέναντι στις Βρετανικές Ενέργειες

Η αμερικανική στάση απέναντι στα προβλήματα της Ελλάδας το Δεκέμβριο του 1944 δεν ήταν καθόλου βοηθητική. Η χρήση βίας κατά της ένοπλης εξέγερσης του ΕΑΜ έφερε ευρεία διάδοση επικρίσεων κατά των Βρετανών στον Τύπο των Ηνωμένων Πολιτειών. Το μεγαλύτερο μέρος του ξένου Τύπου στην Αθήνα ήταν υπέρ του ΕΑΜ και

⁸² Letter, 21 February, cited in FRUS, Quebec, 1944, p. 216.

⁸³ Telegram 755, 17 August, FRUS, 1944, V, 132-133.

⁸⁴ Telegram, 26 August, FRUS, 1944, V, 133-134.

⁸⁵ Undated briefing papers, FRUS, Quebec, 1944, pp. 212-217; Macmillan, *Blast of War*, (p. 573).

⁸⁶ Descriptions of the first few days of liberation are provided by Leeper, *When Greek Meets Greek*, pp. 73-80; Macmillan, *War Diaries*, pp. 552-558; William Hardy McNeil, *The Greek Dilemma* (London: Gollancz, 1947), pp. 124-129; and Richard Capell, *Simionata* [London: MacDonald, n. d. (1946)], pp. 39-48.

αντίθετο με την επίσημη βρετανική πολιτική. Η κατακραυγή των εφημερίδων δεν ήταν από μόνη της ενδεικτική μιας τεταμένης σχέσης μεταξύ των δύο δυνάμεων, αλλά η Αμερικανική Κυβέρνηση κατέστησε αμέσως σαφές ότι δεν υποστήριζε τις βρετανικές ενέργειες στην Ελλάδα.

Την ημέρα που η πρώτη εξέγερση ξεκίνησε στην Αθήνα, η αμερικανική ραδιοφωνική υπηρεσία στην Ευρώπη μετέδωσε μια δήλωση του νέου Αμερικανού Υπουργού Εξωτερικών Έντουαρντ Στετίνιους (Edward Reilly Stettinius)⁸⁷, η οποία έβλεπε με συμπάθεια τις φιλοδοξίες των αντιστασιακών κινημάτων και των αντι-φασιστικών στοιχείων στις απελευθερωμένες χώρες. Ακολούθησε στις 5 Δεκεμβρίου μια δήλωση τύπου του Στετίνιους, η οποία έλαβε παγκόσμια δημοσιότητα. Ενώ το θέμα της ήταν η ταυτόχρονη πολιτική κρίση στην Ιταλία, περιελάμβανε μια γενική δήλωση που αντανάκλασε τις αρχές του Χάρτη του Ατλαντικού, σύμφωνα με τον οποίο οι Αμερικανοί ανέμεναν ότι οι νεοαπελευθερωμένες χώρες θα έπρεπε να τους επιτραπεί να επεξεργαστούν τις επιθυμητές μορφές διακυβέρνησης χωρίς εξωτερική παρέμβαση⁸⁸. Εκλήφθηκε ως αμερικανική κριτική στις βρετανικές ενέργειες στην Ελλάδα.

Άμεση ήταν η αντίδραση του Τσόρτσιλ, με αποστολή τηλεγραφήματος στον Ρούσβελτ, το οποίο μπορεί κάλλιστα να χαρακτηριστεί ως το πιο βίαιο ξέσπασμα οργής σε όλο το ιστορικό της αλληλογραφίας τους⁸⁹. Υπερασπιζόμενος τις ενέργειές του στην Ελλάδα στη Βουλή των Κοινοτήτων, ο Τσόρτσιλ μόλις και μετά βίας κατάφερε να κρύψει την ενόχλησή του για τους Αμερικανούς⁹⁰.

Πιθανώς σε μια προσπάθεια να κατευνάσει τον Τσόρτσιλ, λίγες μέρες αργότερα, ο Ρούσβελτ έστειλε στον Τσόρτσιλ ένα μήνυμα⁹¹ που εξέφραζε την εκτίμησή του για τις "ανήσυχες και δύσκολες εναλλακτικές λύσεις" που αντιμετώπιζαν οι Βρετανοί στην Ελλάδα, δηλώνοντας παράλληλα την προθυμία του να παράσχει κάθε δυνατή βοήθεια.

Ακόμη και πριν από την απολογία του Ρούσβελτ, προέκυψε ένα άλλο θέμα που αφορούσε στην Ελλάδα. Κατά τη διάρκεια του πιο κρίσιμου σταδίου της εξέγερσης, ο Αμερικανός Αρχηγός Ναυτικών Επιχειρήσεων, Ναύαρχος Κινγκ, διέταξε τον ανώτερο Αμερικανό Ναυτικό Διοικητή στην Μεσόγειο να διακόψει τη χρήση αμερικανικών πλοίων από τους Βρετανούς, από την μεταφορά των αναγκαίων προμηθειών στην Ελλάδα. Επιτυχώς όμως, ο Χόπκινς κατάφερε να ακυρώσει την εντολή αυτή, πριν ο Τσόρτσιλ μπορέσει να το κάνει θέμα με τον Ρούσβελτ, αλλά αυτό πρόσθεσε ακόμη ένα ζήτημα στην ένταση μεταξύ των δύο δυνάμεων.⁹²

⁸⁷ Edward Reilly Stettinius, Jr., (1900 – 1949), Αμερικανός βιομήχανος που υπηρέτησε ως ο τελευταίος υπουργός Εξωτερικών του Franklin D. Roosevelt (1944–45) και έπαιξε εξέχουσα θέση στην ίδρυση των Ηνωμένων Εθνών (1945).

⁸⁸ Text in FRUS, Yalta, 1945, pp. 266-267.

⁸⁹ Hopkins Papers, II, 830-831.

⁹⁰ 406 Parl. Deb. cols. 929-930, 8 December 1944.

⁹¹ FRUS, 1944, V, 150-151.

⁹² Hopkins Papers, pp. 832-834.

Ένα άλλο ζήτημα, που αντιμετώπισαν οι Βρετανοί επικεφαλής στην Αθήνα κατά τη διάρκεια της εξέγερσης του Δεκεμβρίου, ήταν η σχεδόν επιδεικτική, στάση ουδετερότητας που υιοθετήθηκε ξαφνικά από τον Αμερικανό πρέσβη αλλά και άλλους Αμερικανούς αξιωματούχους. Η θέα των αστεριών και των λωρίδων ζωγραφισμένων σε αμερικανικά οχήματα και τα περιβραχιόνια που φορούσαν οι Αμερικανοί ενόχλησαν τους Βρετανούς. Σύμφωνα με τον Λίπερ, αυτή η κραυγαλέα ουδετερότητα λειτούργησε ως τονωτικό για τον ΕΛΑΣ και χρησιμοποιήθηκε κατά κόρον στην «προπαγάνδα τους»⁹³. Δεν τίθεται θέμα βρετανικής παρανόησης της αμερικανικής στάσης. Ο ΜακΒέιγ έγραψε ότι οι ενέργειές του διέπονταν από την επιθυμία να καταστήσει σαφές όπως είπε ο Πρόεδρος, ότι "δεν εμπλεκόμαστε"⁹⁴. Ταυτόχρονα, βρισκόταν σε στενή επαφή με τον Βρετανό πρέσβη, ρωτώντας τι θα μπορούσαν να κάνουν οι Ηνωμένες Πολιτείες για να βοηθήσουν. Η πρόταση του Λίπερ ήταν το Στέιτ Ντιπάρτμεντ να υποστηρίξει το βρετανικό σχέδιο για αντιβασιλεία.⁹⁵

Στην πραγματικότητα, ο Ρούσβελτ είχε δώσει στον Τσόρτσιλ μια μικρή υποστήριξη. Στο τηλεγράφημά του της 13ης Δεκεμβρίου, εξηγώντας τη θέση του μετά την υπόθεση Στετίνιους, ο Ρούσβελτ πρότεινε μια αντιβασιλεία και μια δήλωση του Βασιλιά ότι δεν θα επέστρεφε πριν από ένα δημοψήφισμα (μια πλήρη αντιστροφή της θέσης του στο Κάιρο)⁹⁶. Ενώ αυτό δεν παρείχε καμία συγκεκριμένη βοήθεια, το γεγονός ότι ο Ρούσβελτ είχε προτείνει την γραμμή δράσης που θα ακολουθούσε ο Τσόρτσιλ στο τέλος του μήνα, ισοδυναμούσε με μια ανάληψη ευθύνης γι' αυτήν. Εάν ο Τσόρτσιλ είχε αποτύχει, οι Αμερικανοί θα δυσκολεύονταν να ασκήσουν κριτική.

3.12 Η Συνεισφορά του ΜακΒέιγ κατά τους Τελευταίους Μήνες Διακυβέρνησης Ρούσβελτ

Μεταξύ Δεκεμβρίου 1944 και Ιουλίου 1945, ο πρέσβης των ΗΠΑ στην Ελλάδα ΜακΒέιγ έκανε τις πρώτες προτάσεις για ένα τριμερές εποπτικό συμβούλιο που θα εξασφάλιζε την ομαλή διεξαγωγή των εκλογών και των δημοψηφισμάτων στην Ελλάδα. Σύμφωνα με τη διαίσθησή του, αυτός ήταν ο μόνος τρόπος για να εξασφαλιστεί μια δίκαιη διαδικασία και να αποκατασταθεί η εμπιστοσύνη και η αξιοπιστία που απουσίαζαν εντελώς από τις βρετανικές προθέσεις⁹⁷. Σε όλο το τελευταίο διάστημα διακυβέρνησης Ρούσβελτ, αλλά και μετέπειτα, ο ΜακΒέιγ εξέθεσε με σαφήνεια την αντίληψή του για την ελληνική κατάσταση. Συνέχισε να γράφει μια σταθερή ροή επιστολών, τηλεγραφημάτων και σημειωμάτων με την ελπίδα ότι αυτά θα παρακινούσαν τις ΗΠΑ να δράσουν. Για το σκοπό αυτό, ο ΜακΒέιγ προέτρεψε το Στέιτ Ντιπάρτμεντ να καταστήσει σαφή την πρόθεση των ΗΠΑ να παράσχουν πολιτική υποστήριξη στην Ελλάδα, ώστε να μην δημιουργηθούν αμφιβολίες στο μυαλό των Ελλήνων και στα μάτια του κόσμου.

⁹³ Telegram 589,13 December, F0371/43698/R20779.

⁹⁴ Iatrides, J. O, op.cit., σ. 638 MacVeagh's public statement, New York Times, 6 December. Δε χρειάζεται

⁹⁵ Telegram, 15 December, FRUS, 1944, V. 155.

⁹⁶ As Orme Sargent was quick to point out (F0371/43698/R21013).

⁹⁷ Calbos, P. T., Cold war conflict: American intervention in Greece, (Indiana Univ at Bloomington Dept of West European Studies, 1993)

3.13 Η Αμερικανική Πολιτική κατά τους Τελευταίους Μήνες Διακυβέρνησης Ρούσβελτ

Η αμερικανική πολιτική, κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου, παρέμεινε φιλική προς την Ελλάδα και απρόθυμη να εμπλακεί στις εσωτερικές ελληνικές υποθέσεις. Αυτή ήταν η συνέχεια της άποψης ότι η Ελλάδα δεν είχε ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τις Ηνωμένες Πολιτείες, και σε κάθε περίπτωση, αποτελούσε βρετανικό πρόβλημα. Ο ΜακΒέιγ παρακολουθούσε στενά τις πολιτικές εξελίξεις και συχνά τις συζητούσε με τους Βρετανούς διπλωμάτες στην Αθήνα, προσφέροντας μερικές φορές σχόλια, αλλά προς ενόχλησή τους, συχνά κατέληγε με την φράση: «Μα αυτό είναι το τρίτο σας διεθνές θέμα, όχι το δικό μας». Το Βρετανικό Υπουργείο Εξωτερικών απαντούσε, λέγοντας ότι η συνήθης απάντηση του Στέιτ Ντιπάρτμεντ σε οποιαδήποτε προσέγγιση για βοήθεια όσον αφορά στην Ελλάδα ήταν: «Η Ελλάδα είναι ο πονοκέφαλός σας»⁹⁸.

Συνοπτικά, οι ΗΠΑ διατήρησαν την ουδετερότητά τους στις ελληνικές υποθέσεις. Πίσω από τις επίσημες δηλώσεις διακρίνεται μια σταδιακή μετάβαση από την ελάχιστη συγκαλυμμένη εχθρότητα σε μια πιο συμπαθητική στάση. Η αλλαγή αυτή επηρεάστηκε πιθανώς από την αυξανόμενη αμερικανική συνειδητοποίηση του νεοαποκτηθέντος ρόλου της στις διεθνείς υποθέσεις και από μια ταυτόχρονη αντίληψη της σοβιετικής απειλής. Είναι επίσης πιθανό, αν και δύσκολο να αποδειχθεί, ότι οι Αμερικανοί είχαν αρχίσει να συνειδητοποιούν ότι οι Βρετανοί δεν θα ήταν σε θέση να ιδρύσουν μια νέα αποικία στην Ελλάδα, και ότι οι προθέσεις τους μπορεί να μην ήταν τόσο κακές όσο υποπτεύονταν.

⁹⁸ Caccia's telegram 1671,9 August 1945, F0371/48276/R13415; Sargent's letter to Leeper (underlining in original), 9 November, F0800/276.

Κεφάλαιο τέταρτο

Η Αμερικανική Επίδραση στην Ελλάδα σε Επίπεδο Εξωτερικής Πολιτικής

4.1 Γενικά

Η κούρσα των εξοπλισμών στην Ευρώπη και την Ασία, η άνοδος του Εθνικοσοσιαλιστικού Κόμματος του Αδόλφου Χίτλερ στη Γερμανία το 1933, η εισβολή της αυτοκρατορικής Ιαπωνίας στην Κίνα το 1937 και άλλες προσπάθειες ανατροπής του συστήματος που κληροδότησε ο Α' Παγκόσμιος Πόλεμος έπεισαν τον πρόεδρο των ΗΠΑ Φρανκλίνο Ντελάνο Ρούσβελτ να δράσει⁹⁹. Ο Ρούσβελτ ήταν τόσο πεπεισμένος για τον ειρηνισμό του δημοκρατικού συστήματος¹⁰⁰, που σε ομιλίες του αποκαλούσε τα επιθετικά κράτη απειλή για την "υγεία της κοινωνίας" και πρότεινε την απομόνωσή τους¹⁰¹. Το 1938, ωστόσο, καθώς η κρίση στη Σουδητία εντάθηκε, κατέστη σαφές ότι η Ουάσινγκτον θα παρέμενε ουδέτερη¹⁰². Όσο η Γαλλία και η Βρετανία περιόριζαν τη Γερμανία, δεν υπήρχε λόγος παρέμβασης. Ταυτόχρονα, η Σοβιετική Ένωση δεν αποτελούσε απειλή. Μέχρι το 1939 είχε ακολουθήσει αντεπαναστατική πολιτική και περιβαλλόταν από αντικομμουνιστικά κράτη¹⁰³. Αυτό σήμαινε ότι η Ανατολική Ευρώπη, η Γαλλία, η Μεγάλη Βρετανία, ο Ατλαντικός και ο Ειρηνικός αποτελούσαν προπύργια επίθεσης κατά των ΗΠΑ.

4.2 Αμερικανική Αντίδραση στην Κατάληψη της Αλβανίας

Η αμερικανική αντίδραση στην ιταλική απορρόφηση της Αλβανίας ήταν άμεση και εχθρική. Η παλιά φίλια που είχε χαρακτηρίσει τις ιταλοαμερικανικές σχέσεις κατά τα πρώτα χρόνια του καθεστώτος Μουσολίνι είχε διαλυθεί από την ευθυγράμμιση του Μπενίτο με τον Χίτλερ. Το 1937 η ιταλική κυβέρνηση είχε απογοητευτεί πολύ από την αργοπορία που συνόδευε τις διαπραγματεύσεις για μια νέα συνθήκη φιλίας, εμπορίου και ναυσιπλοΐας, μεταξύ των δύο χωρών, και είχαν καταβληθεί προσπάθειες για να ωθηθεί το Υπουργείο Εξωτερικών προς την πρόωρη σύναψη του συμφώνου. Ο πρέσβης Φίλιπς ανησυχούσε ότι αυτή η συνεχιζόμενη αμερικανική καθυστέρηση θα έσπρωχνε την Ιταλία σταθερά στην πρόθυμη αγκαλιά του Χίτλερ, αλλά ο υπουργός Χαλ επέμενε ότι ήταν «απερίσκεπτο να δέσουμε τα χέρια μας» με την είσοδο σε μια συνθήκη του πλέον ευνοούμενου κράτους με την Ιταλία «τουλάχιστον προς το παρόν».

⁹⁹ Dallek, R., Franklin D. Roosevelt and American Foreign Policy, 1932-1945, (New York & Oxford: Oxford University Press, 1979), σ. 273

¹⁰⁰ Hunt, M. H., Ideology and U.S. Foreign Policy, (New Haven & London: Yale University Press, 1987), σ. 146

¹⁰¹ Franklin Delano Roosevelt, Quarantine the Aggressor, (Chicago, 5/10/1937), http://en.wikisource.org/wiki/Quarantine_Speech, (Έγινε πρόσβαση στις 13 Νοεμβρίου 2023)

¹⁰² Dallek, R., op. cit., σ. 166-173

¹⁰³ Ambrose, S. E., Rise to Globalism. American Foreign Policy since 1938, (New York: Penguin Books, 1971), σ. 1

Αυτή η αναπτυσσόμενη ψυχρότητα μεταξύ της Ιταλίας και των Ηνωμένων Πολιτειών οδήγησε τον Πρέσβη Τζόζεφ Πάτρικ Κέννεντυ (Joseph Kennedy)¹⁰⁴ να εγκαταλείψει το Λονδίνο για μια σύντομη επίσκεψη στη Ρώμη. Αφού το Υπουργείο Εξωτερικών έλαβε την αναφορά του πρέσβη Κέννεντυ, ο Υπουργός Χαλ και ο Πρόεδρος Ρούσβελτ φάνηκε να απολαμβάνουν με ιδιαίτερη ευχαρίστηση να βγάζουν λόγους ή να εκδίδουν δηλώσεις που θα κρατούσαν τον Μουσολίνι και το υπουργικό του συμβούλιο σε κατάσταση υψηλής νευρικής διέγερσης. Στις 8 Απριλίου, ο Χαλ κατήγγειλε την ιταλική εισβολή στην Αλβανία ως "πρόσθετη απειλή για την ειρήνη του κόσμου"¹⁰⁵, ενώ, την ίδια ημέρα, στο Warm Springs, ο Πρόεδρος εξέφρασε την άποψη ότι η συνεχιζόμενη ανεξαρτησία των μικρών εθνών παντού είχε σαφή αντίκτυπο στην αμερικανική ασφάλεια και ευημερία¹⁰⁶. Ένα τέτοιο μικρό έθνος ήταν και η Ελλάδα, παρά τις υποσχέσεις του Τσιάνο προς το Λόρδο Περθ, το Βρετανό πρέσβη στη Ρώμη ότι «η Ιταλία σίγουρα δεν θα επιτεθεί στην Ελλάδα».

Με αυτό το αίσθημα πολέμου στην ευρωπαϊκή ατμόσφαιρα, ο Πρόεδρος Ρούσβελτ απηύθυνε ομιλία στις 14 Απριλίου στο Διοικητικό Συμβούλιο του Παναμερικανικής Ένωσης που όλοι κατάλαβαν ότι στην πραγματικότητα απευθυνόταν στους Ευρωπαίους δικτάτορες. Αμφισβήτησε το παράπονο του Χίτλερ για περικύκλωση, δηλώνοντας ότι "δεν υπάρχει τέτοιο πράγμα όπως η περικύκλωση, οποιουδήποτε ειρηνικού έθνους από άλλα ειρηνικά έθνη". Στη συνέχεια, ως άμεση επίθεση στους Ναζί και τις φασιστικές μεθόδους επέκτασης, έθεσε την ακόλουθη ερώτηση: «Πρέπει πραγματικά να υποθέσουμε ότι, τα έθνη μπορούν να βρουν καλύτερες μεθόδους για να πραγματοποιήσουν το πεπρωμένο τους, από αυτές που χρησιμοποίησαν οι Ούννοι και οι Βάνδαλοι πριν από 1500 χρόνια;»¹⁰⁷

Ως υστερόγραφο σε αυτή την κριτική και προκλητική ομιλία, στις 14 Απριλίου 1939, έστειλε μια έκκληση¹⁰⁸ προς τον Χίτλερ και τον Μουσολίνι, ζητώντας τους να μην κάνουν περαιτέρω κινήσεις που θα μπορούσαν να οδηγήσουν σε ευρωπαϊκό πόλεμο. Τους ζήτησε επίσης να δώσουν διαβεβαιώσεις ότι, οι ένοπλες δυνάμεις τους "δεν θα επιτεθούν ή θα εισβάλουν" για μια περίοδο τουλάχιστον δέκα ετών στο έδαφος ή τις κτήσεις ενός μακρού καταλόγου εθνών. Συγκεκριμένα, ανέφερε «Είστε πρόθυμοι να διαβεβαιώσετε ότι οι ένοπλες δυνάμεις σας δεν θα επιτεθούν ούτε θα εισβάλουν στο έδαφος ή τις κτήσεις των ακόλουθων ανεξάρτητων εθνών: Φινλανδία, Εσθονία, Λετονία, Λιθουανία, Σουηδία, Νορβηγία, Δανία, Ολλανδία, Βέλγιο, Μεγάλη Βρετανία και Ιρλανδία, Γαλλία, Πορτογαλία, Ισπανία, Ελβετία, Λιχτενστάιν, Λουξεμβούργο, Πολωνία, Ουγγαρία, Ρουμανία, Γιουγκοσλαβία, Ρωσία, Βουλγαρία, Ελλάδα, Τουρκία, Ιράκ, Αραβίες, Συρία, Παλαιστίνη, Αίγυπτος και Ιράν;» Θα πρέπει να είναι σαφές, ακόμη και στους δικτάτορες,

¹⁰⁴ Joseph P. Kennedy Sr., (1888 - 1969) ήταν Αμερικανός πολιτικός, επιχειρηματίας, επενδυτής και πατέρας των πολιτικών Μπομπ, Τζον, Ρόμπερτ και Τεντ Κέννεντυ. Πρέσβης των ΗΠΑ στη Μεγάλη Βρετανία.

¹⁰⁵ Department of State: Washington, Peace and War: United States Foreign Policy, 1931-1941, (UNITED STATES GOVERNMENT PRINTING OFFICE, 1943), p. 455

¹⁰⁶ New York Times, (April 9, 1939), <https://www.nytimes.com/sitemap/1939/04/09/>, (Έγινε πρόσβαση στις 13 Νοεμβρίου 2023)

¹⁰⁷ Department of State, *Press Release*, April 15, 1939, XX, 294-296.

¹⁰⁸ FOREIGN RELATIONS OF THE UNITED STATES DIPLOMATIC PAPERS, 1939, GENERAL, VOLUME I, 740.00/817a: Τηλεγράφημα, Ουάσιγκτον, 14 Απριλίου 1939

ότι τα «διεθνή προβλήματα» θα μπορούσαν να επιλυθούν καλύτερα στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων.¹⁰⁹ Στη συνέχεια του μηνύματός του ο Ρούσβελτ υποστήριξε πως οι Ηνωμένες Πολιτείες, ως ένα από τα έθνη του δυτικού ημισφαιρίου, δεν εμπλέκονται στις άμεσες διαμάχες που έχουν προκύψει στην Ευρώπη και ζήτησε να γίνει μια δήλωση πολιτικής σε αυτόν ως επικεφαλής ενός έθνους μακριά από την Ευρώπη, ώστε εκείνος, ενεργώντας μόνο με την ευθύνη και την υποχρέωση ενός φιλικού ενδιαμέσου, να μπορέσει να κοινοποιήσει μια τέτοια δήλωση στα άλλα έθνη που ανησυχούσαν για την πορεία, που μπορεί να ακολουθήσει η πολιτική της γερμανικής κυβέρνησης.

Οι ΗΠΑ, οι οποίες εκείνη την εποχή είχαν ελάχιστα συμφέροντα και ανησυχίες στην Ευρώπη και ελάχιστο ενδιαφέρον για τα Βαλκάνια, εξέφρασαν τη συμπάθειά τους για την Ελλάδα στο μήνυμα του προέδρου Ρούσβελτ προς τον Βασιλιά της Ελλάδας και υποσχέθηκαν να βοηθήσουν την Ελλάδα κατά της ιταλικής επιθετικότητας. Ωστόσο, η υπόσχεση αυτή δεν μπορούσε να εκπληρωθεί όσο συνεχιζόταν ο ελληνοϊταλικός πόλεμος. Επιπλέον, στις αρχές του 1941 ο Συνταγματάρχης Ντόνοβαν,¹¹⁰ απεσταλμένος του Αμερικανού Προέδρου, προειδοποίησε αυστηρά για τις συνέπειες της προσχώρησης της Βουλγαρίας στον Άξονα και για την απόφαση των ΗΠΑ να ταχθούν στο πλευρό της Βρετανίας και της Ελλάδας.¹¹¹

Οι Βρετανοί απηύθυναν επίσης αυστηρή προειδοποίηση στη Βουλγαρία για τις συνέπειες μιας επίθεσης στην Ελλάδα και ανάγκασαν την Τουρκία να καταστήσει σαφέστερη τη θέση της σε περίπτωση επίθεσης στη Βουλγαρία. Ταυτόχρονα, όμως, με διάφορες προφάσεις, οι Βρετανοί αρνήθηκαν να επιτρέψουν σε τμήματα της Κύπρου να γίνουν ελληνικό έδαφος, έστω και προσωρινά, ώστε να εγκατασταθούν εκεί ο Βασιλιάς και η ελληνική κυβέρνηση. Σε μια άλλη περίπτωση, αφού η Βουλγαρία είχε καταλάβει ελληνικά εδάφη, αρνήθηκε να συμμορφωθεί με το αίτημα της Ελλάδας να κηρύξει πόλεμο στη Βουλγαρία, με την αιτιολογία ότι αυτό θα είχε αρνητικές επιπτώσεις στη Σοβιετική Ένωση και την Τουρκία.

4.3 Η Ενεργοποίηση της Ουάσιγκτον

Η έλλειψη σαφούς πολιτικής έναντι της Νοτιοανατολικής Ευρώπης δεν ήταν μόνο εμφανής, αλλά είχε αρχίσει να προκαλεί εντάσεις και προβλήματα στο διπλωματικό σώμα. Φυσικά, αυτό ήταν μόνο η κορυφή του παγόβουνου, αφού η Ουάσιγκτον δεν είχε καν ενημερώσει τη Μόσχα για τις "κόκκινες γραμμές" της σε σχέση με τη σοβιετική κυριαρχία στην Ανατολική Ευρώπη¹¹². Αυτό φάνηκε και στα ενημερωτικά έγγραφα που ετοίμαζε το Στέιτ Ντιπάρτμεντ πριν από την έναρξη των συνομιλιών της Μάλτας μεταξύ της Βρετανίας και των Ηνωμένων Πολιτειών και των συνομιλιών της Γιάλτας¹¹³ μεταξύ των τριών χωρών. Πριν από αυτές τις δύο συναντήσεις, το Στέιτ Ντιπάρτμεντ επανήλθε επίσης

¹⁰⁹ Department of State, op. cit., σ. 455-458

¹¹⁰ Παπαφλωράτος, Ι., op.cit., σ.210

¹¹¹ Παπαδόπουλου Σ., op.cit, σ. 251

¹¹² Jelevich, B., History of the Balkans. Vol. II., (Twentieth Century. Cambridge: Cambridge University Press, 1983), σ. 465-466

¹¹³ Παράρτημα «Δ», σ. 71

στο θέμα μιας συμφωνίας μεταξύ Λονδίνου και Μόσχας για μια σφαίρα επιρροής στα Βαλκάνια. Οι ΗΠΑ, μετά την απόφαση του Ρούσβελτ, συμφώνησαν σε μια τρίμηνη συμφωνία που επρόκειτο να λήξει τον Σεπτέμβριο του 1944, αλλά ούτε το Λονδίνο ούτε η Μόσχα έδειχναν πρόθυμες να τη λήξουν. Βέβαια, είχαν ακούσει για τη συμφωνία ποσόστωσης από την πρεσβεία στην Άγκυρα, αλλά, σε αντίθεση με τον Ρούσβελτ, δεν ήταν πρόθυμοι να την αναγνωρίσουν, επειδή η διατήρηση μιας σφαίρας επιρροής θα δημιουργούσε εμπόδια σε ένα σύστημα συλλογικής ασφάλειας. Το Υπουργείο θεωρούσε τη βρετανική και τη σοβιετική πολιτική στα Βαλκάνια ως την αιτία του προβλήματος και ζητούσε αυτοσυγκράτηση και από τις δύο πλευρές. Κατά τη διάρκεια της συνάντησης, ο Ρούσβελτ δήλωσε ότι δεν τον απασχολούσαν ιδιαίτερα τα Βαλκάνια, οπότε το μόνο που μπορούσαν να κάνουν οι αξιωματούχοι του υπουργείου ήταν να συγκρατήσουν τους δύο συμμάχους τους¹¹⁴. Οι αξιωματούχοι της κυβέρνησης υποστήριζαν επίσης ότι ο ίδιος ο λαός, χωρίς παρεμβάσεις, θα έπρεπε να αποφασίσει ποιοι δημοκρατικοί θεσμοί θα ικανοποιούσαν τις ανάγκες του. Επιπλέον, επεσήμαναν ότι οι ΗΠΑ θα πρέπει να μπορούν να συμμετέχουν σε εδαφικές ρυθμίσεις που επηρεάζουν τη συλλογική ασφάλεια¹¹⁵. Εν ολίγοις, το υπουργείο δεν ήταν διατεθειμένο να συνεχίσει να προεξοφλεί τις πολιτικές του αποφάσεις. Παρά τον de facto διαχωρισμό των Βαλκανίων, δεν θα επέτρεπε τον de facto έλεγχο των Βαλκανίων από τους δύο εταίρους. Ωστόσο, το γεγονός ότι ο Λευκός Οίκος και το Στέιτ Ντιπάρτμεντ είχαν διαφορετική πολιτική σε ορισμένα ζητήματα δημιουργούσε ασάφεια στην εξωτερική πολιτική των ΗΠΑ και στην πραγματικότητα, όπως είδαμε παραπάνω, οδήγησε σε μεγάλη καθυστέρηση στη διαμόρφωσή της. Παρ' όλα αυτά, ο Ρούσβελτ μίλησε στο ίδιο μήκος κύματος με το Στέιτ Ντιπάρτμεντ στην ομιλία του στο Κογκρέσο μετά τις συνομιλίες της Γιάλτας. Υποστήριξε ότι οι συμφωνίες που ολοκληρώθηκαν, έθεταν τέλος στις αποτυχημένες μεθόδους της μονομέρειας, των αποκλειστικών συμμαχιών, των μπλοκ ισχύος και των συνασπισμών ισχύος. Δεν ήταν διατεθειμένος να διακινδυνεύσει την κατάρρευση των συμμαχιών και την απώλεια της μεταπολεμικής συνεργασίας προκειμένου να υλοποιήσει πλήρως τις επιδιώξεις των ΗΠΑ.

4.4 Η Αμερικανική Στάση στο Μακεδονικό Ζήτημα

Ο Υπουργός Εξωτερικών Στετίνιους υιοθέτησε τη θέση του μνημονίου της 23ης Οκτωβρίου 1944 σχετικά με την πολιτική των ΗΠΑ στην Ελλάδα¹¹⁶, το οποίο κατέστησε σαφές στο διπλωματικό σώμα των ΗΠΑ ότι αντιτίθεται στην αναζωπύρωση του Μακεδονικού ζητήματος, επειδή η συζήτηση για μακεδονικό "κράτος", "πατρίδα" και "εθνική συνείδηση" ήταν αβάσιμη και καθοδηγούμενη από τις επεκτατικές φιλοδοξίες κατά της Ελλάδας¹¹⁷. Το Μνημόνιο υποστήριζε την "εξάλειψη των εμπορικών, οικονομικών, κοινωνικών και πολιτιστικών συνόρων" στην περιοχή, προκειμένου να

¹¹⁴ Kuniholm, B. R., *The Origins of the Cold War in the Middle East: Great Power Conflict and Diplomacy in Iran, Turkey, and Greece*, (Princeton: Princeton University Press, 1980), σ. 227

¹¹⁵ FRUS, *Conferences*, σ. 238.

¹¹⁶ FRUS, 1945, τ. VIII, 711.00/11-144, *Memorandum for the Department of State Policy Committee, 'United States Policy With Regard to Greece'*, (σ. 301-302). Ουάσιγκτον, 23.10.1944.

¹¹⁷ FRUS, 1945, τ. VIII, 868.014/12-2644, Υπουργός Εξωτερικών προς Σόφια, Καζέρτα, Βουκουρέστι, κ.ά., (σ. 302-303). 26.12.1944.

οικοδομηθούν καλές σχέσεις μεταξύ των βαλκανικών κρατών¹¹⁸. Παράλληλα, το ενδεχόμενο οικονομικής απομόνωσης της Ελλάδας από τους Σλάβους γείτονές της θεωρήθηκε επικίνδυνο για την παγκόσμια ειρήνη. Όσον αφορά στο Μακεδονικό ζήτημα, θεωρήθηκε ότι η Ουάσιγκτον θα πρέπει να αντιταχθεί σε οποιαδήποτε αναζωπύρωση του προβλήματος αυτού. Η Ουάσιγκτον εξέφρασε έτσι επίσημα τη βούλησή της να διατηρήσει την τάξη και την ειρήνη στα Βαλκάνια. Ωστόσο, αυτό ήταν το πρώτο σοβαρό βήμα για να μπει ένα τέλος στην έλλειψη επίσημης θέσης για πολλά από όσα συνέβαιναν μέχρι τότε στα Βαλκάνια. Η απόφαση αυτή και το Μακεδονικό ζήτημα οδήγησαν στον καθορισμό του κύριου άξονα της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής έναντι της Ελλάδας, δηλαδή στην απόφαση της Ουάσιγκτον ότι ήταν προς το συμφέρον της να διατηρήσει την εδαφική ακεραιότητα της Ελλάδας. Για μεγάλο χρονικό διάστημα, η Ουάσιγκτον δεν διαμόρφωσε μια σαφή πολιτική έναντι των Βαλκανίων, αλλά διαμόρφωσε τουλάχιστον κάποιες "απαράβατες πολιτικές" που αντλήθηκαν από μια εν πολλοίς βρετανική κρυστάλλινη πολιτική, η οποία είχε συμβάλει στη διαμόρφωση της ιστορίας της περιοχής τους τελευταίους αιώνες.

¹¹⁸ FRUS, 1945, τ. VIII, 711.00/11-144, *Memorandum for the Department of State Policy Committee*, 'United States Policy With Regard to Greece', (σ. 302). Ουάσιγκτον, 23.10.1944.

Κεφάλαιο Πέμπτο

Η Αμερικανική Επίδραση στην Ελλάδα σε Οικονομικό και Εμπορικό Επίπεδο

5.1 Δάνειο-Μίσθωση και Στρατιωτική Βοήθεια στους Συμμάχους στα Πρώτα Χρόνια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου¹¹⁹

Κατά τη διάρκεια του Β' Π.Π., οι Ηνωμένες Πολιτείες άρχισαν να παρέχουν σημαντικές στρατιωτικές προμήθειες και άλλη βοήθεια στους Συμμάχους τον Σεπτέμβριο του 1940, παρόλο που δεν εισήλθαν στον πόλεμο μέχρι τον Δεκέμβριο του 1941. Μεγάλο μέρος αυτής της βοήθειας δινόταν στο Ηνωμένο Βασίλειο και σε άλλα έθνη που βρίσκονταν ήδη σε πόλεμο με τη Γερμανία και την Ιαπωνία μέσω ενός καινοτόμου προγράμματος γνωστού ως “Lend-Lease”.

Στην περίπτωση της Ελλάδος¹²⁰, παρόλο που συμπεριλαμβάνονταν στην αρχική λίστα της συμφωνίας “Lend-Lease”, δεν πρόλαβε να παραλάβει το υλικό που είχε συμφωνηθεί πριν από την εκδήλωση της γερμανικής επιθέσεως, τον Απρίλιο του 1941. Αυτό οφειλόταν στους περιορισμούς της αμερικανικής νομοθεσίας, σε νομικά και γραφειοκρατικά εμπόδια, αλλά και στην προτεραιότητα που δινόταν στην ικανοποίηση κυρίως των βρετανικών αναγκών. Ωστόσο, έχει αναφερθεί ότι, εάν ο πόλεμος παρατεινόταν, η Ελλάδα θα είχε παραλάβει 30 αεροσκάφη Grumman Wildcat, τα οποία είχαν αποδεσμευθεί από τον Ρούσβελτ, την 28η Μαρτίου 1941.

5.2 Προετοιμασίες πριν την Απελευθέρωση της Ελλάδος

Η κυβέρνηση των Ηνωμένων Πολιτειών είχε ανησυχήσει για την κατάσταση του ελληνικού λαού υπό γερμανική κατοχή από το 1941. Στις αρχές 1942 άρχισε συζητήσεις με τους Βρετανούς για να επιτραπούν αποστολές τροφίμων από τις σουηδικές αρχές. Αυτό οδήγησε σε μια συνεχή, αν και περιορισμένη, προμήθεια ειδών πρώτης ανάγκης στην Ελλάδα (με γερμανική άδεια) για το υπόλοιπο του πολέμου¹²¹. Τον Ιανουάριο του 1944, το Στέιτ Ντιπάρτμεντ άρχισε συζητήσεις με Βρετανούς αντιπροσώπους και αξιωματούχους της UNRRA σχετικά με την παροχή βοήθειας μετά την απελευθέρωση. Ένα κοινό αμερικανοβρετανικό επιτελείο που ονομαζόταν Συμμαχικός Στρατιωτικός Σύνδεσμος (AML) ιδρύθηκε στο Κάιρο για την εκτέλεση αυτής της αποστολής στην Ελλάδα και σε άλλες βαλκανικές χώρες. Ο ΜακΒέιγ ήταν άμεσα εμπλεκόμενος στο σχεδιασμό της επιχείρησης ανακούφισης, η οποία προφανώς θα έπρεπε να συνδεθεί με τη στρατιωτική επιχείρηση για την επιστροφή της ελληνικής κυβέρνησης στην Αθήνα. Τέλος, ο ΜακΒέιγ με τις ενέργειές του ανάγκασε την κυβέρνηση να δράσει. Πέτυχε να εξισορροπήσει την εξωτερική πολιτική των ΗΠΑ μέσω μιας αρνητικής αξιολόγησης της κατάστασης στην Ελλάδα, ήπιων συστάσεων για μακροπρόθεσμη βοήθεια και επενδύσεις στην Ελλάδα και κινήτρων για μεγαλύτερη επαγρύπνηση απέναντι στην Ελλάδα.

¹¹⁹ Παράρτημα «Γ», σ. 67

¹²⁰ Παπαφλωράτος, Ι., *op.cit.*, σ.89-90

¹²¹ FRUS, 1942, II, 724-797; and FRUS, 1943, IV, 167-177.

5.3 Η Οικονομική Κατάσταση της Ελλάδος

Τα οικονομικά προβλήματα της Ελλάδας ήταν εξίσου σημαντικά όσο και εκείνα της πολιτικής σταθερότητας και του νόμου και της τάξης. Η χώρα βρισκόταν σε κατάσταση πραγματικού λιμού από το 1941, που ανακουφίστηκε μόνο εν μέρει από την επισιτιστική βοήθεια του Ερυθρού Σταυρού. Υπήρξαν μαζικές φυσικές καταστροφές σπιτιών, ελαιώνων, αμπελώνων, μηχανημάτων και πλοίων, τις κύριες πηγές εισοδήματος και διαβίωσης των Ελλήνων. Οι ελλείψεις σε τρόφιμα και κάθε άλλου είδους αγαθών, σε συνδυασμό με την αποτυχία των διαδοχικών κυβερνήσεων να εξισορροπήσουν τους προϋπολογισμούς, είχαν επιφέρει ραγδαία αύξηση του πληθωρισμού μέχρι του βαθμού που το μόνο πρότυπο αξίας ήταν το χρυσό νόμισμα. Οι στρατιωτικές δυνάμεις που εισήλθαν στην Ελλάδα έφεραν μαζί τους προμήθειες έκτακτης ανάγκης για τον άμαχο πληθυσμό και τον Απρίλιο του 1945 η UNRRA ξεκίνησε ένα πρόγραμμα ανακούφισης πλήρους κλίμακας, το οποίο συνεχίστηκε μέχρι τα μέσα του 1947¹²². Τα μέτρα αυτά ήταν μόνο παρηγορητικά. Υπήρξε απεγνωσμένη ανάγκη για εξωτερική οικονομική βοήθεια για την ανοικοδόμηση και για αυστηρούς ελέγχους στην ελληνική οικονομία.

Ακόμη και πριν από την εκχειρία που σταμάτησε τον εμφύλιο πόλεμο τον Ιανουάριο του 1945, η ελληνική κυβέρνηση ζητούσε από τη βρετανική και την αμερικανική κυβέρνηση να αναλάβουν το κόστος των Ελληνικών Ενόπλων Δυνάμεων, προκειμένου να διατηρήσουν το συνάλλαγμα τους για την αγορά από το εξωτερικό των απαραίτητων καταναλωτικών αγαθών¹²³. Μετά από σημαντικές διαπραγματεύσεις, η βρετανική κυβέρνηση συμφώνησε να αναλάβει το κόστος της δαπάνης των τροφίμων και του εξοπλισμού των νέων ενόπλων δυνάμεων και συνέχισε την υποστήριξη αυτή μέχρι τον Μάιο 1947.

Όσον αφορά στην ανοικοδόμηση, οι Βρετανοί στήριξαν τις περισσότερες ελπίδες τους στις Ηνωμένες Πολιτείες. Όταν γίνονταν οι ρυθμίσεις για την παράδοση των λειτουργιών του Στρατιωτικού Συνδέσμου (η στρατιωτική επιχείρηση ανακούφισης) στην UNRRA, στα μέσα Μαρτίου 1945, ο Λίπερ συνέστησε στον ΜακΒέιγ ότι το σύστημα της κοινής αγγλοαμερικανικής επιτροπής που είχε επιβλέψει τον ML θα έπρεπε να διατηρηθεί για να συμβουλευεί την ελληνική κυβέρνηση σχετικά με οικονομικά θέματα. Ο ΜακΒέιγ διαφώνησε και συμβούλευσε το Στέιτ Ντιπάρτμεντ κατά μιας τέτοιας ρύθμισης, καθώς θα ισοδυναμούσε με το μοίρασμα με τους Βρετανούς της ευθύνης «για την επιτυχία ή την αποτυχία ενός ελληνικού προβλήματος ανασυγκρότησης, το οποίο δεν μπορεί παρά να εμπλακεί στην τοπική πολιτική». Εάν οι Ηνωμένες Πολιτείες αναλάμβαναν κάποιο ρόλο στη συμβουλευτική υποστήριξη της ελληνικής κυβέρνησης, αυτό θα έπρεπε να γίνει παρασκηνιακά, προκειμένου να αποφευχθεί η έκθεση σε πιθανή αποτυχία. Το Στέιτ Ντιπάρτμεντ συμφώνησε απόλυτα.¹²⁴

¹²² War Department message, 6 January, and MacVeagh's telegrams, 8 January and 12 March, FRUS, 1945, VIII, 193-194 and 201-202.

¹²³ MacVeagh's telegrams, 26 and 30 January, *ibid.*, pp.195-197.

¹²⁴ MacVeagh's telegram and State Department reply, 14 and 20 March, FRUS, 1945, VIII, 202-203, 211-212.

Την επομένη της απάντησης του Στέιτ Ντιπάρτμεντ, ο Ρούσβελτ έγραψε στον Τσόρτσιλ σε εντελώς διαφορετικό ύφος, προτείνοντας να συσταθεί μια τριμερής οικονομική επιτροπή για την Ελλάδα αποτελούμενη από πρόσωπα όπως ο Oliver Lyttleton (υπουργός Παραγωγής της Βρετανίας), ο Donald Nelson (πρώην Πρόεδρος του Αμερικανικού Συμβουλίου Παραγωγής Πολέμου) και ο Anastas Mikoyan (ο Επίτροπος Εξωτερικού Εμπορίου της Σοβιετικής Ένωσης). Ο Τσόρτσιλ επεσήμανε όλα τα μειονεκτήματα μιας επιτροπής που θα περιελάμβανε τους Σοβιετικούς, αλλά το χρησιμοποίησε ως μια ευπρόσδεκτη ευκαιρία για να προτείνει μια κοινή αγγλοαμερικανική επιτροπή που θα συμβούλευε την Ελληνική Κυβέρνηση σε οικονομικά θέματα. Σε ένα υπόμνημα που συντάχθηκε από το Στέιτ Ντιπάρτμεντ, ο Πρόεδρος συμφώνησε ότι, η πρόσκληση των Ρώσων μάλλον δεν ήταν καλή ιδέα. Ταυτόχρονα όμως, απέρριψε την πρόταση της αγγλοαμερικανικής επιτροπής με την αιτιολογία ότι θα παραβίαζε τις αρχές της Γιάλτας. Το υπόμνημα περιελάμβανε επίσης μια αναφορά στη συζήτηση του Λίπερ με τον ΜακΒέιγ και την επιβεβαίωση του Υπουργείου για τις απόψεις του ΜακΒέιγ ¹²⁵. Η βρετανική κυβέρνηση, τόσο στο Λονδίνο όσο και μέσω της Πρεσβείας της στην Αθήνα, συνέχισε να πιέζει για αμερικανική συμμετοχή, σε κοινές αγγλοελληνικές οικονομικές επιτροπές, συχνά μέσω παροτρύνσεων της ελληνικής κυβέρνησης να καλέσει τους Αμερικανούς να στείλουν αντιπροσώπους στις συνεδριάσεις, αλλά και περιγράφοντας διάφορες επιτροπές ως "τριμερείς". ¹²⁶

5.4 Περιορισμένη Αμερικανική Βοήθεια

Ενώ τόσο η βρετανική όσο και η αμερικανική κυβέρνηση αναγνώριζαν ότι υπήρχαν μεγάλα οικονομικά και χρηματοπιστωτικά προβλήματα στην Ελλάδα, δεν ήταν παρά το φθινόπωρο του 1945, όταν άρχισε να γίνεται αντιληπτή η απελπιστική κατάσταση.

Η μόνη ιδέα που είχε το Στέιτ Ντιπάρτμεντ ήταν να στείλει βιομηχανικούς εμπειρογνώμονες για να βελτιώσει την παραγωγή και την αποτελεσματικότητα. Ο ΜακΒέιγ επεσήμανε ότι η παραδοσιακή τρέχουσα πολιτική των ΗΠΑ που περιοριζόταν σε «γενική καλοσύνη και την προώθηση του εμπορίου σε συνδυασμό με την αυστηρή μη παρέμβαση σε εσωτερικά θέματα» δεν ήταν κατάλληλα προσαρμοσμένη στην υφιστάμενη παγκόσμια κατάσταση. Σε ότι αφορούσε στην Ελλάδα, οι προτάσεις του περιορίζονταν στην ιδέα της προμήθειας πρώτων υλών και καυσίμων, μέσω των συνήθων εμπορικών διαύλων και προφανώς σε κανονικές τιμές. Αμφέβαλλε κατά πόσον οι βιομηχανικοί εμπειρογνώμονες θα είχαν μεγάλη αξία ¹²⁷. Πρώιμα αιτήματα από τους Έλληνες για βοήθεια αντιμετωπίστηκαν με εξηγήσεις ότι η έλλειψη προμηθειών και μεταφορών καθιστούσε δύσκολη τη βοήθεια. ¹²⁸

¹²⁵ Roosevelt, 21 March; Churchill, 3 April, State Department draft reply, undated, FRUS, 1945, VIII, 203-208; it was formalised and signed by Roosevelt, 8 April (Kimball, Churchill-Roosevelt Correspondence, III, 618-619).

¹²⁶ MacVeagh's telegram, 18 June, FRUS, 1945, VIII, 224-228.

¹²⁷ State Department telegram, 2 June, and MacVeagh's reply, 7 June, FRUS, 1945, VIII, 221-223.

¹²⁸ Grew's memorandum of his conversation with Greek Foreign Minister Sophianopoulos, 9 July, FRUS, 1945, VIII, 228-229.

Το σχόλιο του ΜακΒέιγ σχετικά με την παραδοσιακή πολιτική αποτελεί την επιτομή της αμερικανικής στάσης απέναντι στην Ελλάδα (και σε πολλές άλλες ευρωπαϊκές χώρες) μέχρι το 1945. Ταυτόχρονα είναι μια αντανάκλαση της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής από την ίδρυση της Δημοκρατίας. Η βοήθεια της UNRRA χαρακτηριζόταν ως "καλοσύνη" και η ιδέα των οικονομικών επιχορηγήσεων σε μια ξένη χώρα για τη μακροπρόθεσμη ανάπτυξή της, ήταν κάτι το ανήκουστο. Δάνεια που χορηγούνταν στο εξωτερικό με σκοπό την ανάπτυξη του εμπορίου ήταν προώθηση του εμπορίου. Η βοήθεια στην εγκαθίδρυση οικονομικής σταθερότητας για στρατηγικούς λόγους ήταν ιμπεριαλισμός. Σε κάθε περίπτωση, η Ελλάδα ήταν ένα βρετανικό πρόβλημα.

Σταδιακά, η αμερικανική πολιτική άρχισε να αλλάζει. Η πρώτη μη-UNRRA βοήθεια ήταν η πίστωση της Τράπεζας Εξαγωγών-Εισαγωγών ύψους 25.000.000 δολαρίων. Η πίστωση, την οποία κανόνισαν οι Ηνωμένες Πολιτείες, ήταν το αποκορύφωμα των διαπραγματεύσεων που ξεκινούσαν από τη διάσκεψη του Bretton Woods¹²⁹ τον Ιούλιο του 1944, όταν ο Κυριάκος Βαρβαρέσος, διοικητής της Τράπεζας της Ελλάδος και έκτακτος Πρέσβης για οικονομικές υποθέσεις, επισκέφθηκε τον Στετίνιους, τότε Υφυπουργό Εξωτερικών. Ο Βαρβαρέσος παρείχε μια ανάλυση των επειγουσών αναγκών της ελληνικής κυβέρνησης και κατέληξε στο συμπέρασμα με αίτημα για ένα δάνειο ύψους 25.000.000 δολαρίων.

Τον Οκτώβριο του 1945, ο ανώτερος αναπληρωτής διευθυντής της UNRRA, ο Ρόμπερτ Τζάκσον (R.G.A. Jackson)¹³⁰, ανέφερε στον Γενικό Διευθυντή τα σημάδια μιας επερχόμενης οικονομικής κατάρρευσης. Αυτό οφειλόταν στην αποτυχία της ελληνικής κυβέρνησης να λάβει θετικά μέτρα δράσης για τη μεταρρύθμιση του οικονομικού και φορολογικού συστήματος. Κατά την άποψή του, μόνο μια εξωτερική παρέμβαση θα μπορούσε να σώσει την κατάσταση. Συνιστούσε τη δημιουργία μιας οικονομικής συμβουλευτικής αποστολής από τις μεγάλες δυνάμεις, τη Βρετανία, τις ΗΠΑ και τον Καναδά (ο Καναδάς ήταν σημαντικός χρηματοδότης της UNRRA). Ο Τζάκσον θεωρούσε ότι αν δεν αναληφθεί δράση εντός τεσσάρων ή πέντε εβδομάδων, που θα έδειχναν ότι οι δυνάμεις αυτές είχαν την πρόθεση να παρέμβουν στις ελληνικές οικονομικές υποθέσεις, θα υπήρχε μια κατάρρευση τόσο σοβαρή, ώστε να μην έχει καμία αξία η περαιτέρω βοήθεια¹³¹.

¹²⁹ Παράρτημα «Ε», σ. 73

¹³⁰ Sir Robert Gillman Allen Jackson , (1911 - 1991) ήταν Αυστραλός αξιωματικός του ναυτικού, δημόσιος υπάλληλος και διαχειριστής των Ηνωμένων Εθνών που ειδικεύτηκε στην τεχνική και υλικοτεχνική βοήθεια στον αναπτυσσόμενο κόσμο.

¹³¹ Jackson's three messages, 27 and 28 October, FRUS, 1945, VIII, 246-251.

Συμπεράσματα

Οι Αμερικανοί δεν ήταν καθόλου εξυπηρετικοί. Όχι μόνο επέμεναν ότι η Ελλάδα ήταν ένα εξ' ολοκλήρου βρετανικό πρόβλημα, αλλά πίστευαν ότι οι βρετανικές πολιτικές ήταν γενικά ανεπιθύμητες. Οι απόψεις τους είχαν κάποια βάση στην αντιπάθειά τους για το θεσμό της μοναρχίας και την καχυποψία για το βρετανικό ιμπεριαλισμό, αλλά υπήρχαν και πιο πραγματιστικοί λόγοι. Το Στέιτ Ντιπάρτμεντ θεώρησε ότι η συνεχής υποστήριξη του Βασιλιά ήταν αντίθετη με τις επιθυμίες του ελληνικού λαού και θα μπορούσε να οδηγήσει σε μεγάλες δυσκολίες κατά την απελευθέρωση. Οι απόψεις αυτές έγιναν σαφείς σε μια σειρά βοηθημάτων-μνημονίων του 1943. Το Στέιτ Ντιπάρτμεντ έλαβε ελάχιστα υπόψη του, τις αλλαγές στη βρετανική σκέψη μετά το νέο σχέδιο του Νοεμβρίου 1943, πιθανώς επειδή συνειδητοποίησαν ότι δεν θα λαμβάνονταν οριστικά μέτρα για να εξαναγκάσουν τον Βασιλιά να συνηγορήσει σε διεξαγωγή δημοψηφίσματος ή να εγκαθιδρύσει αντιβασιλεία. Η μόνη περίπτωση, κατά την οποία το Στέιτ Ντιπάρτμεντ αντέδρασε έντονα ήταν το 1944, για τις ποσοστιαίες συμφωνίες του Τσόρτσιλ, οι οποίες παραβίαζαν την αμερικανική πολιτική που αντιτίθεται στις σφαίρες επιρροής και στους διακανονισμούς σε καιρό πολέμου.

Αν το Στέιτ Ντιπάρτμεντ μπορεί να χαρακτηριστεί πως δεν ήταν χρήσιμο, ο Ρούσβελτ από την πλευρά του δημιούργησε μεγάλες δυσκολίες. Η παρέμβασή του στο Κάιρο, όχι μόνο εμπόδισε την εφαρμογή των βρετανικών σχεδίων, αλλά ενθάρρυνε τον Βασιλιά να συνεχίσει την κωλυσιεργία του για το επόμενο έτος. Πιο δύσκολο να το κρίνει κανείς, αλλά πιθανώς πιο κρίσιμη ήταν η άρνηση του Ρούσβελτ να επιτρέψει την ένταξη έστω και ενός συμβολικού αριθμού Αμερικανών στρατιωτών στη δύναμη απελευθέρωσης, γεγονός που θα μπορούσε να κάνει το ΕΑΜ να κάνει δεύτερες σκέψεις σχετικά με τον εμφύλιο πόλεμο. Το τελειωτικό χτύπημα ήταν η δήλωση του Στετίνιους σχετικά με τις βρετανικές ενέργειες, μια σκόπιμη κριτική που έγινε χωρίς καμία προσπάθεια κατανόησης της κατάστασης. Ένα ισχυρό μήνυμα που θα καταδίκασε την εξέγερση και υποστηρίζοντας τις βρετανικές προσπάθειες για τον περιορισμό της, θα μπορούσε να είχε επιφέρει ανακωχή, πριν η κατάσταση ξεφύγει.

Η έλλειψη κατανόησης των ελληνικών πραγμάτων κυριαρχεί στις ενέργειες των Ρούσβελτ, Χαλ και Στετίνιους, αν και η δική τους μόνη δικαιολογία ήταν η πίεση άλλων υποθέσεων. Ο ΜακΒέιγ παρείχε εμπεριστατωμένη ενημέρωση και λογική ερμηνεία και υπήρχαν μέλη του προσωπικού του Στέιτ Ντιπάρτμεντ που ήταν καλά ενημερωμένα. Ο Κόλερ και ο Μάρεϊ είχαν μερικές φορές καλύτερη εκτίμηση της κατάστασης και του πιθανού αποτελέσματος από ότι οι Βρετανοί. Αλλά ελάχιστη προσοχή δόθηκε στις απόψεις του προσωπικού του Στέιτ Ντιπάρτμεντ, ενώ ο Ρούσβελτ σπάνια συμβουλευόταν τους υπουργούς του ή έμπαινε στον κόπο να τους ενημερώσει για την προσωπική του διπλωματία.

Οι Ηνωμένες Πολιτείες φέρουν σημαντική ευθύνη για την αδυναμία των Βρετανών να αποκαταστήσουν ειρηνικά την ελληνική κυβέρνηση, εν μέρει για την ανάμειξη τους, αλλά κυρίως για την αποτυχία τους να βοηθήσουν, όταν η βοήθεια αυτή δεν θα

αποτελούσε μεγάλο βάρος. Σχεδόν αποκλειστικά η υπαιτιότητα οφείλεται στην παράδοση του απομονωτισμού. Οι Ηνωμένες Πολιτείες όχι μόνο δεν είχαν συγκεκριμένα συμφέροντα στην Ελλάδα, αλλά θεωρήθηκε ότι ήταν προς όφελός τους να παραμείνουν μακριά από τις ξένες εμπλοκές, εκτός του δυτικού ημισφαιρίου. Η στρατιωτική αναγκαιότητα θα μπορούσε να απαιτήσει την παρουσία τους σε μέρη της Ευρώπης, ακόμη και εμπλοκή στις πολιτικές υποθέσεις ορισμένων ευρωπαϊκών εθνών, αλλά αυτό θα έπρεπε να περιοριστεί στο απολύτως ελάχιστο και να μην περιλαμβάνει μακροπρόθεσμες μεταπολεμικές δεσμεύσεις. Κύρια αντίρρηση του Ρούσβελτ στην αμερικανική συμμετοχή στην απελευθέρωση της Ελλάδας ήταν ο φόβος ότι, οι Ηνωμένες Πολιτείες θα εμπλέκονταν σε μια μακρόχρονη κατοχή.

Στη Γιάλτα η αμερικανική στάση άρχισε να αλλάζει.¹³² Οι ΗΠΑ αναγκάστηκαν να αναλάβουν κάποια ευθύνη για το μέλλον της "απελευθερωμένης Ευρώπης", αν επρόκειτο να υπάρξει οποιαδήποτε αποδεκτή λύση για την Ανατολική Ευρώπη στο σύνολό της. Η επακόλουθη διακήρυξη σήμαινε ότι οι Ηνωμένες Πολιτείες είχαν μια ηθική υποχρέωση να βοηθήσουν στην αποκατάσταση της δημοκρατίας στην Ελλάδα καθώς και στην υπόλοιπη Ευρώπη. Ως αποτέλεσμα, η εποπτεία των εκλογών και του δημοψηφίσματος αποτέλεσαν την κύρια αμερικανική εμπλοκή στην Ελλάδα κατά τις δύο πρώτες μεταπολεμικές χρονιές. Οι Ηνωμένες Πολιτείες προσέφεραν ένα περιορισμένο ποσό οικονομικής βοήθειας μετά την οικονομική κρίση του Νοεμβρίου 1945, προσπαθώντας να χρησιμοποιήσουν την πίστωση ως μέσο ενθάρρυνσης των οικονομικών μεταρρυθμίσεων. Περιστασιακά, ο ΜακΒέιγ χρησιμοποίησε την προσωπική του επιρροή, με θετικά αποτελέσματα, για να βοηθήσει τους Βρετανούς στις προσπάθειές τους να διατηρήσουν την πολιτική σταθερότητα, αλλά συνήθως ενεργούσε με δική του πρωτοβουλία.

Η αμερικανική πολιτική έναντι της Ελλάδας κατά τα μεταπολεμικά χρόνια παρέμεινε σχεδόν η ίδια όπως και πριν. Τροποποιήθηκε μόνο κατά μία έννοια. Αντί να αντιτίθεται ή να επικρίνει τις βρετανικές ενέργειες, οι Αμερικανοί άρχισαν να αναγνωρίζουν τα προβλήματα που αντιμετώπιζαν οι Βρετανοί και να εγκρίνουν τις πολιτικές τους. Η στάση τους ήταν σχεδόν πάντα στάση συνεργασίας, ακόμη και αν η βοήθειά τους ήταν περιορισμένη. Εξακολουθούσαν να αντιστέκονται στις βρετανικές προσπάθειες να τους εμπλέξουν σε κοινές επιτροπές και οργανισμούς. Μέχρι τον Μάρτιο του 1947, η πολιτική τους ήταν να παρέχουν συμβουλές και ενθάρρυνση, αλλά και να αρνούνται οποιαδήποτε ευθύνη για την υποστήριξη της Ελλάδας.

Η "Ειδική Σχέση" μεταξύ της Βρετανίας και της Αμερικής κατά τη διάρκεια του πολέμου δεν υπήρχε όσον αφορά στην Ελλάδα. Ο Τσόρτσιλ επιθυμούσε την αμερικανική υποστήριξη, ιδιαίτερα όσον αφορά στην ποσοστιαία συμφωνία με τον Στάλιν και κατά την περίοδο της απελευθέρωσης, αν και προσπάθησε να αποκλείσει την ανάμειξή της σε πολιτικά ζητήματα. Ο Ρούσβελτ στην καλύτερη περίπτωση κρατούσε αποστάσεις, αποφασισμένος να αποφύγει την ανάμειξη στις ελληνικές υποθέσεις, και συχνά ήταν επικριτικός απέναντι στις βρετανικές πολιτικές. Τα περιστασιακά προεδρικά μηνύματα προς τον Βασιλιά ή την Ελληνική Κυβέρνηση ήταν μερικές φορές χρήσιμα, αλλά δεν είχαν

¹³² Παπαφλωράτος, Ι., *op.cit.*, σ.40

μεγάλη σημασία για την υποστήριξη μακροπρόθεσμα. Η παρέμβασή του με τον Βασιλιά στο Κάιρο μπορεί να χαρακτηριστεί ως μια προσωρινή παρεκτροπή. Εκεί δεν υπήρχε κοινό έδαφος μεταξύ των δύο ηγετών και τίποτα που μπορεί να θεωρηθεί ως αγγλοαμερικανική πολιτική. Οι σχέσεις μεταξύ του Στέιτ Ντιπάρτμεντ και του Χάλιφαζ και μεταξύ του Υπουργείου Εξωτερικών και του Γουάιναντ αντανakλούσαν τις στάσεις των επικεφαλής των κυβερνήσεων. Το Στέιτ Ντιπάρτμεντ διατύπωνε ξεκάθαρα την αντίθεσή του στις βρετανικές πολιτικές.

Σε επίπεδο εργασίας, για παράδειγμα στο Κάιρο, κάποια μορφή "Ειδικής Σχέσης" υπήρχε. Υπήρχε μια εκτεταμένη ανταλλαγή πληροφοριών και συζητήσεων μεταξύ των Λίπερ και ΜακΒέιγ. Συναντιόντουσαν σχεδόν καθημερινά και έδειχναν ο ένας στον άλλον μεγάλο μέρος των μηνυμάτων που περνούσαν από και προς τις πρεσβείες τους. Ο καθένας ενημέρωνε τον ομόλογό του όχι μόνο για τις δικές του πολιτικές αλλά και για εκείνες της κυβέρνησής του (στην περίπτωση του ΜακΒέιγ, όταν μπορούσε να προσδιορίσει ποιες ήταν αυτές). Ακόμη και στις δύσκολες ημέρες του Δεκεμβρίου 1944, όταν ο Λίπερ ήταν ενοχλημένος από αυτό που υπερβολικά θεωρούσε ο ΜακΒέιγ ως στάση ουδετερότητας, εξακολουθούσαν να διατηρούν στενές σχέσεις.

Οι Αμερικανοί είναι αυτοί που πρέπει να αναλάβουν το μεγαλύτερο μέρος της ευθύνης. Η επιμονή τους ότι, δεν είχαν συμφέροντα στην Ελλάδα και οι αντιδράσεις τους στις βρετανικές πολιτικές, κατέστησαν αδύνατη την ανάπτυξη στενότερων σχέσεων. Βέβαια, για μεγάλο μέρος της περιόδου του πολέμου, αυτό μπορεί να μην ανησυχούσε τους Βρετανούς, καθώς η συμμετοχή τους στην εποπτεία των ελληνικών υποθέσεων, θα μπορούσε να οδηγήσει σε σημαντικά προβλήματα, ιδίως όταν επρόκειτο να αντιμετωπισθούν ανταρσίες ή εμφύλιοι πόλεμοι.

Αυτό που ήθελε η Βρετανία από τις Ηνωμένες Πολιτείες κατά τη διάρκεια του πολέμου ήταν η στρατιωτική υποστήριξη και η διπλωματική στήριξη στις πολιτικές τους και όχι παρεμβάσεις. Μετά τον πόλεμο, η αμερικανική εμπλοκή θα ήταν ευπρόσδεκτη. Σημαντική βοήθεια ή ώθηση από τις Ηνωμένες Πολιτείες θα είχε μειώσει σημαντικά το βρετανικό βάρος και θα είχε βελτιώσει την κατάσταση για τους Έλληνες. Υπό αυτές τις συνθήκες, η Βρετανία θα ήταν σε θέση να αποσυρθεί πολύ νωρίτερα και με περισσότερη άνεση. Μέχρι το 1945, η μόνη μακροπρόθεσμη αξία της Ελλάδας για τη Βρετανία ήταν στρατηγική. Αν οι Αμερικανοί έβλεπαν τους εαυτούς τους ως εταίρους της Βρετανίας στην Ανατολική Μεσόγειο και βοηθούσαν στην πολιτική και οικονομική αποκατάσταση της χώρας ως τα μέσα του 1946, πιθανόν να μην υπήρχε ελληνικό πρόβλημα.

Το ελληνικό ζήτημα ήταν ο τομέας στον οποίο η αγγλοσοβιετική σύγκρουση εκδηλώθηκε με την πιο σοβαρή της μορφή. Όλα τα ελληνικά αιτήματα, με εξαίρεση το ζήτημα των Δωδεκανήσων, αντιμετωπίστηκαν με εχθρότητα από την ΕΣΣΔ, ενώ η στάση των άλλων δύο δυνάμεων δεν ήταν σε όλες τις περιπτώσεις θετική, ενώ σε ορισμένα θέματα η στάση των ΗΠΑ ήταν αρνητική.

Στην πραγματικότητα, πολλές από τις πολεμικές πολιτικές του Ρούσβελτ ήταν πιο πιθανό να υπονομεύσουν, παρά να επιλύσουν το ελληνικό πρόβλημα. Ο πρόεδρος

ανησυχούσε περισσότερο για τα δεινά της αποικιοκρατίας, παρά για την πιθανή προέλαση του κομμουνισμού και συχνά ανησυχούσε ότι το Λονδίνο και το Παρίσι - και όχι η Μόσχα - θα αποτελούσαν τα μεγαλύτερα εμπόδια σε ένα αρμονικό διεθνές σύστημα. Ούτε ο Ρούσβελτ είχε ένα ουσιαστικό σχέδιο για την κάλυψη του κενού εξουσίας που ήταν βέβαιο ότι θα δημιουργούνταν στην Ευρώπη. Ήταν πρόθυμος να αφήσει τη Γερμανία οικονομικά πεσμένη και αντιστάθηκε στα βρετανικά αιτήματα για μια μεταπολεμική στρατηγική δέσμευση στην ήπειρο. Παρ' όλες τις αρετές της πολεμικής ηγεσίας του Ρούσβελτ, η προετοιμασία του για τη μεταπολεμική διπλωματία παρέμεινε αξιοσημείωτα επιφανειακή.

Προτάσεις

Με τη λήξη του Β' Παγκοσμίου Πολέμου έγινε σαφές ότι είχε πλέον λήξει και οριστικά η εποχή των μεγάλων συμμαχικών υποσχέσεων προς την Ελλάδα και ότι οι όποιες μελλοντικές της επιδιώξεις δεν θα ήταν μια απλή υπόθεση, καθώς μετά βεβαιότητας θα προσέκρουαν σε πολύ ισχυρά συμφέροντα. Για το λόγο αυτό και προς αποφυγή ανεπιθύμητων μελλοντικών καταστάσεων κρίνεται απαραίτητη η προετοιμασία και η πιστή εφαρμογή του τρίπτυχου «ενωμένος λαός - ισχυρή οικονομία - ισχυρές ένοπλες δυνάμεις». Μπροστά στο καλό της Πατρίδος, που μεταφράζεται σε εξασφάλιση της εθνικής κυριαρχίας και της εδαφικής ακεραιότητας, δεν υπάρχει χώρος για διχόνοια, έριδες ή προσωπικές ατζέντες.

Για να επιτευχθούν φιλόδοξοι στόχοι εξωτερικής πολιτικής, πρέπει να εξασφαλιστεί η εσωτερική υποστήριξη και η ασφάλεια στο εγγύς περιβάλλον. Τα στοιχεία αυτά αποτέλεσαν τη βάση της εξωτερικής πολιτικής των ΗΠΑ πριν και κατά τη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου.¹³³

Λαμβάνοντας υπόψη τα γεγονότα κατά τη διάρκεια αλλά κυρίως αυτά μετά τη λήξη του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου, όπου η Ελλάδα αντιμετώπισε μια περίπλοκη κατάσταση εξωτερικής πολιτικής λόγω του Ψυχρού Πολέμου μεταξύ των Ηνωμένων Πολιτειών και της Σοβιετικής Ένωσης, είναι εμφανής η ανάγκη ύπαρξης ισχυρών συμμαχιών με τις ΗΠΑ και άλλες δυτικοευρωπαϊκές χώρες για να αντισταθμιστούν οι όποιες αναθεωρητικές δυνάμεις που θα εμφανιστούν στο εγγύς αλλά και ευρύτερο περιβάλλον της.

Μια άλλη πρόταση θα μπορούσε να ήταν, να δοθεί προτεραιότητα στην οικονομική ανάπτυξη και στον εκσυγχρονισμό, γεγονότα που θα βοηθούσαν την Ελλάδα να γίνει ισχυρότερος παίκτης στην Ευρωπαϊκή Ένωση και στη διεθνή σκηνή. Αυτό θα μπορούσε να περιλαμβάνει επενδύσεις σε υποδομές, εκπαίδευση, τεχνολογία, επενδύσεις στις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, καθώς και προσπάθειες για την προσέλκυση ξένων επενδύσεων, την αύξηση των εξαγωγών, με ταυτόχρονο περιορισμό των εισαγωγών, καθώς και άλλους τομείς που είναι πιθανό να είναι σημαντικοί για τη μελλοντική οικονομική ανάπτυξη. Συνολικά, οι προτεραιότητες της εξωτερικής πολιτικής της Ελλάδας

¹³³ Εξασφάλισε την συναίνεση της κοινής γνώμης και το Κογκρέσου για την πολεμική εμπλοκή ενώ προηγουμένως είχε αποκλείσει την διείσδυση των Γερμανών (και των Ιαπώνων) στην Αμερικανική ήπειρο.

θα πρέπει να καθοδηγούνται από ένα μακροπρόθεσμο όραμα σταθερότητας, ασφάλειας και ευημερίας για τη χώρα και τον λαό της.

Σήμερα, η Ελλάδα αντιμετωπίζει διαφορετικές προκλήσεις στον τομέα της εξωτερικής πολιτικής. Ένα μείζον ζήτημα είναι η σχέση της με την Τουρκία, η οποία είναι τεταμένη λόγω των διαφορών στο Αιγαίο Πέλαγος (υφαλοκρηπίδα) και τη Μεσόγειο (Κύπρος). Μια πρόταση για την Ελλάδα θα μπορούσε να είναι η εμπλοκή της στη διπλωματία και η αναζήτηση ειρηνικών λύσεων σε αυτές τις διαφορές, στο πλαίσιο των διεθνών-ευρωπαϊκών οργανισμών που συμμετέχει και στη βάση του διεθνούς δικαίου.

Επίλογος

Οι ΗΠΑ ακολούθησαν σε μεγάλο βαθμό τη Βρετανία στην πολιτική τους έναντι της Ελλάδας. Ο Ρούσβελτ ήταν κατά της επιστροφής του Βασιλιά χωρίς δημοψήφισμα, ιδιαίτερα κατά του εξαναγκασμού των Συμμαχικών Ενόπλων Δυνάμεων, αλλά παρόλα αυτά υποστήριξε τη θέση του Βασιλιά Γεωργίου Β' σε βασικά σημεία. Οι ΗΠΑ αποδέχθηκαν τον βρετανικό τρόπο αντιμετώπισης των ελληνικών στρατευμάτων στη Μέση Ανατολή, αναγνώρισαν τον Παπανδρέου ως πρωθυπουργό, ενέκριναν τη συμφωνία του Λιβάνου και, έστω και προσωρινά, ο Ρούσβελτ αναγκάστηκε να αποδεχθεί τη βρετανοσοβιετική συμφωνία για τη διαίρεση των Βαλκανίων σε "σφαίρες επιρροής". Παρ' όλα αυτά, αποδέχτηκαν την αποστολή βρετανικών στρατευμάτων στην Ελλάδα και βοήθησαν στη μεταφορά τους τον Οκτώβριο του 1944, αλλά δεν αναμείχθηκαν σε άλλα πολιτικά ζητήματα και περιορίστηκαν στο καθήκον της φροντίδας του πληθυσμού. Ειδικότερα, δεν συμμετείχαν στη σύγκρουση του Δεκεμβρίου. Εκείνη την εποχή, ο Ρούσβελτ ήταν μάλιστα της άποψης ότι η συνεργασία μεταξύ Βρετανίας, ΗΠΑ και ΕΣΣΔ ήταν δυνατή για την επίλυση των μεταφιλελεύθερων προβλημάτων των ευρωπαϊκών χωρών και ότι η Ελλάδα θα έπρεπε να είναι η πρώτη χώρα στην οποία θα δοκιμαζόταν αυτή η αρχή. Σε γενικές γραμμές, πάντως, η πολιτική των ΗΠΑ έναντι της Ελλάδας ήταν λίγο πολύ σύμφωνη με τη βρετανική πολιτική έως και το θάνατο του Ρούσβελτ (12 Απριλίου 1945).

Η εξωτερική πολιτική των ΗΠΑ στη δεκαετία του 1940 ήταν απρόβλεπτη σχεδόν σε κάθε ζήτημα που απασχολούσε τους Αμερικανούς ηγέτες. Όπως το 1918, οι ΗΠΑ μπορούσαν να επιστρέψουν στην ήπειρό τους και να σταματήσουν την πολιτική και στρατιωτική τους παρέμβαση σε άλλες χώρες. Ωστόσο, η διεθνής κατάσταση άλλαξε τόσο δραματικά, που η συνεχής παρέμβαση των ΗΠΑ κατέστη αναγκαία. Αυτοκρατορία δεν διαλύθηκε όπως το 1918 και δεν δημιουργήθηκε ένα νέο κράτος μέσα σε λίγα χρόνια, αλλά γεννήθηκε ένας πολωμένος κόσμος. Μόνο δύο χώρες, οι ΗΠΑ και η Σοβιετική Ένωση, κατάφεραν να βγουν ιδιαίτερα ισχυρές από τις τεράστιες συγκρούσεις που είχαν προηγηθεί. Εκτός από τους ηττημένους, η Βρετανία και η Γαλλία αποδυναμώθηκαν τόσο πολύ, που δεν μπόρεσαν να διατηρήσουν την καθιερωμένη τάξη πραγμάτων, όπως είχαν κάνει μετά τον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο. Ως εκ τούτου, η Ουάσιγκτον έπρεπε να λάβει τις δικές της αποφάσεις προκειμένου να προστατεύσει τα συμφέροντά της και εκείνα του καπιταλιστικού κόσμου, διατηρώντας παράλληλα τις επεμβάσεις στο εξωτερικό.

Βιβλιογραφία - Πηγές Βιβλιογραφία

Ελληνόγλωσση

- Παπασωτηρίου, Χ. (2018). *Η Αμερικανική Πολιτική από τον Φράνκλιν Ρούζβελτ στον Ντόναλντ Τράμπ*. Αθήνα: Ποιότητα.
- Παπαφλωράτος, Ι. (2021). *Η Εξωτερική Πολιτική και η Υψηλή Στρατηγική των Μεγάλων Δυνάμεων και των Βαλκανικών Κρατών*. Αθήνα: Εκδόσεις Λειμών.
- Παπαφλωράτος, Ι. (2022). *Φρανκλίνος Ρούσβελτ (1882-1945)*. Αθήνα: Εκδόσεις Πελασγός.
- Σφήκας Θ. Δ. (2009). «Το διεθνές πλαίσιο του ελληνικού Εμφύλιου Πολέμου» στο *Χρήστος Χατζηιωσήφ (επιμ.), Ιστορία της Ελλάδας του 20ού αιώνα. Ανασυγκρότηση – Εμφύλιος – Παλινόρθωση 1945-1952*, τ. Δ2. Αθήνα: Βιβλιόραμα.
- Κόντης, Β. (1986). *Η Αγγλοαμερικανική Πολιτική και το Ελληνικό Πρόβλημα: 1945-1949*. Θεσσαλονίκη: Παρατηρητής.

Ξενόγλωσση

- Ambrose, S., Brinkley, D. (1971). *Rise to Globalism: American Foreign Policy since 1938*. London: Penguin Books.
- Chamberlain L. H. –Snyder R. C. (επιμ.), (1948). *American Foreign Policy*. New York: Rinehart & Company, Inc.
- Calbos, P. T. (1993). *Cold war conflict: American intervention in Greece*. Indiana University at Bloomington Dept of West European Studies.
- Dallek, R. (1979). *Franklin D. Roosevelt and American Foreign Policy, 1932-1945*. New York & Oxford: Oxford University Press.
- Eden, A. (1965). *The Eden Memoirs: The Reckoning*. London: Cassell.
- Frazier, R. (2016). *Anglo-American relations with Greece: the coming of the Cold War 1942-47*. Springer.
- Kuniholm, B. R. (1980). *The Origins of the Cold War in the Middle East: Great Power Conflict and Diplomacy in Iran, Turkey, and Greece*. Princeton: Princeton University Press
- Hunt, M. H. (1987). *Ideology and U.S. Foreign Policy*. New Haven & London: Yale University Press.
- Jelevich, B. (1983). *History of the Balkans. Vol. II. Twentieth Century*. Cambridge: Cambridge University Press

- Iatrides, John O. (1980). *Ambassador MacVeagh Reports: Greece, 1933-1947*. Princeton: Princeton University Press
- Kennan F. G. (1985). *American Diplomacy, Expanded Edition*. Chicago: The University of Chicago Press.
- McNeil, W. H. (1947). *The Greek Dilemma*. London: Gollancz.
- Miller, J. E. (2009). *The United States and the making of modern Greece: History and power, 1950-1974*. University of North Carolina Press.
- Pimlott, B. (1985). *The Second World War Diary of Hugh Dalton 1940-45*. London: Jonathan Cape.

Πηγές

Αρθρογραφία

- Παπαδόπουλου, Σ. (1984). *Εισήγηση στο Β' Διεθνές Συνέδριο Σπουδών Νοτιοανατολικής Ευρώπης*. Βελιγράδι.
- Smith, R. J. (1973). *The United States and the Anglo-Soviet Balkan Agreement of October, 1944: A Study in Wartime Diplomacy*, διδακτορική διατριβή, (σ. 16-19). Political Science, international law and relations, Clark University.
- New York Times, April 9, 1939.

Ιστοσελίδες

- Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών και Μελετών «Ελευθέριος Κ. Βενιζέλος», Ψηφιακό Αρχείο. <http://www.venizelosarchives.gr/rec.asp?id=89725> (πρόσβαση, 01 Δεκεμβρίου 2023).
- Office of the Historian <https://history.state.gov/> (πρόσβαση, 01 Δεκεμβρίου 2023).
- Πηγή: The George Marshall Foundation. <http://www.marshallfoundation.org> (πρόσβαση, 01 Δεκεμβρίου 2023).

Αρχεία στη Διάθεση των Ερευνητών

- Statement, 12 October, F0371/37222/R2301.
- Washington telegram 1590, 4 April; Foreign Office telegram 2300, 8 April, F0371/37195/R3093.

- Full text of the King's message in Foreign Office telegram CONCRETE 374, 19 August 1943; that to Roosevelt, FRUS, The Conferences at Washington and Quebec (hereinafter FRUS, Quebec), 1943, p. 915.
- Telegram WELFARE 490, 31 August 1943, PREM3 211/5.
- Memorandum, 19 August 1943, NARS 868.00/1274-1/5.
- Kirk's telegrams 40, 44, 45, 47, of 17, 19, 20, 22 August, FRUS, 1943, IV, 141-147.
- Memorandum, 25 August 1943, NARS 868.01/379.
- Kirk's telegram 63, 10 September, FRUS, 1943, IV, 152.
- Kirk's telegram 1079, 5 June 1943, NARS 868.00/1238.
- Letter, 15 November, NARS 868.00/1304A.
- Roosevelt Conversations, FRUS, Cairo and Tehran, 1943, pp. 297, 345.
- Letter, 27 November, P0800/276.
- Morton to Churchill, 2 December, and Eden to Churchill, 7 December, PREM3 211/15; Hopkins- copy of the brief in FRUS, Cairo and Tehran, 1943, pp. 850-852.
- Leeper's minute to Eden, 7 December, F0371/37231/R12837.
- Leeper's minute to Eden, 7 December, PREM3 211/15.
- Eden's minute, 7 December, PREM3 211/15.
- Eden's telegram of 17 August 1944, PREM 212/1.
- FRUS, 1943, IV, 160.
- WM(43)169th, CAB65/40.
- F0371/43677/R1860; FRUS, 1943, IV, 160-166.
- Letter, 16 April, FRUS, 1944, V, pp. 106.
- Leeper's telegram 634, 31 August, PREM3 212/1.
- Hopkins Papers, ed. Robert E. Sherwood (London: Eyre and Spottiswoode, 1949).

- Kimball, Roosevelt-Churchill Correspondence, III, 343-344.
- Kimball, Roosevelt-Churchill Correspondence, III, 344 and 365-366.
- Stalin's Correspondence with Roosevelt and Truman, ed. Ministry of Foreign Affairs of the U.S.S.R. (New York: Capricorn, 1965).
- COS(44)233, COS(44)242, and COS(44)640, 6 and 20 July, F0371/43715/R11755 and R12005; minute, 24 July, ibid., R12086; WM(44)103rd, 9 August, CAB65/47.
- Telegram CHAIN 56,16 August, PREM3 210.
- Letter, 21 February, cited in FRUS, Quebec, 1944.
- Telegram 755, 17 August, FRUS, 1944, V, 132-133.
- Telegram, 26 August, FRUS, 1944, V, 133-134.
- Undated briefing papers, FRUS, Quebec, 1944, pp. 212-217, Macmillan, Blast of War, (p. 573).
- Text in FRUS, Yalta, 1945, pp. 266-267.
- Hopkins Papers, II, 830-831.
- FRUS, 1944, V, 150-151.
- Telegram 589, 13 December, F0371/43698/R20779.
- Telegram, 15 December, FRUS, 1944, V. 155.
- Caccia's telegram 1671,9 August 1945, F0371/48276/R13415.
- Peace and War: United States Foreign Policy, 1931-1941 (p. 455). Washington, 1943.
- Department of State, Press Release, April 15, 1939, XX, 294-296.
- FOREIGN RELATIONS OF THE UNITED STATES DIPLOMATIC PAPERS, 1939, GENERAL, VOLUME I, 740.00/817a: Τηλεγράφημα, Ουάσιγκτον, 14 Απριλίου 1939.
- FRUS, Conferences, σ. 238.

- FRUS, 1945, τ. VIII, 711.00/11-144, Memorandum for the Department of State Policy Committee, 'United States Policy With Regard to Greece', (σ. 301-302). Ουάσιγκτον, 23.10.1944.
- FRUS, 1945, τ. VIII, 868.014/12-2644, Υπουργός Εξωτερικών προς Σόφια, Καζέρτα, Βουκουρέστι, κ.ά., (σ. 302-303). 26.12.1944.
- FRUS, 1945, τ. VIII, 711.00/11-144, Memorandum for the Department of State Policy Committee, 'United States Policy With Regard to Greece', (σ. 302). Ουάσιγκτον, 23.10.1944.
- FRUS, 1942, II, 724-797; and FRUS, 1943, IV, 167-177.
- War Department message, 6 January, and MacVeagh's telegrams, 8 January and 12 March, FRUS, 1945, VIII, 193-194 and 201-202.
- MacVeagh's telegrams, 26 and 30 January, *ibid.*, pp.195-197.
- MacVeagh' s telegram and State Department reply, 14 and 20 March, FRUS, 1945, VIII, 202-203, 211-212.
- MacVeagh' s telegram, 18 June, FRUS, 1945, VIII, 224-228.
- State Department telegram, 2 June, and MacVeagh's reply, 7 June, FRUS, 1945, VIII, 221-223.
- Grew's memorandum of his conversation with Greek Foreign Minister Sophianopoulos, 9 July, FRUS, 1945, VIII, 228-229.
- Jackson's three messages, 27 and 28 October, FRUS, 1945, VIII, 246-251.
- Peace and War: United States Foreign Policy, 1931-1941. Washington, 1943.

Σελίδα Σκόπιμα Κενή

Παράρτημα «Α»
στην Πτυχιακή Εργασία
«Η Προσέγγιση του Φρ. Ρούσβελτ στο Ελληνικό Ζήτημα Κατά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο»
Βιογραφικά Στοιχεία για τον Φρανκλίνο Ρούσβελτ

Ο Franklin D. Roosevelt γεννήθηκε στο Hyde Park της Νέας Υόρκης στις 30 Ιανουαρίου 1882. Ήταν γιος του James Roosevelt και της Sara Delano Roosevelt. Οι γονείς του και οι δάσκαλοι του παρείχαν πλούσια μόρφωση. Παρακολούθησε το Γκρότον¹³⁴ και έλαβε πτυχίο Ιστορίας από το Χάρβαρντ. Στη συνέχεια σπούδασε νομικά στο Πανεπιστήμιο Κολούμπια. Όταν έδωσε τις εξετάσεις δικηγορίας το 1907, άφησε το σχολείο χωρίς να πάρει πτυχίο. Για τα επόμενα τρία χρόνια άσκησε τη δικηγορία στη Νέα Υόρκη. Μπήκε στην πολιτική το 1910 και εξελέγη στη Γερουσία της Πολιτείας της Νέας Υόρκης ως Δημοκρατικός από την παραδοσιακά Ρεπουμπλικανική περιοχή καταγωγής του. Στο μεταξύ, το 1905, είχε παντρευτεί μια μακρινή ξαδέρφη του, την Άννα Ελεονόρα Ρούσβελτ, η οποία ήταν ανιψιά του προέδρου Θίοντορ Ρούσβελτ. Το ζευγάρι είχε έξι παιδιά¹³⁵.

Ο Ρούσβελτ επανεξελέγη στην Γερουσία το 1912 και υποστήριξε την υποψηφιότητα του Γούντροου Γουίλσον στο Εθνικό Συνέδριο των Δημοκρατικών. Ως ανταμοιβή για την υποστήριξή του, ο Wilson τον διόρισε Βοηθό Γραμματέα του Ναυτικού το 1913, θέση που κράτησε μέχρι το 1920. Στη θέση αυτή ειδικεύτηκε στην επιχειρησιακή ναυτική διοίκηση. Αυτή η εμπειρία του φάνηκε χρήσιμη όταν χρειάστηκε να διαχειριστεί ως πρόεδρος των ΗΠΑ τις εξελίξεις του Β' Παγκοσμίου Πολέμου. Η δημοτικότητα και η επιτυχία του Ρούσβελτ στις ναυτικές υποθέσεις οδήγησαν στον διορισμό ως αντιπρόεδρου από το Δημοκρατικό Κόμμα το 1920. Ωστόσο, η αντίθεση της κοινής γνώμης στο σχέδιο του Γουίλσον για τη συμμετοχή των ΗΠΑ στην Κοινωνία των Εθνών οδήγησε στην ήττα των Δημοκρατικών στις εκλογές, οπότε ο Ρούσβελτ αποσύρθηκε προσωρινά από την πολιτική. Το 1921, διαγνώστηκε με πολιομυελίτιδα η οποία οδήγησε στην παράλυση των κάτω άκρων του¹³⁶. Παρόλα αυτά, με την ενθάρρυνση και τη βοήθεια της συζύγου του, Eleanor και τον συνεργάτη του Louis Howe, ο Roosevelt συνέχισε την πολιτική του καριέρα. Το 1924 υποστήριξε τον Alfred E. Smith (κυβερνήτης της Νέας Υόρκης) για υποψήφιο πρόεδρο Εθνικό Συνέδριο των Δημοκρατικών, το 1924 και το 1928. Στην πρώτη περίπτωση ο Smith απέτυχε αλλά επέτυχε στη δεύτερη. Ο Σμιθ υποστήριξε την υποψηφιότητα του Ρούσβελτ ως κυβερνήτη της Νέας Υόρκης. Ο Smith έχασε τις εκλογές από τον Herbert Hoover αλλά ο Ρούσβελτ εξελέγη κυβερνήτης.

Μετά την επανεκλογή του ως κυβερνήτης το 1930, ο Ρούσβελτ άρχισε να εκστρατεύει για την προεδρία. Ενώ η οικονομική ύφεση έβλαψε τον Χούβερ και τους

¹³⁴ Ένα διάσημο προπαρασκευαστικό σχολείο στη Μασαχουσέτη

¹³⁵ Τα πέντε από αυτά επέζησαν μετά τη βρεφική ηλικία: Άννα (1906), Τζέιμς (1907), Έλιοτ (1910), Φράνκλιν, Τζούνιορ (1914) και Τζον (1916).

¹³⁶ Ίδρυσε ένα ίδρυμα στο Warm Springs της Τζόρτζια για να βοηθήσει άλλα θύματα της πολιομυελίτιδας και υποστήριξε το πρόγραμμα March of Dimes για τη χρηματοδότηση ενός σχετικού εμβολίου.

Ρεπουμπλικάνους, οι τολμηρές προσπάθειες του Ρούσβελτ να την καταπολεμήσει στη Νέα Υόρκη ενίσχυσαν τη φήμη του. Στο Σικάγο το 1932, ο Ρούσβελτ επέτυχε να είναι ο υποψήφιος του Δημοκρατικού Κόμματος στις εκλογές για ανάδειξη προέδρου. Πραγματοποίησε έντονη εκστρατεία υποστηρίζοντας την κυβερνητική παρέμβαση στην οικονομία για την έξοδο από την παρατεταμένη οικονομική κρίση. Το ακτιβιστικό του προφίλ και η προσωπική συνέβαλλαν στην επικράτηση του επί του Χούβερ τον Νοέμβριο του 1932 με επτά εκατομμύρια ψήφους.

Η ύφεση επιδεινώθηκε τους μήνες που προηγήθηκαν της ορκωμοσίας του Ρούσβελτ, στις 4 Μαρτίου 1933. Το κλείσιμο εργοστασίων, οι κατασχέσεις αγροκτημάτων και οι χρεοκοπίες τραπεζών αυξήθηκαν, ενώ η ανεργία έφθασε σε μεγάλο ποσοστό του εργατικού δυναμικού. Ο Ρούσβελτ κλήθηκε να αντιμετωπίσει τη μεγαλύτερη κρίση στην αμερικανική ιστορία από τον Εμφύλιο Πόλεμο. Εκπόνησε ένα σχέδιο για έξοδο από την οικονομική κρίση το οποίο αναφέρθηκε ως New Deal. Για να περιορίσει τις συνέπειες από τον πανικό των καταθετών, έκλεισε προσωρινά τις τράπεζες. Στη συνέχεια εργάστηκε με μια ειδική σύνοδο του Κογκρέσου κατά τη διάρκεια των πρώτων "100 ημερών" για την ψήφιση νομοθεσίας ανάκαμψης, η οποία δημιούργησε οργανισμούς όπως η AAA (Agricultural Adjustment Administration) για την υποστήριξη των τιμών των αγροκτημάτων και η CCC (Civilian Conservation Corps) για την απασχόληση νεαρών ανδρών. Άλλοι κρατικοί φορείς βοήθησαν τις επιχειρήσεις και την εργασία, ασφάλισαν τραπεζικές καταθέσεις, ρύθμισαν το χρηματιστήριο, επιδότησαν πληρωμές στεγαστικών και αγροτικών δανείων και βοήθησαν τους ανέργους. Αυτά τα μέτρα αναζωογόνησαν την εμπιστοσύνη στην οικονομία. Οι τράπεζες άνοιξαν ξανά και η άμεση βοήθεια έσωσε εκατομμύρια πένητες Αμερικανούς. Αλλά μέτρα του New Deal περιέλαβαν επίσης την άμεση κυβερνητική παρέμβαση στην κοινωνική και οικονομική ζωή όσο ποτέ άλλοτε και οδήγησαν σε αυξημένες δαπάνες και αστάθμητους προϋπολογισμούς που οδήγησαν σε επικρίσεις για τα προγράμματα του Ρούσβελτ. Ωστόσο, το έθνος γενικά υποστήριξε τον Ρούσβελτ και εξέλεξε πρόσθετους Δημοκρατικούς στα νομοθετικά σώματα και τις κυβερνήσεις των πολιτειών στις ενδιάμεσες εκλογές. Μια άλλη βασική επέμβαση της νομοθεσίας του New Deal ακολούθησε το 1935, συμπεριλαμβανομένης της ίδρυσης της Works Projects Administration (WPA) που παρείχε θέσεις εργασίας όχι μόνο σε εργάτες αλλά και σε καλλιτέχνες, συγγραφείς, μουσικούς και συγγραφείς, και ο νόμος κοινωνικής ασφάλισης που παρείχε αποζημίωση ανεργίας και ένα πρόγραμμα επιδομάτων γήρατος και επιζώντων.

Ο Ρούσβελτ επέτυχε τρεις ακόμα θητείες, επικρατώντας εύκολα του Άλφρεντ Μ. Λάντον το 1936, πιο δύσκολα το 1940 έναντι του Γουέντελ Γουίλκι και το 1944 έναντι του Τόμας Ντιούι. Έγινε έτσι ο μόνος Αμερικανός πρόεδρος που υπηρέτησε περισσότερες από δύο θητείες.

Μετά τη συντριπτική του νίκη το 1936, ο Ρούσβελτ αντιμετώπισε τους επικριτές του New Deal, δηλαδή το Ανώτατο Δικαστήριο, το οποίο είχε κηρύξει διάφορες νομοθεσίες αντισυνταγματικές, και μέλη του δικού του κόμματος. Το 1937 πρότεινε να προστεθούν νέοι δικαστές στο Ανώτατο Δικαστήριο, αλλά οι επικριτές είπαν ότι προσπαθεί να

χειραγωγήσει το Δικαστήριο και ΝΑ υπονομεύσει τη διάκριση των εξουσιών. Η πρότασή του απορρίφθηκε, αλλά το Δικαστήριο άρχισε να αποφασίζει υπέρ της νομοθεσίας για το New Deal. Κατά τη διάρκεια των εκλογών του 1938 έκανε εκστρατεία εναντίον πολλών δημοκρατικών αντιπάλων, αλλά αυτό απέτυχε όταν οι περισσότεροι επανεξελέγησαν στο Κογκρέσο. Αυτές οι άστοχες κινήσεις, σε συνδυασμό με την ύφεση που σημειώθηκε στα μέσα της δεύτερης θητείας του, αποτέλεσαν σημείο καμπής για την διακυβέρνηση του, το οποίο ωστόσο δεν του στοίχισε την επανεκλογή του.

Μέχρι το 1939 και το ξέσπασμα του πολέμου στην Ευρώπη, ο Ρούσβελτ επικεντρωνόταν όλο και περισσότερο στις εξωτερικές υποθέσεις. Όταν ο Χίτλερ επιτέθηκε στην Πολωνία, τον Σεπτέμβριο του 1939, ο Ρούσβελτ δήλωσε ότι, αν και το έθνος ήταν ουδέτερο, δεν περίμενε ότι η Αμερική θα παραμείνει αδρανής απέναντι στη γερμανική επιθετικότητα. Ως εκ τούτου, προσπάθησε να σταθεί αρωγός στο μέτρο του δυνατού στη Βρετανία, τη Γαλλία και την Κίνα και να επιτύχει τροποποίηση των Νόμων Ουδετερότητας, που καθιστούσε αυτή τη βοήθεια δύσκολη. Πήρε επίσης μέτρα για την ενίσχυση των ενόπλων δυνάμεων. Στην προετοιμασία για εμπλοκή στο πόλεμο, είχε να αντιμετωπίσει και τη σθεναρή αντίδραση των υποστηρικτών του απομονωτισμού.

Με την πτώση της Γαλλίας το 1940, το Κογκρέσο ενέκρινε ένα προσχέδιο για τη στρατιωτική θητεία και ο Ρούσβελτ υπέγραψε ένα νομοσχέδιο «Lend and Lease» τον Μάρτιο του 1941 για να επιτραπεί η βοήθεια σε έθνη που βρίσκονται σε πόλεμο με τη Γερμανία και την Ιταλία. Η Αμερική, αν και ουδέτερη στον πόλεμο και ακόμα σε ειρήνη, είχε αυξήσει ραγδαία την παραγωγή της πολεμικής της βιομηχανίας. Η εξέλιξη αυτή είχε θετικά αποτελέσματα και στην πορεία της αμερικανικής οικονομίας.

Η επίσημη εμπλοκή των ΗΠΑ στον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, ήρθε μετά την αιφνιδιαστική επίθεση της Ιαπωνίας στο Περγλ Χάρμπορ, στις 7 Δεκεμβρίου 1941. Στις 11 Δεκεμβρίου του 1941 η Γερμανία και η Ιταλία κήρυξαν τον πόλεμο κατά των ΗΠΑ. Ο Ρούσβελτ ήταν ο Ανώτατος Διοικητής των Ενόπλων Δυνάμεων, συμμετέχοντας ενεργά στη στρατηγική σχεδίαση και τη λήψη στρατιωτικών αποφάσεων. Επεδίωξε και πέτυχε μία συμμαχία ενάντια στις δυνάμεις του Άξονα μέσω της «Διακήρυξης των Ηνωμένων Εθνών». Την 1η Ιανουαρίου 1942, όλα τα έθνη που πολεμούσαν ενάντια στον Άξονα, συμφώνησαν να μην συνάψουν χωριστή ειρήνη και δεσμεύτηκαν για την ανάπτυξη μια διεθνούς οργάνωσης που να αποσκοπεί στη διατήρηση της παγκόσμιας ειρήνης μετά την επερχόμενη νίκη.

Έδωσε προτεραιότητα στο δυτικοευρωπαϊκό μέτωπο και έθεσε τον Στρατηγό Τζορτζ Μάρσαλ, Αρχηγό του Επιτελείου, να σχεδιάσει μια επιχείρηση συντήρησης στον Ειρηνικό και παράλληλα να οργανώσει στρατιωτικές δυνάμεις για εισβολή στην Ευρώπη. Οι ΗΠΑ και οι σύμμαχοί τους εισέβαλαν στη Βόρεια Αφρική το Νοέμβριο του 1942 και στην Ιταλία το 1943. Την απόβαση στη Νορμανδία, στις 6 Ιουνίου 1944, ακολούθησε η εισβολή στη Γερμανία έξι μήνες αργότερα. Το τέλος του πολέμου βρήκε τις ΗΠΑ και τους συμμάχους τους στη μεριά των νικητών, τον Απρίλιο του 1945.

Το άγχος και η πίεση του πολέμου έφθειραν την εύθραυστη υγεία του Ρούσβελτ. Στις αρχές του 1944 του διαγνώστηκαν σοβαρά καρδιακά και κυκλοφορικά προβλήματα. Κατά τη διάρκεια διακοπών ΤΟΥ στο Warm Springs της Τζόρτζια, στις 12 Απριλίου 1945, υπέστη ένα βαρύ εγκεφαλικό επεισόδιο και πέθανε δύομισι ώρες αργότερα, σε ηλικία 63 ετών. (Office of the Historian, 2022)

Παράρτημα «Β»
στην Πτυχιακή Εργασία
«Η Προσέγγιση του Φρ. Ρούσβελτ στο Ελληνικό Ζήτημα Κατά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο»

Σύντομη Περιγραφή του Χάρτη του Ατλαντικού

Ο Χάρτης του Ατλαντικού¹³⁷ ήταν μια κοινή δήλωση από τον Πρόεδρο των ΗΠΑ Franklin D. Roosevelt και τον Βρετανό πρωθυπουργό Winston Churchill, που έλαβε χώρα στις 14 Αυγούστου 1941, μετά από συνάντησή τους στη Newfoundland. Ο Χάρτης του Ατλαντικού παρείχε μια ευρεία δήλωση των πολεμικών στόχων των ΗΠΑ και της Βρετανίας.

Η συνάντηση είχε αποφασιστεί ως απάντηση στη γεωπολιτική κατάσταση στην Ευρώπη στα μέσα του 1941. Παρόλο που η Μεγάλη Βρετανία είχε αποτρέψει τη γερμανική εισβολή το φθινόπωρο του 1940 και με την ψήφιση του νόμου για τη μίσθωση δανείων από τις ΗΠΑ, τον Μάρτιο του 1941, επιβεβαιώθηκε ότι η αμερικανική υλική υποστήριξη, μέχρι τα τέλη Μαΐου, οι γερμανικές δυνάμεις είχαν επιφέρει πλήγματα στις Βρετανικές, Ελληνικές και Γιουγκοσλαβικές δυνάμεις στα Βαλκάνια, ενώ και απειλούσαν να κατακτήσουν την Αίγυπτο και να κλείσουν τη Διώρυγα του Σουέζ, περιορίζοντας έτσι τους Βρετανούς από την πρόσβαση στις κτήσεις της στην Ινδία. Όταν οι Γερμανοί εισέβαλαν στη Σοβιετική Ένωση στις 22 Ιουνίου 1941, λίγοι πολιτικοί στην Ουάσιγκτον ή το Λονδίνο πίστευαν ότι οι Σοβιετικοί θα μπορούσαν να αντισταθούν στη ναζιστική επίθεση για περισσότερες από έξι εβδομάδες. Ενώ η βρετανική κυβέρνηση εστίασε τις προσπάθειές της στην αντιμετώπιση των Γερμανών στην Ευρώπη.

Οι δύο ηγέτες συναντήθηκαν, για να συζητήσουν τους πολεμικούς στόχους τους για τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο και να σκιαγραφήσουν ένα μεταπολεμικό διεθνές σύστημα. Ο Χάρτης που συνέταξαν περιελάμβανε οκτώ «κοινές αρχές» τις οποίες οι Ηνωμένες Πολιτείες και η Μεγάλη Βρετανία θα δεσμεύονταν να υποστηρίξουν στον μεταπολεμικό κόσμο. Και οι δύο χώρες συμφώνησαν να μην επιδιώξουν εδαφική επέκταση, να επιδιώξουν την απελευθέρωση του διεθνούς εμπορίου για την καθιέρωση της ελευθερίας των θαλασσών και των διεθνών εργασιακών, οικονομικών και κοινωνικών προτύπων.

Ενώ η συνάντηση ήταν επιτυχής στη σύνταξη αυτών των στόχων, απέτυχε να παράγει τα επιθυμητά αποτελέσματα για κάθε έναν από αυτούς. Ο Πρόεδρος Ρούσβελτ ήλπιζε ότι ο Χάρτης θα μπορούσε να ενθαρρύνει τον αμερικανικό λαό να υποστηρίξει την επέμβαση των ΗΠΑ στον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο στο πλευρό της Βρετανίας και των συμμάχων της. Ωστόσο, η κοινή γνώμη παρέμεινε κατηγορηματικά αντίθετη. Ο πρωταρχικός στόχος του Τσόρτσιλ ήταν η είσοδος των ΗΠΑ στον πόλεμο και την εξασφάλιση μεγαλύτερης αρωγής εκ μέρους τους. Ο Ρούσβελτ απαίτησε από την Βρετανική κυβέρνηση να επιβεβαιώσει δημοσίως ότι δεν εμπλέκεται σε μυστικές

¹³⁷ Παπαφλωράτος, Ι., *op.cit.*, σ.93

συνθήκες, ιδίως σε εδαφικά ζητήματα. Ο Ρούσβελτ πίεσε τον Τσόρτσιλ και στο θέμα της αποπληρωμής των ποσών που διέθεσε με το πρόγραμμα Lend Lease.

Ο Τσόρτσιλ ήταν εξαιρετικά απογοητευμένος από την άρνηση του Ρούσβελτ να συζητήσει την είσοδο των ΗΠΑ στον πόλεμο και ανησυχούσε ότι οι όροι αποπληρωμής του Lend Lease θα ξεσήκωνε αντιδράσεις στο κοινοβούλιο. Οι Αμερικανοί αρνήθηκαν να προειδοποιήσουν έντονα την Ιαπωνία για οποιαδήποτε μελλοντική στρατιωτική ενέργεια εναντίον βρετανικών κτήσεων στη Νοτιοανατολική Ασία. Τέλος, τόσο ο Τσόρτσιλ όσο και πολλά μέλη του υπουργικού συμβουλίου του ανησύχησαν από το τρίτο σημείο του Χάρτη, το οποίο αναφέρει τα δικαιώματα όλων των λαών να επιλέγουν τη δική τους κυβέρνηση.

Ωστόσο, ο Τσόρτσιλ συνειδητοποίησε ότι η κοινή δήλωση ήταν το μέγιστο που μπορούσε να επιτύχει κατά τη διάρκεια της διάσκεψης. Ενώ οι Ηνωμένες Πολιτείες θα παρέμεναν ουδέτερες, η δήλωση θα ανύψωνε το ηθικό του βρετανικού κοινού και, το πιο σημαντικό, θα δέσμευε τις Ηνωμένες Πολιτείες πιο κοντά στη Μεγάλη Βρετανία. Ως εκ τούτου, όταν ο Τσόρτσιλ διαβίβασε το κείμενο της δήλωσης στο υπουργικό του συμβούλιο στις 11 Αυγούστου, προειδοποιώντας ότι θα ήταν ασύνετο να εγείρουν περιττές δυσκολίες. Το Υπουργικό Συμβούλιο ακολούθησε τη σύσταση του Τσόρτσιλ και ενέκρινε τον Χάρτη.

Ενώ ο Χάρτης του Ατλαντικού του Αυγούστου 1941 δεν ήταν μια δεσμευτική συνθήκη, ήταν, ωστόσο, σημαντική για πολλούς λόγους. Πρώτον, επιβεβαίωσε δημόσια το αίσθημα αλληλεγγύης μεταξύ των ΗΠΑ και της Μεγάλης Βρετανίας ενάντια στην επιθετικότητα του Άξονα. Δεύτερον, εξέθεσε το Wilsonian-όραμα του Προέδρου Ρούσβελτ για τον μεταπολεμικό κόσμο. μια που θα χαρακτηριζόταν από πιο ελεύθερες ανταλλαγές εμπορίου, αυτοδιάθεση, αφοπλισμό και συλλογική ασφάλεια. Τέλος, ο Χάρτης τελικά λειτούργησε ως έμπνευση για τους αποικιακούς υπηκόους σε όλο τον Τρίτο Κόσμο, από την Αλγερία μέχρι το Βιετνάμ, καθώς αγωνίστηκαν για την ανεξαρτησία (Office of the Historian, 2022).

Εικόνα 1: Η συνάντηση Ρούζβελτ - Τσόρτσιλ

Πηγή: The George Marshall Foundation. <http://www.marshallfoundation.org> (πρόσβαση, 01 Δεκεμβρίου 2023).

"All the News That's
Fit to Print."

The New York Times.

Copyright, 1941, by The New York Times Company.
NEW YORK, FRIDAY, AUGUST 15, 1941.

LATE CITY EDITION
Clearly and accurately reported
day with unusual interest. To
receive advance, satisfactory news.
Temperature Today—(Max. 74) Min. 58

VOL. XC... No. 50,813.
Printed at Second-Class Station,
Postoffice, New York, N. Y.
THREE CENTS NEW YORK CITY
and Vicinity

ROOSEVELT, CHURCHILL DRAFT 8 PEACE AIMS, PLEDGING DESTRUCTION OF NAZI TYRANNY; JOINT STEPS BELIEVED CHARTED AT PARLEY

**TREASURY WEIGHS
INCREASED RATE
OF SECURITY TAX**

Doubled Levy and Broader Base
Are Considered as Curb on
Inflation, Says Morgenthau

DISMISSAL PLAN IS URGED

It Would 'Cushion' Workers in
Defense After Arms Ends
—House to Get Projects

By JOHN MCCORMACK
Special to The New York Times.

WASHINGTON, Aug. 14.—Sen-
ator Morgenthau stated today
that the Treasury was studying the
question of higher social security
taxes on a broader basis and the
supplementing of them by a "na-
tional" wage with a view to pre-
venting inflation now and provid-
ing a cushion against post-war dis-
location.

He said that he had intended to
suggest such a plan to the House
Banking and Currency Committee
if that body had not postponed his
appearance from today to Sept. 15.
Mr. Morgenthau explained that

**Defense Plant Cost
Is \$3,549,770,000**

By the Associated Press
WASHINGTON, Aug. 14.—New
industrial plants and expansions
to existing ones authorized since
the beginning of the defense
program number 2,082, govern-
ment statisticians estimated to-
day, and their cost will aggre-
gate \$3,549,770,000.

The government is committed
to plant "financing" totaling
\$5,755,000,000, and private financ-
ing will amount to \$28,554,000,000.
For the most part the financing
by private sources has been lim-
ited to the smaller projects.

**U. A. W. BARS REDS
FROM UNION POSTS**

Ban on Nazis, Fascists and
Communists Is Voted After
Bitter Debate in Buffalo

By LOUIS STARK
Special to The New York Times.

BUFFALO, Aug. 14.—After two
and a half hours of turbulent de-
bate, the United Automobile Work-
ers-C. I. O. convention tonight
adopted a strong declaration
condemning the constitution to bar
from office members of Com-
munist

NAZIS GAIN IN SOUTH

Seize Iron Ore Center—
See Ukraine Army in
Hopeless Trap

SOVIET ADMITS LOSS

Yields 2 Defense Bases,
but Says Germans Pay
'Terrible Price'

By C. ROBERT PETERS
Special to The New York Times.

BERLIN, Aug. 14.—In a special
communiqué issued from Reichs-
chancellor Hitler's field headquarters
somewhere on the Eastern Front,
the Germans declared this evening
that the defense of the Western
Ukraine by the Russian armed
forces was being complete-
ly broken.

German, Hungarian and
Italian troops were said to be
in relative pursuit of the Soviet
armies, pushing them southwest-
ward between the Dniester and Dnieper
rivers toward the Black Sea.
Colossus was reported to be ac-
cused by Russian troops and

TALKS HELD AT SEA

Closer War Cooperation
to Doom Aggressors
Pledged by Leaders

SOVIET AID INCLUDED

Disarmament of Axis Is
Envisaged in a World
Freed From Want

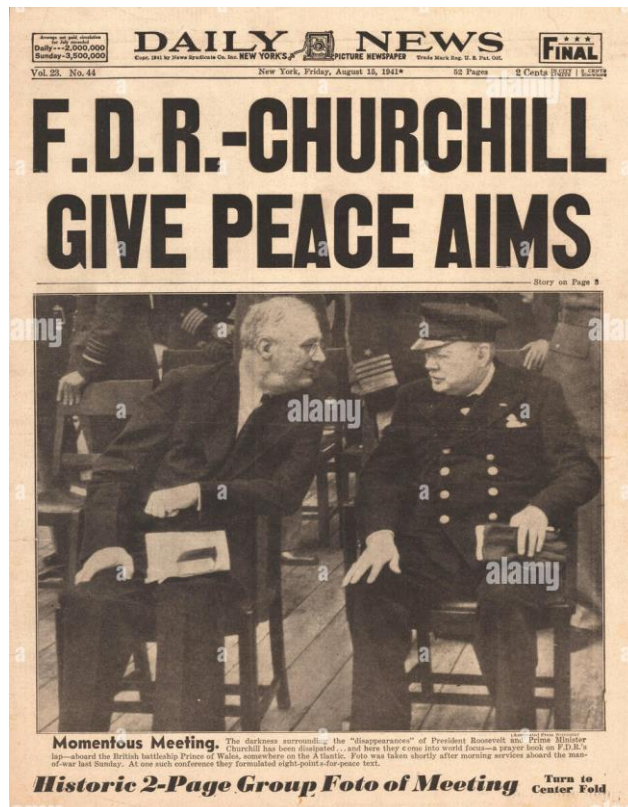
By FRANK L. KLUCKHOFF
Special to The New York Times.

WASHINGTON, Aug. 14.—A
first declaration of eight issues for
world peace to follow "final de-
struction of the Nazi tyrant" was
made public through Washington
and London today in the names of
President Roosevelt and Prime
Minister Winston Churchill after a
series of historic and dramatic
conferences between the two lead-
ers somewhere on the Atlantic.

The chiefs of the United States
and British Governments insisted
that aggressive and potential ag-
gressive actions must be comple-
tely deterred and they made clear
that there would be closer Anglo-
American cooperation in the war.

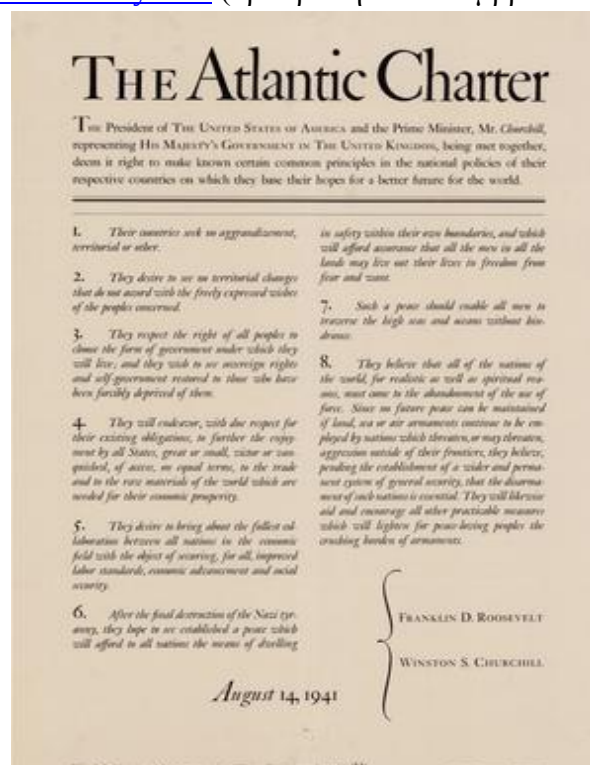
HISTORIC MEETING AT SEA BETWEEN MR. ROOSEVELT AND MR. CHURCHILL
The President and the Prime Minister on the deck of H. M. S. Prince of Wales after church services last Sunday

Εικόνα 2: Ο απόηχος του Χάρτη του Ατλαντικού στις ΗΠΑ

Εικόνα 3: Ο απόηχος του Χάρτη του Ατλαντικού στη Βρετανία

Πηγή: Alamy. <http://www.alamy.com> (πρόσβαση 01 Δεκεμβρίου 2023).

Εικόνα 4: Ο Χάρτης του Ατλαντικού

Παράρτημα «Γ»

στην Πτυχιακή Εργασία

«Η Προσέγγιση του Φρ. Ρούσβελτ στο Ελληνικό Ζήτημα Κατά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο»

Δανειο - Μισθωση Και Στρατιωτική Βοήθεια Στους Συμμαχους Στα Πρωτα Χρονια Του Β' Παγκοσμιου Πολεμου

Όταν ξέσπασε ο πόλεμος στην Ευρώπη τον Σεπτέμβριο του 1939, ο πρόεδρος Φραγκλίνος Ρούσβελτ δήλωσε ότι ενώ οι Ηνωμένες Πολιτείες θα παρέμεναν ουδέτερες από νομική άποψη, δεν μπορούσε να ζητήσει "από κάθε Αμερικανό να παραμείνει ουδέτερος και από άποψη σκέψης". Ο ίδιος ο Ρούσβελτ κατέβαλε σημαντικές προσπάθειες για να βοηθήσει τα έθνη που συμμετείχαν στον αγώνα κατά της ναζιστικής Γερμανίας και θέλησε να τείνει χείρα βοήθειας στις χώρες εκείνες που δεν διέθεταν τα απαραίτητα εφόδια για να πολεμήσουν κατά των Γερμανών. Το Ηνωμένο Βασίλειο, ειδικότερα, χρειαζόταν απεγνωσμένα βοήθεια, καθώς δεν διέθετε σκληρό νόμισμα για να πληρώσει τα στρατιωτικά αγαθά, τα τρόφιμα και τις πρώτες ύλες που χρειαζόταν από τις Ηνωμένες Πολιτείες.

Αν και ο πρόεδρος Ρούσβελτ ήθελε να παράσχει βοήθεια στους Βρετανούς, τόσο η αμερικανική νομοθεσία όσο και οι φόβοι της κοινής γνώμης ότι οι Ηνωμένες Πολιτείες θα εμπλακούν στη σύγκρουση, εμπόδισαν τα σχέδιά του. Ο νόμος περί ουδετερότητας του 1939 επέτρεπε στους εμπόλεμους να αγοράζουν πολεμικό υλικό από τις Ηνωμένες Πολιτείες, αλλά μόνο στο πλαίσιο "μετρητά και μεταφορά" ("cash and carry")¹³⁸. Ο Νόμος Τζόνσον του 1934 απαγόρευε επίσης την επέκταση πιστώσεων σε χώρες που δεν είχαν αποπληρώσει τα δάνεια των ΗΠΑ που τους είχαν χορηγηθεί κατά τη διάρκεια του Α' Παγκοσμίου Πολέμου, στις οποίες περιλαμβανόταν και η Μεγάλη Βρετανία. Ο αμερικανικός στρατός αντιτάχθηκε στην εκτροπή των στρατιωτικών προμηθειών προς το Ηνωμένο Βασίλειο. Ο αρχηγός του Γενικού Επιτελείου Στρατού, στρατηγός George C. Marshall, ανέμενε ότι η Βρετανία θα παραδιδόταν μετά την κατάρρευση της Γαλλίας και έτσι οι αμερικανικές προμήθειες που θα στέλνονταν στους Βρετανούς θα έπεφταν στα χέρια των Γερμανών. Ως εκ τούτου, ο Μάρσαλ και άλλοι υποστήριζαν ότι η εθνική ασφάλεια των ΗΠΑ θα εξυπηρετούνταν καλύτερα με την κράτηση στρατιωτικών προμηθειών για την άμυνα του δυτικού ημισφαιρίου. Η αμερικανική κοινή γνώμη περιόριζε επίσης τις επιλογές του Ρούσβελτ. Πολλοί Αμερικανοί αντιδρούσαν στην εμπλοκή των Ηνωμένων Πολιτειών σε έναν ακόμη πόλεμο. Παρόλο που η αμερικανική κοινή γνώμη υποστήριζε γενικά τους Βρετανούς και όχι τους Γερμανούς, ο πρόεδρος Ρούσβελτ έπρεπε να αναπτύξει μια πρωτοβουλία που θα ήταν σύμφωνη με τη νομική απαγόρευση της χορήγησης πιστώσεων, ικανοποιητική για τη στρατιωτική ηγεσία και αποδεκτή από το αμερικανικό κοινό, που γενικά αντιστεκόταν στην εμπλοκή των Ηνωμένων Πολιτειών στην ευρωπαϊκή σύγκρουση.

¹³⁸ Παπαφλωράτος, Ι., *op.cit.*, σ.79

Στις 2 Σεπτεμβρίου 1940, ο πρόεδρος Ρούσβελτ υπέγραψε τη συμφωνία "Αντιτορπικά για Βάσεις" ("Destroyers for Bases")¹³⁹. Σύμφωνα με τους όρους της συμφωνίας, οι Ηνωμένες Πολιτείες έδωσαν στους Βρετανούς περισσότερα από 50 απαρχαιωμένα αντιτορπικά, με αντάλλαγμα 99ετείς μισθώσεις εδαφών στο Newfoundland και την Καραϊβική, τα οποία θα χρησιμοποιούνταν ως αεροπορικές και ναυτικές βάσεις των ΗΠΑ. Ο Βρετανός πρωθυπουργός Ουίνστον Τσόρτσιλ είχε αρχικά ζητήσει από τον Ρούσβελτ, να παραχωρήσει τα αντιτορπικά ως δώρο, αλλά ο πρόεδρος γνώριζε ότι η αμερικανική κοινή γνώμη και το Κογκρέσο θα αντιδρούσαν σε μια τέτοια συμφωνία. Αποφάσισε, λοιπόν, ότι μια συμφωνία που θα έδινε στις Ηνωμένες Πολιτείες μακροπρόθεσμη πρόσβαση στις βρετανικές βάσεις θα μπορούσε να δικαιολογηθεί ως απαραίτητη για την ασφάλεια του Δυτικού Ημισφαιρίου και επιπλέον, με τον τρόπο αυτό θα καθιστούσε τις ανησυχίες του κοινού και του αμερικανικού στρατού.

Τον Δεκέμβριο του 1940, ο Τσόρτσιλ προειδοποίησε τον Ρούσβελτ ότι οι Βρετανοί δεν ήταν πλέον σε θέση να πληρώσουν για τις προμήθειες. Στις 17 Δεκεμβρίου, ο πρόεδρος Ρούσβελτ πρότεινε μια νέα πρωτοβουλία που θα γινόταν γνωστή ως "Lend-Lease"¹⁴⁰. Οι Ηνωμένες Πολιτείες θα παρείχαν στη Μεγάλη Βρετανία τις προμήθειες που χρειαζόταν για να πολεμήσει τη Γερμανία, αλλά δεν θα επέμεναν να πληρωθούν αμέσως.

Αντί αυτού, οι Ηνωμένες Πολιτείες θα "δάνειζαν" τις προμήθειες στους Βρετανούς, αναβάλλοντας την πληρωμή. Όταν τελικά γινόταν η πληρωμή, η έμφαση δεν θα δινόταν στην πληρωμή σε δολάρια. Οι εντάσεις και η αστάθεια που προκάλεσαν τα διακρατικά πολεμικά χρέη στις δεκαετίες του 1920 και του 1930 είχαν αποδείξει ότι ήταν παράλογο να περιμένει κανείς ότι τα σχεδόν χρεοκοπημένα ευρωπαϊκά έθνη θα ήταν σε θέση να πληρώσουν για κάθε είδος που είχαν αγοράσει από τις Ηνωμένες Πολιτείες. Η πληρωμή θα έπαιρνε κυρίως τη μορφή ενός "ανταλλάγματος" που θα χορηγούσε η Βρετανία στις Ηνωμένες Πολιτείες. Μετά από πολύμηνες διαπραγματεύσεις, οι Ηνωμένες Πολιτείες και η Βρετανία συμφώνησαν, στο άρθρο VII της συμφωνίας "Lend-Lease" που υπέγραψαν, ότι το αντάλλαγμα αυτό θα συνίστατο κυρίως σε κοινή δράση που θα κατευθυνόταν προς τη δημιουργία μιας απελευθερωμένης διεθνούς οικονομικής τάξης στον μεταπολεμικό κόσμο.

Το Ηνωμένο Βασίλειο δεν ήταν το μόνο έθνος που συνήψε μια τέτοια συμφωνία με τις Ηνωμένες Πολιτείες. Κατά τη διάρκεια του πολέμου, οι Ηνωμένες Πολιτείες συνήψαν συμφωνίες "Lend-Lease" με περισσότερες από 30 χώρες, χορηγώντας βοήθεια ύψους περίπου 50 δισεκατομμυρίων δολαρίων. Παρόλο, που ο Βρετανός πρωθυπουργός Ουίνστον Τσόρτσιλ αναφέρθηκε αργότερα στην πρωτοβουλία αυτή ως «την πιο άθλια πράξη», που είχε κάνει ποτέ ένα έθνος για ένα άλλο, το πρωταρχικό κίνητρο του Ρούσβελτ δεν ήταν ο αλτρουισμός ή η ανιδιοτελής γενναιοδωρία. Αντίθετα, η "Lend-Lease" σχεδιάστηκε για να εξυπηρετήσει το συμφέρον της Αμερικής να νικήσει τη ναζιστική Γερμανία, χωρίς να εισέλθει στον πόλεμο μέχρις ότου ο αμερικανικός στρατός και η κοινή γνώμη να είναι έτοιμοι να πολεμήσουν. Σε μια εποχή που η πλειοψηφία των Αμερικανών

¹³⁹ Παπαφλωράτος, Ι., *op.cit.*, σ.81

¹⁴⁰ Παπαφλωράτος, Ι., *op.cit.*, σ.88

αντιδρούσε στην άμεση συμμετοχή στον πόλεμο, το “Lend-Lease” αντιπροσώπευε μια ζωτική συμβολή των ΗΠΑ στον αγώνα κατά της ναζιστικής Γερμανίας. Επιπλέον, η κοινή δράση που απαιτούσε το άρθρο VII των συμφωνιών “Lend-Lease” που υπέγραψαν οι Ηνωμένες Πολιτείες και τα έθνη-δέκτες έθεσαν τα θεμέλια για τη δημιουργία μιας νέας διεθνούς οικονομικής τάξης στον μεταπολεμικό κόσμο.

Εικόνα 5: FDR Υπογραφή του προγράμματος Lend-Lease

Σελίδα Σκόπιμα Κενή

Παράρτημα «Δ»
στην Πτυχιακή Εργασία
«Η Προσέγγιση του Φρ. Ρούσβελτ στο Ελληνικό Ζήτημα Κατά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο»

Διασκέψεις Κατά τη Διάρκεια του Πολέμου 1941-1945

Η πρώτη εμπλοκή των Ηνωμένων Πολιτειών τις πολεμικές διασκέψεις μεταξύ των συμμαχικών εθνών που αντιμάχονταν τις δυνάμεις του Άξονα έλαβε χώρα πριν από την επίσημη είσοδο του έθνους στον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Τον Αύγουστο του 1941, ο Πρόεδρος Φρανκλίνος Ρούσβελτ και ο Βρετανός Πρωθυπουργός Ουίνστον Τσόρτσιλ συναντήθηκαν μυστικά και επεξεργάστηκαν μια δήλωση οκτώ σημείων για τις πολεμικούς στόχους, γνωστή ως Χάρτης του Ατλαντικού, η οποία περιελάμβανε τη δέσμευση ότι οι Σύμμαχοι δεν θα αποδέχονταν εδαφικές αλλαγές που θα προέκυπταν από τον πόλεμο στην Ευρώπη. Μετά την ιαπωνική επίθεση στο Περγλ Χάρμπορ, οι πολεμικές διασκέψεις επικεντρώθηκαν στη δημιουργία τις δεύτερου μετώπου.

Στην Καζαμπλάνκα τον Ιανουάριο του 1943, ο Ρούσβελτ και ο Τσόρτσιλ συμφώνησαν να πολεμήσουν μέχρι οι δυνάμεις του Άξονα να παραδοθούν άνευ όρων.

Η Πρώτη Διάσκεψη του Κεμπέκ, με την ονομασία «QUADRANT», ήταν μια εξαιρετικά μυστική στρατιωτική διάσκεψη που πραγματοποιήθηκε στην Πόλη του Κεμπέκ τις 17-24 Αυγούστου 1943, με τις εκπρόσωπους των χωρών αυτών να είναι ο Ουίνστον Τσόρτσιλ για το Ηνωμένο Βασίλειο, ο Φραγκλίνος Ρούσβελτ για τις ΗΠΑ και για τον Καναδά ο πρωθυπουργός Ουίλιαμ Λάιον Μακένζι Κινγκ.

Σε μια συνάντηση τον Νοέμβριο του 1943 στην Αίγυπτο με τον Κινέζο ηγέτη Τσανγκ Κάι-Σεκ, ο Ρούσβελτ και ο Τσόρτσιλ συμφώνησαν σε έναν πρωταγωνιστικό ρόλο τις Κίνας στη μεταπολεμική Ασία.

Στην επόμενη μεγάλη διάσκεψη εν καιρώ πολέμου συμμετείχαν ο Ρούσβελτ, ο Τσόρτσιλ και ο ηγέτης τις Σοβιετικής Ένωσης, Ιωσήφ Στάλιν. Συναντήθηκαν στην Τεχεράνη μετά τη Διάσκεψη του Καΐρου, όπου οι «Μεγάλοι Τρεις» εξασφάλισαν επιβεβαίωση για την έναρξη τις εισβολής στη Μάγχι και την υπόσχεση του Στάλιν ότι η Σοβιετική Ένωση θα έμπαινε τελικά στον πόλεμο κατά τις Ιαπωνίας.

Το 1944, οι διασκέψεις στο Bretton Woods και στο Dumbarton Oaks δημιούργησαν το πλαίσιο για τη διεθνή συνεργασία στον μεταπολεμικό κόσμο.

Τον Φεβρουάριο του 1945, οι «Μεγάλοι Τρεις» συναντήθηκαν στο θερινό παλάτι του πρώην Ρώσου τσάρου στην Κριμαία. Η Γιάλτα ήταν η πιο σημαντική και μακράν η πιο αμφιλεγόμενη από τις συναντήσεις κατά τη διάρκεια του πολέμου. Αναγνωρίζοντας την ισχυρή θέση που κατείχε ο σοβιετικός στρατός στο έδαφος, ο Τσόρτσιλ και ο ασθενής Ρούσβελτ συμφώνησαν σε μια σειρά συμβιβασμών με τον Στάλιν που επέτρεπαν τη διατήρηση τις σοβιετικής ηγεμονίας στην Πολωνία και σε τις χώρες τις Ανατολικής

Ευρώπης, παραχωρούσαν εδαφικές παραχωρήσεις στη Σοβιετική Ένωση και περιέγραφαν τιμωρητικά μέτρα κατά τις Γερμανίας, συμπεριλαμβανομένης της κατοχής και των αποζημιώσεων κατ' αρχήν. Ο Στάλιν εγγυήθηκε ότι η Σοβιετική Ένωση θα κήρυττε πόλεμο στην Ιαπωνία εντός έξι μηνών.

Η τελευταία συνάντηση των «Μεγάλων Τριών» έγινε στο Πότσταμ τον Ιούλιο του 1945, όπου ήταν εμφανής η ένταση που θα ξεσπούσε στον ψυχρό πόλεμο. Παρά το τέλος του πολέμου στην Ευρώπη και την αποκάλυψη της ύπαρξης της ατομικής βόμβας τις Συμμάχους, ούτε ο πρόεδρος Χάρι Τρούμαν, **διάδοχος του Ρούσβελτ**, ούτε ο Κλέμεντ Άτλι, ο οποίος στα μέσα της διάσκεψης αντικατέστησε τον Τσόρτσιλ, δεν μπορούσαν να έρθουν σε συμφωνία με τον Στάλιν παρά μόνο στα πιο δευτερεύοντα ζητήματα. Η πιο σημαντική συμφωνία ήταν η έκδοση της Διακήρυξης του Πότσταμ της Ιαπωνία, η οποία απαιτούσε την άμεση και άνευ όρων παράδοση και απειλούσε την Ιαπωνία με καταστροφή αν δεν συμμορφωνόταν. Με την ήττα των δυνάμεων του Άξονα, η πολεμική συμμαχία σύντομα κατέληξε σε καχυποψία και πικρία και από τις δύο πλευρές.

Εικόνα 6: Ο Πρόεδρος Φρανκλίνος Ρούσβελτ και ο Βρετανός Πρωθυπουργός Ουίνστον Τσόρτσιλ σε διάσκεψη κατά τη διάρκεια του πολέμου

Παράρτημα «Ε»

στην Πτυχιακή Εργασία

«Η Προσέγγιση του Φρ. Ρούσβελτ στο Ελληνικό Ζήτημα Κατά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο»

Διάσκεψη του Bretton Woods – Gatt (1941–1947)

Κατά τη διάρκεια και αμέσως μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο, οι Ηνωμένες Πολιτείες, το Ηνωμένο Βασίλειο και άλλα συμμαχικά έθνη συμμετείχαν σε μια σειρά διαπραγματεύσεων για τη θέσπιση των κανόνων για τη μεταπολεμική διεθνή οικονομία. Το αποτέλεσμα ήταν η δημιουργία του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου και της Παγκόσμιας Τράπεζας στη Διάσκεψη του Μπρέτον Γουντς τον Ιούλιο του 1944 και η υπογραφή της Γενικής Συμφωνίας για της Δασμούς και το Εμπόριο σε μια διεθνή διάσκεψη στη Γενεύη τον Οκτώβριο του 1947.

Τα διδάγματα που αντλήθηκαν από της πολιτικούς των ΗΠΑ από την περίοδο του Μεσοπολέμου ενίσχυσαν την προσέγγισή της στη μεταπολεμική παγκόσμια οικονομία. Πρόεδρος Φρανκλίνος Ρούσβελτ και αξιωματούχοι της ο υπουργός Εξωτερικών Χαλ (Cordell Hull) ήταν υποστηρικτές της πεποίθησης του Ουίλσον ότι το ελεύθερο εμπόριο προήγαγε όχι μόνο την ευημερία, αλλά και την ειρήνη. Η εμπειρία της δεκαετίας του 1930 σίγουρα το έδειξε. Οι πολιτικές που υιοθέτησαν οι κυβερνήσεις για την καταπολέμηση της Μεγάλης Ύφεσης -υψηλοί δασμοί, ανταγωνιστικές υποτιμήσεις νομισμάτων, μεροληπτικά εμπορικά μπλοκ- βοήθησαν στην αποσταθεροποίηση του διεθνούς περιβάλλοντος χωρίς να βελτιώσουν την οικονομική κατάσταση. Αυτή η εμπειρία οδήγησε της ηγέτες σε όλη τη συμμαχία των Ηνωμένων Εθνών κατά του Άξονα στο συμπέρασμα ότι η οικονομική συνεργασία ήταν ο μόνος τρόπος για να επιτευχθεί τόσο η ειρήνη όσο και η ευημερία, στο εσωτερικό και στο εξωτερικό.

Αυτό το όραμα διατυπώθηκε στη Χάρτα του Ατλαντικού, που εκδόθηκε από τον Ρούσβελτ και τον Βρετανό πρωθυπουργό Ουίνστον Τσόρτσιλ στο τέλος της Ατλαντικής Διάσκεψης του Αυγούστου 1941. Το τέταρτο σημείο του Χάρτη δεσμεύει της Ηνωμένες Πολιτείες και το Ηνωμένο Βασίλειο «να προωθήσουν την απόλαυση όλων των κρατών, μεγάλων ή μικρών, νικητών ή νικημένων, της πρόσβασης, με ίσους όρους, στο εμπόριο και της πρώτες ύλες του κόσμου που χρειάζονται. Για την οικονομική της ευημερία», ενώ το πέμπτο σημείο εξέφραζε τη δέσμευσή της για «την πληρέστερη συνεργασία μεταξύ όλων των εθνών στον οικονομικό τομέα με στόχο τη διασφάλιση, για όλους, βελτιωμένων προτύπων εργασίας, οικονομικής προόδου και κοινωνικής ασφάλισης. Οι δύο χώρες επεξεργάστηκαν αυτές της αρχές στο άρθρο VII της συμφωνίας της του Φεβρουαρίου 1942 για τη βοήθεια δανεισμού-μίσθωσης. Σε αυτό το άρθρο, το Ηνωμένο Βασίλειο συμφώνησε ότι σε αντάλλαγμα για τη βοήθεια των ΗΠΑ για τη μίσθωση δανείων, θα συνεργαζόταν με της Ηνωμένες Πολιτείες για την εκπόνηση μέτρων για την επέκταση της «παραγωγής, της απασχόλησης και της ανταλλαγής και κατανάλωσης αγαθών», για την εξάλειψη «όλων των μορφών μεταχείριση διακρίσεων στο διεθνές εμπόριο», για τη

μείωση των φραγμών στο εμπόριο και γενικά για την επίτευξη των στόχων που ορίζονται στον Χάρτη του Ατλαντικού.

Της αρχές του 1942, Αμερικανοί και Βρετανοί αξιωματούχοι άρχισαν να προετοιμάζουν προτάσεις που θα ενίσχυαν την οικονομική σταθερότητα και την ευημερία στον μεταπολεμικό κόσμο. Ο Χάρι Ντέξτερ Γουάιτ, Ειδικός Βοηθός του Υπουργού Οικονομικών των ΗΠΑ και ο Τζον Μείναρντ Κέινς, σύμβουλος του βρετανικού υπουργείου Οικονομικών, ο καθένας εκπόνησε σχέδια για τη δημιουργία οργανισμών που θα παρείχαν οικονομική βοήθεια σε χώρες που αντιμετωπίζουν βραχυπρόθεσμα ελλείμματα στο ισοζύγιο πληρωμών. Αυτή η βοήθεια είχε σκοπό να διασφαλίσει ότι οι χώρες αυτές δεν θα υιοθετούσαν προστατευτικές ή επιθετικές οικονομικές πολιτικές για να βελτιώσουν τη θέση της στο ισοζύγιο πληρωμών. Ενώ και τα δύο σχέδια οραματίζονταν έναν κόσμο σταθερών συναλλαγματικών ισοτιμιών, που πιστεύεται ότι είναι πιο ευνοϊκό για την επέκταση του διεθνούς εμπορίου από της κυμαινόμενες συναλλαγματικές ισοτιμίες, διέφεραν από της σημαντικές απόψεις. Ως αποτέλεσμα, από το 1942 έως το 1944, Πραγματοποιήθηκαν διμερείς και πολυμερείς συναντήσεις συμμάχων οικονομικών εμπειρογνομόνων προκειμένου να καταλήξουν σε μια κοινή προσέγγιση. Η συμφωνία επιτεύχθηκε τελικά στη Νομισματική και Χρηματοοικονομική Διάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών τον Ιούλιο του 1944, μια συγκέντρωση αντιπροσώπων από 44 κράτη που συναντήθηκαν στο Μπρέτον Γουντς του Νιού Χάμσαϊρ. Τα δύο σημαντικά επιτεύγματα της διάσκεψης του Μπρέτον Γουντς ήταν η δημιουργία του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου (ΔΝΤ) και της Διεθνούς Τράπεζας για την Ανασυγκρότηση και την Ανάπτυξη (IBRD), κοινώς γνωστή ως Παγκόσμια Τράπεζα. Το ΔΝΤ επιφορτίστηκε με την επίβλεψη της συστήματος σταθερών συναλλαγματικών ισοτιμιών με επίκεντρο το δολάριο ΗΠΑ και τον χρυσό, χρησιμεύει ως φόρουμ διαβούλευσης και συνεργασίας και ως φορέας παροχής βραχυπρόθεσμης οικονομικής βοήθειας σε χώρες που αντιμετωπίζουν προσωρινά ελλείμματα στο ισοζύγιο πληρωμών της. Η IBRD ήταν υπεύθυνη για την παροχή οικονομικής βοήθειας για την ανοικοδόμηση των κατεστραμμένων από τον πόλεμο εθνών και την οικονομική ανάπτυξη των λιγότερο ανεπτυγμένων χωρών. Τον Ιούλιο του 1945, το Κογκρέσο ψήφισε τον νόμο για της συμφωνίες του Μπρέτον Γουντς, που εξουσιοδότησε την είσοδο των ΗΠΑ στο ΔΝΤ και την Παγκόσμια Τράπεζα, και οι δύο οργανισμοί άρχισαν να υπάρχουν επίσημα πέντε μήνες αργότερα. Το σύστημα σταθερής συναλλαγματικής ισοτιμίας που καθιερώθηκε στο Μπρέτον Γουντς άντεξε για το μεγαλύτερο μέρος των τριών δεκαετιών.

Η συμφωνία για το διεθνές εμπόριο αποδείχθηκε πιο δύσκολο να επιτευχθεί. Ένα από τα πιο επίμαχα ζητήματα ήταν το σύστημα προτιμησηκών δασμών που καθιερώθηκε μεταξύ των μελών της Βρετανικής Κοινοπολιτείας το 1932, σύμφωνα με το οποίο το εμπόριο εντός της Κοινοπολιτείας υπόκειτο σε χαμηλότερους δασμούς από το εμπόριο μεταξύ των εθνών της Κοινοπολιτείας και του υπόλοιπου κόσμου. Αμερικανοί αξιωματούχοι της ο Cordell Hull αντιτάχθηκαν της ιμπεριαλιστικές προτιμήσεις τόσο για ιδεολογικούς όσο και για πρακτικούς λόγους – το Ηνωμένο Βασίλειο και ο Καναδάς, αμφότερα μέλη του συστήματος, ήταν οι δύο μεγαλύτεροι εμπορικοί εταίροι των Ηνωμένων Πολιτειών – και ζήτησαν την κατάργησή της. Ωστόσο, πολλοί βρετανοί και

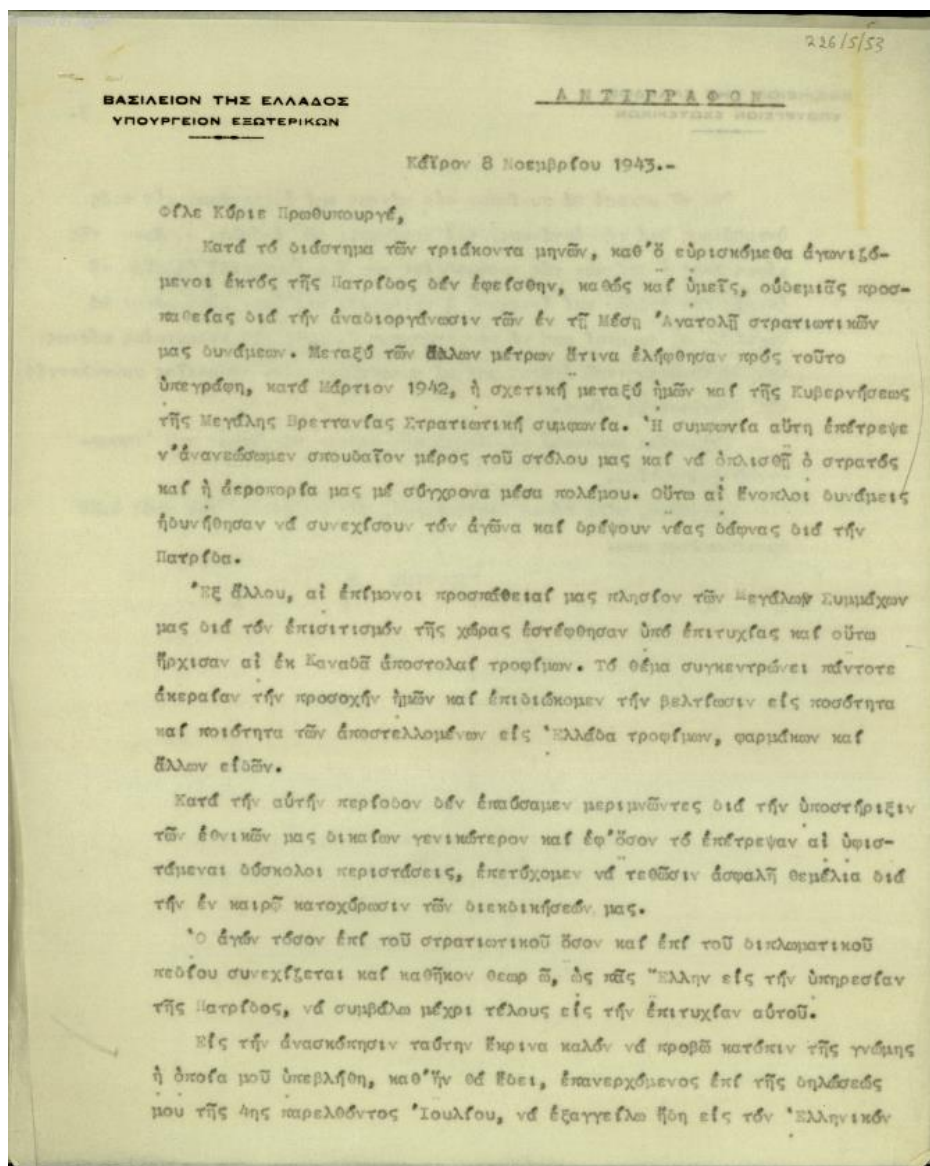
άλλοι αξιωματούχοι της Κοινοπολιτείας τάχθηκαν υπέρ της διατήρησης των προτιμήσεων, Οι συμμετέχοντες υπέγραψαν της τη Γενική Συμφωνία Δασμών και Εμπορίου (GATT), η οποία σχεδιάστηκε όχι μόνο για την εφαρμογή των συμφωνηθεισών δασμολογικών περικοπών αλλά για να χρησιμεύσει ως ενδιάμεση κωδικοποίηση των κανόνων που διέπουν της εμπορικές σχέσεις μεταξύ των υπογραφόντων της μέχρι τη δημιουργία του ΙΤΟ. Τον Νοέμβριο του 1947, η Διάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για το Εμπόριο και την Απασχόληση συγκλήθηκε στην Αβάνα για να εξετάσει το σχέδιο καταστατικού του ΙΤΟ. Τέσσερις μήνες διαπραγματεύσεων αργότερα, οι εκπρόσωποι 53 χωρών υπέγραψαν τον τελικό χάρτη τον Μάρτιο του 1948. Ωστόσο, η έντονη αντίθεση στο Κογκρέσο των ΗΠΑ σήμαινε ότι ο ΙΤΟ δεν δημιουργήθηκε ποτέ. Αντί αυτού, ήταν η GATT που διέπει της μεταπολεμικές διεθνείς εμπορικές σχέσεις για σχεδόν πενήντα χρόνια. Υπό την αιγίδα της GATT, οκτώ γύροι εμπορικών διαπραγματεύσεων κατέληξαν σε σημαντικές μειώσεις δασμών μεταξύ των μελών της προτού αντικατασταθεί από τον Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου το 1995. (Office of the Historian, 2022)

Σελίδα Σκόπιμα Κενή

Παράρτημα «ΣΤ»
στην Πτυχιακή Εργασία
«Η Προσέγγιση του Φρ. Ρούσβελτ στο Ελληνικό Ζήτημα Κατά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο»

Δήλωση της 4^{ης} Ιουλίου 1943

Επιστολή του Βασιλιά της Ελλάδος, Γεωργίου Β΄, με ημερομηνία 8 Νοεμβρίου 1943, προς τον Πρόεδρο της Κυβέρνησης, Εμμανουήλ Τσουδερό, σχετικά με το ζήτημα της επιστροφής του στην Ελλάδα μετά την απελευθέρωση. Αναφέρει τις ενέργειες που έγιναν για την αναδιοργάνωση των ελληνικών στρατιωτικών δυνάμεων και τις προσπάθειες επισιτισμού της χώρας και επανέρχεται στη δήλωσή του της 4ης Ιουλίου 1943 σχετικά με το ζήτημα της επαναφοράς του στην Ελλάδα. Ζητεί μετά την απελευθέρωση της χώρας να εξεταστεί εκ νέου το ζήτημα του χρόνου της επιστροφής του στην Ελλάδα.

λαβόν ότι, θέλω επανέλθει εἰς τὴν Πατρίδα ἢ ὅταν οὗτος ἀποφανθῇ ὁριστικῶς ἐκ τῆς μορφῆς τοῦ πολιτεύματος, ὑπ' ὃ θέλει νὰ κυβερνηθῇ καὶ ὅτι, παρατείνων μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης τὴν ἐν τῷ ἐξωτερικῷ διαμονὴν μου, ὅς ἐξακολουθῶν ὡς Βασιλεὺς τῶν Ἑλλήνων ὑποστηρίζω παρὰ ταῖς Κυβερνήσεσι τῶν Μεγάλων Συμμάχων μας τὰ ἔθνικα δίκαια.

Τὴν ὑποστηρίξειν αὐτὴν δὲν ὁμ. παραλείπω νὰ προσφέρω εἰς οἰανδήποτε περιστάσιν πρὸς τὴν Πατρίδα, ὡς τὸ ἔπραξα καὶ μέχρι τοῦδε, ἐνισχύων, κατὰ δὸ αὐτὴν, τὰς ἐνέργειας τῆς Κυβερνήσεως.

Ὁμῶς ὅμως, ὅτι ἡ συζητήσις τῆς ἀνωτέρω ὑποδείξεως δύναται νὰ προκαλέσῃ ἐντυπώσεις αἱ ὁποῖαι ὁ ἐξερσθέντων τὸ ἀναγκαῖον βασιλικὸν κύρος διὰ τὴν ἐνίσχυσιν τῆς ἔθνικης προσπάθειας ἐν τῷ ἐξωτερικῷ. Εἰς τὴν διατήρησιν τοῦτου πρέπει σταθερῶς ν' ἀποβλέπωμεν καθὼς καὶ εἰς τὴν ἰσχὺν μας διὰ τῆς ἐνδότητος.

Αὕτη εἶναι σήμερον ἀναγκαῖα διὰ τὴν τελειωτικὴν κατὰ τῶν ἐχθρῶν προσπάθειαν, ἀλλὰ ὁ χρειασθῇ καὶ κατὰ τὴν περίοδον τὴν εὐθεὴς μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν. Ἡ περίοδος ἐκείνη πρέπει νὰ εὕρῃ τοὺς Ἕλληνας ἡνωμένους καὶ ὁμονοοῦντας. Ἄνευ τῆς ἐνδότητος ταύτης ἡ καλὴ καὶ ἡ ταχεύα λύσις τῶν ζητημάτων, τὰ ὁποῖα ἐνδιαφέρουν τὴν Ἑλλάδα δύναται νὰ συναντήσῃ δυσκολίας.

Ἔνεκα τοῦτου καὶ ἐν τῇ ἐπιθυμίᾳ ὅπως συντελέσω εἰς τὴν ἐν καιρῷ διευκρίνισιν τῆς πολιτικῆς ἀτμοσφαιρᾶς καὶ τὴν διατήρησιν τῆς ἔθνικης ἐνδότητος καὶ συμφωνίας ἐπιθυμῶ νὰ γνωρίζητε ὅτι ἐπερχομένης τῆς κοθητῆς στιγμῆς τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς Πατρίδος θέλω ἐξετάσει ἐκ νέου τὸ ζήτημα τοῦ χρόνου τῆς ἐπιστροφῆς μου εἰς Ἑλλάδα, ὑπὸ τὸ πρῶτον τῶν τότε πολιτικῶν καὶ στρατιωτικῶν συνθημῶν λαμβάνων ὡς γνώμονα τὸ ἔθνικόν συμφέρον, ὅπερ καὶ μόνον καθοδηγεῖ πᾶσαν σκέψιν μου.

ἡ ἀποστολή
μετὰ τὴν
ἀπελευθέρωσιν
μου

Ἐν τῷ μεταξύ δὲ συνίσταν εἰς πάντας καὶ ἰδιαιτέρως εἰς τοὺς
ὑπευθύνους διὰ τὴν ὀργάνωσιν καὶ διοίκησιν τῶν ἐνόμιμων δυνάμεων τῆς
χώρας ὅπως ἐντείνωσι τὰς προσπάθειάς των ἵνα διατηρηθῇ ἀκμαῖον τὸ
ἥθειόν τῶν ἀνδρῶν καὶ ἐνισχυθῇ ἡ πειθαρχία καθ' ὅσον οὕτω μόνον δὲ
δυνηθεῖν οἱ μαχηταί μας νὰ συμμετέσχουν ἐνεργῶς τῆς τελευταίας φάσεως
τοῦ ἀπελευθερωτικοῦ ἀγῶνος καὶ νὰ καταστήσιν οὕτω σπουδαῖος συντελεστής
τῆς τελειωτικῆς νίκης.

Τ' ἀνωτέρω παρακαλῶ νὰ φέρητε εἰς γνῶσιν τῶν μελῶν τοῦ Ὑκου-
βητικοῦ Συμβουλίου.

Λαχθῆτε, φίλε Κύριε Πρωθυπουργέ, τὴν βεβαίωσιν τῆς πρὸς ὑμᾶς
ἐμπιστοσύνης μου.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Β

Πηγή: Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών και Μελετών «Ελευθέριος Κ. Βενιζέλος», Ψηφιακό Αρχείο. <http://www.venizelosarchives.gr/rec.asp?id=89725> (πρόσβαση 03 Δεκεμβρίου 2023).